

Evaluatie
Passend Onderwijs

Monitor Scholen

Passend onderwijs in het primair,
voortgezet en speciaal onderwijs

Guuske Ledoux
Ed Smeets
Desirée Weijers

Ledoux, G., Smeets, E., Weijers, D.
Monitor scholen. Passend onderwijs in het primair, voortgezet en speciaal onderwijs.
Amsterdam: Kohnstamm Instituut / Nijmegen: KBA Nijmegen.
(Rapport 1028, projectnummer 20689.14)

Dit is publicatie nr.54 in de reeks Evaluatie Passend Onderwijs.

ISBN: 978-94-6321-091-1

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No parts of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means without prior written permission of the author and the publisher holding the copyrights of the published articles.

Uitgave en verspreiding:
Kohnstamm Instituut
Roetersstraat 31, Postbus 94208, 1090 GE Amsterdam
Tel. 020-5251226
www.kohnstammstituut.uva.nl
© Copyright Kohnstamm Instituut, 2019

Deze publicatie maakt deel uit van het door het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek gefinancierde onderzoeksprogramma Evaluatie Passend Onderwijs (2014-2020).
NRO-projectnummer: 405-15-750

Samenvatting	1
1. Achtergrond en onderzoeksopzet	5
1.1 Achtergrond	5
1.2 Onderzoeksvragen	5
1.3 Onderzoeksopzet en deelname aan het onderzoek	6
1.4 Thema's en onderzoeksinstrumenten	9
1.5 Leeswijzer	11
2. Beleid	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Beleid en afspraken	13
2.3 Financiën	16
2.4 Toewijzing van ondersteuning aan leerlingen en bureaucratie	20
2.5 Conclusies	25
3. Randvoorwaarden op school	29
3.1 Inleiding	29
3.2 Teamcultuur en professionalisering	29
3.3 Competenties van het team	32
3.4 Ondersteuning van het team	37
3.5 Conclusies	40
4. Ondersteuning van leerlingen en ouders	43
4.1 Inleiding	43
4.2 Basisondersteuning en extra ondersteuning op school	43
4.3 Functie van het schoolontwikkelingsprofiel	48
4.4 Ontwikkelingsperspectief	49
4.5 Zorgplicht en thuiszitters	50
4.6 Conclusies	55
5. Communicatie en medezeggenschap	59
5.1 Inleiding	59
5.2 Communicatie met ouders	59
5.3 Medezeggenschap	61
5.4 Conclusies	63
6. Externe samenwerking en invloeden	65
6.1 Inleiding	65
6.2 Samenwerking tussen onderwijs, gemeenten en jeugdzorg	65
6.3 Invloed van de Inspectie van het Onderwijs	70
6.4 Conclusies	70

7. Reflectie	73
7.1 Inleiding	73
7.2 De relatie van de scholen met het samenwerkingsverband en hun bestuur	73
7.3 Sturing op de omvang van het speciaal (basis) onderwijs	74
7.4 Financiën	74
7.5 Bureaucratie	76
7.6 Zijn op de scholen de goede randvoorwaarden aanwezig?	77
7.7 Ondersteuning in de school	77
7.8 Zorgplicht en thuiszitters	79
7.9 Medezeggenschap	80
7.10 Samenwerking met jeugdhulp	80
Referenties	83
Bijlage 1 - Samengestelde variabelen	85
Bijlage 2 - Beleid	93
Bijlage 3 - Randvoorwaarden op school	103
Bijlage 4 - Ondersteuning van leerlingen	119
Bijlage 5 - Communicatie en medezeggenschap	135
Bijlage 6 - Externe samenwerking en invloed	140
Bijlage 7 - Achtergrondvariabelen	148

Samenvatting

In dit onderzoek is nagegaan wat de ervaringen zijn van scholen voor basisonderwijs, voortgezet onderwijs en speciaal (basis)onderwijs met passend onderwijs, anno 2018. Daarvoor zijn schoolleiders en intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren bevraagd, met digitale vragenlijsten. Het onderzoek maakt deel uit van de landelijke langetermijnevaluatie passend onderwijs en is op onderdelen het vervolg van eerdere projecten waarin ervaringen van scholen zijn verzameld. Het voornaamste doel van het onderzoek is achterhalen wat de stand van zaken is op een aantal voor passend onderwijs relevante thema's, vanuit het perspectief van scholen.

Ervaringen met en invloed op bovenschools beleid

Passend onderwijs leek in de beginfase vooral een bestuurlijke en organisatorische aangelegenheid, met weinig impact op en aandacht voor de positie van de scholen. Inmiddels is passend onderwijs vier jaar gaande en blijkt dat scholen inmiddels wel degelijk impact ervaren en deels ook invloed hebben op het beleid van hun samenwerkingsverband en hun bestuur. Scholen melden vrijwel allemaal afspraken met zowel het eigen bestuur als het eigen samenwerkingsverband, over verschillende aspecten van passend onderwijs. Centrale afspraken zijn er echter weinig als het gaat om professionalisering van leraren. De meeste samenwerkingsverbanden laten dit over aan de besturen. Scholen hebben hierover wel vaak afspraken met hun bestuur, maar vinden dat zij zelf in de eerste plaats verantwoordelijkheid zijn voor hun professionaliseringsbeleid.

De meeste scholen vinden verder de rol die hun bestuur speelt bij hoe zij binnen hun school passend onderwijs vormgeven goed. Dit heeft geen relatie met de mate waarin het bestuur zich daarmee bemoeit.

Over hun eigen invloed op het beleid van het samenwerkingsverband zijn vooral schoolleiders in het voortgezet onderwijs tevreden. Invloed van scholen op het beleid van het samenwerkingsverband wordt in samenwerkingsverbanden langs verschillende lijnen georganiseerd: via een adviesgroep van schoolleiders, via een netwerk van intern begeleiders of zorg/ondersteuningscoördinatoren en via deelname van schoolleiders in bestuurlijke organen van het samenwerkingsverband. Al deze vormen komen voor, maar meer in het voortgezet onderwijs dan in de andere sectoren.

Financiën

Voor een kwart van de schoolleiders in het voortgezet onderwijs en een derde van de schoolleiders in het basisonderwijs is het niet zo duidelijk hoeveel middelen voor passend onderwijs beschikbaar zijn voor hun school. Of dit ligt aan het samenwerkingsverband, het bestuur of de schoolleiders zelf kunnen we op grond van dit onderzoek niet zeggen. Het grootste deel van de middelen die scholen ontvangen komt rechtstreeks van het samenwerkingsverband, dat wil zeggen zonder dat daar of bij het bestuur specifieke aanvragen voor hoeven te worden gedaan (schoolmodel). Vooral in het voortgezet onderwijs is dit vaak het geval. In veel gevallen kunnen scholen daarnaast nog middelen krijgen op basis van onderbouwde aanvragen bij het bestuur of het samenwerkingsverband, maar dit betreft een kleiner deel van de totale hoeveelheid geld.

In basisscholen worden middelen voor passend onderwijs vooral besteed aan het inhuren van externe hulp voor specifieke leerlingen, de inzet van klassenassistenten of lerarenondersteuners en extra uren voor de intern begeleider. In het voortgezet onderwijs worden de middelen vooral besteed aan extra uren voor de zorg- of ondersteuningscoördinator of leerlingenbegeleiders, de inzet van specialisten om leraren te ondersteunen en deskundigheidsbevordering. In het voortgezet onderwijs wordt het geld dus zelden gebruikt voor 'extra handen in de klas', in het basisonderwijs gebeurt dit wel. Ongeveer de helft van de schoolleiders in zowel basisonderwijs als voortgezet onderwijs vindt dat er sprake is van te weinig middelen. Ze zetten mede daarom meestal ook eigen/andere middelen in voor passend onderwijs.

Beleid op verwijzingen naar speciaal (basis)onderwijs

Volgens de meeste schoolleiders streeft hun samenwerkingsverband er naar de omvang van het speciaal (basis)onderwijs te verminderen. Een derde van de schoolleiders geeft aan dat daar ook actief op wordt gestuurd. Schoolleiders die actieve sturing ervaren zijn minder vaak tevreden over dit beleid dan schoolleiders die geen of geen actieve sturing ervaren.

Toewijzingsprocedures

De meeste samenwerkingsverbanden voor primair onderwijs bieden de mogelijkheid om extra middelen voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften aan te vragen, in de vorm van een arrangement, en de meeste basisscholen maken daar gebruik van. Acht op de tien basisscholen hebben de afgelopen twee jaar minstens één arrangement aangevraagd. Het voortgezet onderwijs en het sbo-(v)so hebben die mogelijkheid in mindere mate. In het voortgezet onderwijs heeft twee derde in de afgelopen twee jaar minstens één arrangement aangevraagd en in het sbo-(v)so de helft.

De gangbare opvatting bij intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren over de toewijzingsprocedures waar ze mee te maken hebben is dat deze zinvol en helder zijn en belangrijk voor een goede ondersteuning van de leerlingen, maar ook dat ze veel werk vragen. Vooral in het basisonderwijs worden de procedures als belastend ervaren.

Bureaucratie

Een vrij grote groep respondenten is van mening dat de bureaucratie rond de ondersteuning van leerlingen is toegenomen in vergelijking met de situatie vóór de start van passend onderwijs (ruim een derde tot bijna de helft) en een iets minder grote groep (een kwart tot bijna een derde) vindt ook dat de bureaucratie de afgelopen twee jaar nog is toegenomen. Slechts ongeveer 10% rapporteert een afname van de bureaucratie (de rest heeft geen mening of ziet geen verandering). Hoewel de meningen dus verschillen, is het overheersende beeld bij intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren nog steeds dat passend onderwijs meer bureaucratie met zich mee heeft gebracht.

Randvoorwaarden en ondersteuning in de school

Volgens de schoolleiders en de intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren is het overwegend goed gesteld met de randvoorwaarden voor een goede invulling van passend onderwijs op de school. Men vindt dat professionalisering systematisch wordt aangepakt, dat het team daarbij wordt betrokken, dat er in het team een goede overlegcul-

tuur heerst, dat kennis wordt gedeeld (dit wordt wel minder onderschreven in het voortgezet onderwijs), dat de deskundigheid van de leraren op het gebied van passend onderwijs in de klas redelijk op orde is en de laatste jaren toegenomen, dat leraren goed kunnen communiceren met ouders en dat samenwerkingsverbanden goede ondersteuning bieden. Slechts op onderdelen klinken meer kritische geluiden: de vaardigheid van leraren om een adequaat plan van aanpak te maken, de effecten daarvan vast te stellen en een plan van aanpak bij te stellen schiet nog te kort en intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren vinden dat zij te weinig tijd hebben om hun begeleidende taken goed uit te voeren. Verder is vooral in het voortgezet onderwijs de tevredenheid over de deskundigheid van leraren nog matig (de helft is tevreden), in het basisonderwijs is tweederde daarover tevreden.

Driekwart van de intern begeleiders in het basisonderwijs en ruim viervijfde van de zorg/ondersteuningscoördinatoren vindt dat op hun school de basisondersteuning in ruime of zeer ruime mate wordt gerealiseerd. Dat is nu op meer scholen het geval dan bij een meting uit 2016. Bij de extra ondersteuning rapporteren de respondenten ook een betere realisatie, maar minder sterk. Deze toename is opmerkelijk, omdat er tegelijkertijd sprake is van een afname van het aantal en type (externe) functionarissen die voor de school beschikbaar zijn om ondersteuning aan leerlingen (en leraren) te bieden (zoals schoolmaatschappelijk werk, logopedie, remedial teachers, gedragswetenschappers). Dit wijst er op dat scholen nu meer dan voorheen zelf de extra ondersteuning (willen of moeten) organiseren en daarbij minder een beroep (willen of kunnen) doen op externe ondersteuners.

Zorgplicht en thuiszitters

Schoolleiders vinden dat zijzelf goed aan de zorgplicht voldoen, maar vinden dat niet altijd van andere scholen. Bijna driekwart van de schoolleiders signaleert bij andere scholen dat ze proberen de zorgplicht te ontwijken, of dat 'enigszins' doen. Echter, een meerderheid van de schoolleiders vindt dat het soms verstandig is om ouders vóór aanmelding te verwijzen naar een andere school. De gedachte dat het soms goed is om 'weg te adviseren' leeft kennelijk op grote schaal.

In dit onderzoek is voor het eerst bij scholen zelf geïnventariseerd in hoeverre zij te maken hebben met thuiszitters. Het gaat gemiddeld om één leerling per basisschool, vier op scholen in het voortgezet onderwijs en twee op sbo/so-scholen in een periode van twee jaar. In het basisonderwijs blijkt het thuiszitten in de meeste gevallen oplosbaar, in het voortgezet onderwijs en het sbo/so is dat minder vaak het geval.

Samenwerking onderwijs-jeugdhulp

Eerstelijns hulpverleners (zoals schoolmaatschappelijk werkers, medewerkers van wijk- of jeugdteams en opvoedingsondersteuners) zijn redelijk veel op de scholen aanwezig; op ongeveer de helft van de scholen is dit regelmatig of vaak het geval. Voor medewerkers van de tweedelijns hulp (bijvoorbeeld jeugd-ggz) is dit aanzienlijk minder vaak zo. De tevredenheid in de scholen over de samenwerking met deze hulpverleners is redelijk, maar er worden ook nog knelpunten genoemd. Een meerderheid vindt de wachttijden voor de jeugdhulp te lang en ongeveer de helft vindt dat er onvoldoende terugkoppeling plaatsvindt. Andere klachten zijn gebrek aan continuïteit in personen, onduidelijkheid over bij wie de casusregie ligt en te weinig tijd voor de samenwerking. In het voortgezet onderwijs worden deze klachten het sterkst geuit.

1. Achtergrond en onderzoeksopzet

1.1 Achtergrond

De Monitor Scholen geeft een beeld van de stand van zaken op het gebied van passend onderwijs in scholen voor primair, voortgezet en speciaal onderwijs. Deze monitor is in het schooljaar 2018/19 afgenomen bij directeuren, intern begeleiders, zorg- en ondersteuningscoördinatoren. De monitor maakt deel uit van de landelijke langetermijnevaluatie passend onderwijs en vormt het vervolg op de in het schooljaar 2015/16 afgenomen Monitor Ondersteuningsaanbod¹. Daarnaast omvat de monitor thema's die eerder aan bod kwamen in de Monitor Bureaucratie², de Monitor Toewijzing³ en de landelijke inventarisatie van de aansluiting tussen onderwijs en jeugdhulp⁴. Nieuw in deze monitor is dat ook schoolleiders zijn bevestigd; daarmee zijn ook enkele nieuwe onderwerpen in deze monitor opgenomen waarover tot nu toe geen gegevens vanuit scholen bekend waren.⁵

1.2 Onderzoeksvragen

De Monitor Scholen dient antwoord te geven op de volgende onderzoeksvragen:

- 1) Wat is de stand van zaken op het gebied van het bovenschools beleid rond passend onderwijs en van de financiële aspecten voor de scholen?
- 2) Wat zijn de opvattingen in de scholen over de procedures rond de toewijzing van ondersteuning aan leerlingen en in hoeverre vindt men de procedures bureaucratisch?
- 3) Wat is de stand van zaken op het gebied van teamcultuur, competenties en ondersteuning van leraren op school?

¹ Smeets, E., & Van Veen, D. (2016). Monitor Ondersteuningsaanbod. Ondersteuningsaanbod voor leerlingen en teamleden in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs, speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs, schooljaar 2015/2016. Nijmegen: KBA Nijmegen / Zwolle: Hogeschool Windesheim / Nederlands Centrum voor Onderwijs en Jeugdzorg (NCOJ).

² Heim, M., Wellner, H., Elshof, D. (2017). Passend onderwijs bureaucratisch? Tweede vervolgmeting ervaren bureaucratie in de school. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

³ Heim, M., Ledoux, G., Elshof, D. & Karssen, M. (2016). *Ingeslagen paden. De samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs en hun nieuwe procedures voor de toewijzing van onderwijssteuning*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

⁴ Van der Grinten, M., Walraven, M., Kooij, D., Bomhof, M., Smeets, E., & Ledoux, G. (2018). Landelijke inventarisatie aansluiting onderwijs en jeugdhulp 2018. Utrecht: Oberon / Nijmegen: KBA Nijmegen / Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

⁵ Nog een functie van de Monitor Scholen is om op onderdelen een vergelijking te kunnen maken met de uitkomsten van een ander project uit de langetermijnevaluatie, namelijk school-klas-leerling. School-klas-leerling kent kleinere steekproeven en de Monitor Scholen biedt daarom valideringsmogelijkheden. Tevens zijn enkele vragen opgenomen die van belang zijn voor het onderzoek naar basisondersteuning, dat eveneens tot de langetermijnevaluatie behoort.

NB in de tekst van dit rapport duiden we school-klas-leerling aan met Passend onderwijs op school en in de klas.

- 4) Wat kunnen scholen bieden qua basisondersteuning en extra ondersteuning aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften en wat is de functie van het schoolondersteuningsprofiel en het ontwikkelingsperspectief?
- 5) Wat is de stand van zaken op het gebied van zorgplicht en (beleid gericht op het voorkomen van) thuiszitters?
- 6) Wat zijn de ervaringen met communicatie met ouders en met medezeggenschap?
- 7) Wat zijn de ervaringen met samenwerking met gemeenten en jeugdhulp en wat is de invloed van de Inspectie van het Onderwijs?

1.3 Onderzoekopzet en deelname aan het onderzoek

In het kader van de Monitor Scholen zijn internetvragenlijsten ontwikkeld en afgenomen. Het betreft drie varianten van een vragenlijst voor schoolleiders en drie varianten van een vragenlijst voor intern begeleiders, zorg- of ondersteuningscoördinatoren (zie paragraaf 1.4). Daarnaast zijn twee versies van een vignetteninstrument ontwikkeld en afgenomen. Daarover wordt in een ander rapport verslag gedaan.⁶

Tabel 1-1 geeft een overzicht van de instrumenten en respondentgroepen. Er zijn random steekproeven getrokken uit het landelijke scholenbestand. Het gaat daarbij respectievelijk om basisscholen, locaties voortgezet onderwijs, scholen voor speciaal basisonderwijs en scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs (de voormalige clusters 3 en 4).

Tabel 1-1 Instrumenten en respondentgroepen

	vragenlijst schoolleider	vragenlijst ib'er / zoco
schoolleiders basisonderwijs	X	
schoolleiders sbo-so-vso	X	
schoolleiders voortgezet onderwijs	X	
intern begeleiders basisonderwijs		X
intern begeleiders / zorg- of ondersteuningscoördinatoren sbo-so-vso		X
zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs		X

Uit het bestand met basisscholen zijn twee steekproeven getrokken:

- een bestand ten behoeve van de afname van de vragenlijst bij intern begeleiders;
- een bestand ten behoeve van de afname van de vragenlijst bij schoolleiders.

⁶ Ledoux, G., Weijers, D., Weijers, S., Exalto, R., & Smeets, E. (2019). Basisondersteuning in passend onderwijs, deel 2. Verschillen tussen scholen en samenwerkingsverbanden in de praktijk. Amsterdam/Utrecht/Nijmegen: Kohnstamm Instituut/Oberon/KBA.

Uit het bestand met locaties voortgezet onderwijs zijn eveneens twee steekproeven getrokken:

- een bestand ten behoeve van de afname van de vragenlijst bij zorg- of ondersteuningscoördinatoren;
- een bestand ten behoeve van de afname van de vragenlijst bij schoolleiders.

Uit het bestand met scholen voor speciaal basisonderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs (de voormalige clusters 3 en 4) zijn ook twee steekproeven getrokken:

- een bestand ten behoeve van de afname van de vragenlijst bij intern begeleiders, zorg- of ondersteuningscoördinatoren;
- een bestand ten behoeve van de afname van de vragenlijst bij schoolleiders.

Scholen zijn via de beschikbare e-mailadressen benaderd met uitleg over het onderzoek en het verzoek de desbetreffende e-mail door te sturen naar de aangegeven persoon (schoolleider, dan wel intern begeleider, zorg- of ondersteuningscoördinator). In de e-mail is een link naar de internetvragenlijst voor de desbetreffende persoon opgenomen. Daarnaast is in de e-mails aan schoolleiders met het verzoek de vragenlijst in te vullen tevens gevraagd deze e-mail door te sturen naar de intern begeleider, zorg- of ondersteuningscoördinator. Onderaan het bericht was een link opgenomen naar de vragenlijst voor de intern begeleider, zorg- of ondersteuningscoördinator. Bij de e-mails aan scholen in de steekproef van intern begeleiders, zorg- of ondersteuningscoördinatoren is op dezelfde manier te werk gegaan. In die e-mails is een link toegevoegd naar de vragenlijst voor de schoolleider en is verzocht de e-mail naar de (of een) schoolleider door te sturen. Een week na het verzenden van de e-mails naar de scholen is gestart met het telefonisch contact opnemen met de functionarissen aan wie de e-mails primair waren gericht (dit uiteraard met uitzondering van degenen die de vragenlijst al hadden ingevuld). Voor de vragenlijst schoolleiders zijn naast de random steekproeven de scholen benaderd die hebben deelgenomen aan de tweede meting van het deelonderzoek 'Passend onderwijs op school en in de klas'.

Door de gekozen aanpak is het niet mogelijk om voor het vragenlijstonderzoek een exact responspercentage per respondentgroep te berekenen. Het is immers niet bekend hoeveel e-mails daadwerkelijk bij de geadresseerde zijn angekommen en hoeveel e-mails daarnaast binnen de school naar een mogelijke tweede respondent zijn doorgestuurd. Tabel 1-2 geeft een indicatie van de aantallen en responspercentages.

Tabel 1-2 Steekproeven en respons

	Schoolleider			Ib'er / zorgcoördinator		
	steekproef	n respons	% respons	steekproef	n respons	% respons
Vragenlijstonderzoek						
• Basisonderwijs	1594	213	13%	1595	275	17%
• Speciaal basisonderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs	278	114	41%	277	137	50%
• Voortgezet onderwijs	386	118	31%	355	119	34%

Toelichting: Bij de vragenlijst schoolleiders zijn de bij de steekproef vermelde aantallen inclusief 48 basisscholen en 40 vo-locaties die aan het onderzoek naar passend onderwijs op school en in de klas hebben deelgenomen.

Het responspercentage varieert van 13 (schoolleiders basisonderwijs) tot 50 (ib'ers en zorgcoördinatoren sbo-(v)so). De respons in het voortgezet onderwijs en het sbo-(v)so is relatief hoog. Dat de respons in het basisonderwijs hierbij achterblijft, kan worden verklaard doordat er bij het telefonisch benaderen van scholen prioriteit is gegeven aan de sectoren met kleinere aantallen scholen. Dit met het oog op het realiseren van voldoende respons in absolute aantallen per respondentgroep. Er is dus minder telefonisch contact geweest met basisscholen om het onderzoek onder de aandacht te brengen dan met scholen voor voortgezet onderwijs, speciaal basisonderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs.

Tabel 1-3 toont de verdeling naar (combinatie van) schoolsoorten in het voortgezet onderwijs in het landelijke bestand en bij de deelnemende schoollocaties. Over het geheel genomen volgt de verdeling bij de deelnemende scholen de landelijke verdeling. Bij de scholen waar schoolleiders hebben deelgenomen, zijn zelfstandige scholen voor praktijkonderwijs en combinaties mavo/havo/vwo en vbo/mavo/havo/vwo iets oververtegenwoordigd. Daar staat tegenover dat zelfstandige vbo-scholen en de combinatie vbo/mavo iets ondervertegenwoordigd zijn. Bij de zorg/ondersteuningscoördinatoren is de combinatie mavo/havo/vwo ook iets oververtegenwoordigd. Dat geldt ook voor vbo/mavo. Verschillen in respons tussen schoolleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren zijn er vooral bij praktijkonderwijs (meer respons van schoolleiders) en vbo/mavo (meer respons van zorg/ondersteuningscoördinatoren).

Tabel 1-3 Combinaties van schoolsoorten voortgezet onderwijs, landelijk en bij de deelnemende scholen

	landelijk		schoolleiders vo		Ondersteunings-coördinatoren vo	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Brugjaar	23	2.6	2	1.7	1	0.9
Havo	2	0.2	-	-	-	-
Havo/Vwo	108	12.2	13	11.0	13	11.3
Mavo	73	8.3	11	9.3	8	7.0
Mavo/Havo	19	2.1	2	1.7	2	1.7
Mavo/Havo/Vwo	160	18.1	25	21.2	26	22.6
Mavo/vwo	14	1.6	-	-		
Praktijkonderwijs	108	12.2	18	15.3	13	11.3
Vbo	121	13.7	11	9.3	13	11.3
Vbo/Mavo	137	15.5	16	13.6	22	19.1
Vbo/Mavo/Havo	6	0.7	2	1.7	1	0.9
Vbo/Mavo/Havo/Vwo	67	7.6	13	11.0	11	9.6
Vbo/Mavo/Havo/Vwo/Pro	4	0.5	1	0.8	1	0.9
Vbo/Mavo/Pro	2	0.2	-	-	1	0.9
Vbo/Mavo/Vwo	2	0.2	-	-		
Vbo/Pro	4	0.5	-	-		
Vwo	34	3.8	4	3.4	3	2.6
Totaal	884	100	118	100	115	100

1.4 Thema's en onderzoeksinstrumenten

Er zijn grotendeels overlappende, maar op onderdelen verschillende, vragenlijstversies ontwikkeld voor respectievelijk het basisonderwijs, het speciaal basisonderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs en het voortgezet onderwijs. In de vragenlijsten zijn de thema's opgenomen die in passend onderwijs belangrijk zijn en die in diverse deelonderzoeken van de langetermijnevaluatie terugkomen. Tabel 1-4 geeft een overzicht van de thema's en de onderzoeksinstrumenten waarin deze aan bod komen.

Een aantal variabelen in de vragenlijsten kon op basis van factor- en betrouwbaarheidsanalyse worden geclusterd in samengestelde variabelen (zie bijlage 1 voor een overzicht).

De scores op de samengestelde variabelen vormen het (ongewogen) gemiddelde van de onderliggende items. Daarbij zijn eventuele scores op de antwoordcategorie ‘weet niet’ of ‘niet van toepassing’ buiten beschouwing gelaten.

Tabel 1-4 Thema's in de Monitor Scholen en verdeling over de onderzoeksinstrumenten

	vragenlijst schoolleider	vragenlijst ib'er / zoco
<i>Beleid</i>		
• Beleid samenwerkingsverband en besturen	X	
• Financiën	X	
• Toewijzing van ondersteuning		X
<i>Randvoorwaarden op school</i>		
• Teamcultuur en professionalisering	X	X
• Competenties van het team		X
• Ondersteuning van het team		X
<i>Ondersteuning van leerlingen en ouders</i>		
• Basisondersteuning en extra ondersteuning		X
• Functie van het schoolondersteuningsprofiel		X
• Ontwikkelingsperspectief		X
• Zorgplicht en thuiszitters	X	
<i>Communicatie en medezeggenschap</i>		
• Communicatie met ouders	X	
• Medezeggenschap	X	X
<i>Externe samenwerking en invloed</i>		
• Samenwerking met gemeenten en jeugdhulp		X
• Invloed van de Inspectie van het Onderwijs	X	

1.5 Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken worden de resultaten gepresenteerd, waarbij de thematische indeling zoals gegeven in tabel 1-3 wordt aangehouden. In de inhoudelijke hoofdstukken worden de resultaten zo beknopt mogelijk beschreven. In de bijlagen zijn uitgebreide tabellen en aanvullende informatie te vinden.

In hoofdstuk 2 gaan we in op het beleid, in hoofdstuk 3 op de randvoorwaarden op school, in hoofdstuk 4 op de ondersteuning van leerlingen en ouders, in hoofdstuk 5 op communicatie en medezeggenschap en in hoofdstuk 6 op externe samenwerking en invloed. Elk hoofdstuk wordt besloten met een paragraaf waarin de onderzoeksvragen worden beantwoord die in dat hoofdstuk aan bod zijn gekomen. In hoofdstuk 7 wordt gereflecteerd op de belangrijkste resultaten van de monitor, waarbij waar relevant een vergelijking wordt gemaakt met resultaten van ander onderzoek.

2. Beleid

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op aspecten die met het beleid van het samenwerkingsverband en de schoolbesturen te maken hebben. Hierbij vormen twee onderzoeksvragen het uitgangspunt:

- *Wat is de stand van zaken op het gebied van het bovenschools beleid rond passend onderwijs en van de financiële aspecten voor de scholen?*
- *Wat zijn de opvattingen in de scholen over de procedures rond de toewijzing van ondersteuning aan leerlingen en in hoeverre vindt men de procedures bureaucratisch?*

In de volgende paragrafen gaan we achtereenvolgens in op beleid en afspraken, financiën en toewijzing van ondersteuning aan leerlingen en bureaucratie waarmee dit al dan niet gepaard gaat. Aanvullende informatie in tabelvorm bij de in dit hoofdstuk besproken resultaten is te vinden in bijlage 2.

2.2 Beleid en afspraken

Introductie van het thema

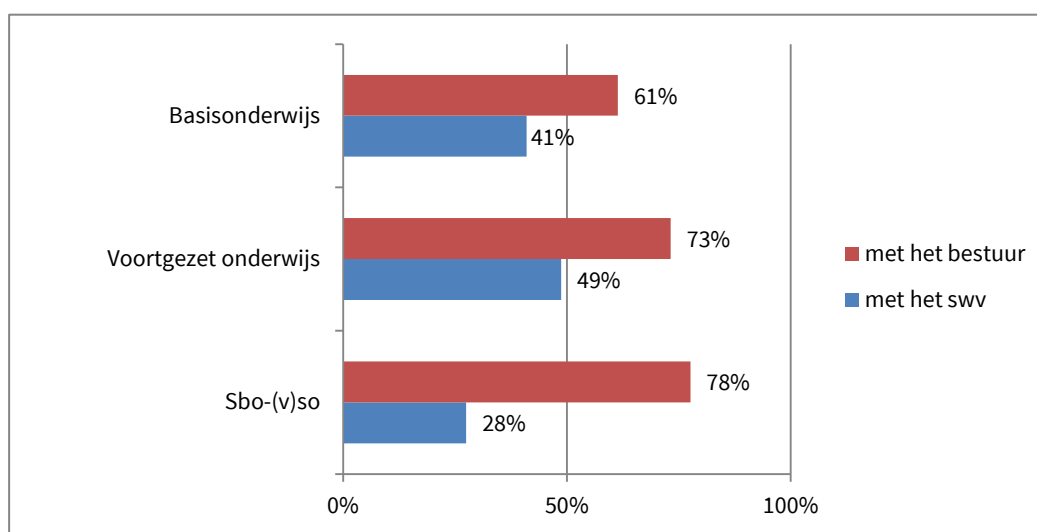
In passend onderwijs zijn samenwerkingsverbanden en schoolbesturen de voornaamste beleidsbepalende actoren. In onderling overleg richten zij het samenwerkingsverband in en bepalen daarbij onder meer de mate van autonomie van besturen en scholen. Samenwerkingsverband verschillen in de keuzes die zij hierin maken, die keuzes kunnen variëren van sterk centraal beleid (veel afspraken en veel bevoegdheden bij het samenwerkingsverband) tot sterk decentraal beleid (weinig afspraken en veel autonomie bij de besturen en de scholen). In de Monitor Scholen is bij de schoolleiders nagegaan wat scholen hiervan merken. Gevraagd is in welke mate zij te maken hebben met afspraken vanuit het samenwerkingsverband en/of het bestuur, in hoeverre hun bestuur invloed heeft op de wijze waarop de school passend onderwijs vorm geeft en hoe tevreden ze daarover zijn. Ook is gevraagd of scholen te maken hebben met beleid van het samenwerkingsverband om de toegang tot het speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs te reguleren/te beperken. Dat beïnvloedt immers hun mogelijkheden om leerlingen te verwijzen voor wie de school dat nodig acht.

Resultaten

Voor scholen in alle sectoren (basisonderwijs, voortgezet onderwijs, sbo/so) geldt dat zij in grote meerderheid (> 80%) te maken hebben met afspraken met hun samenwerkingsverband én hun bestuur over hoe te handelen bij de zorgplicht en over het niveau van de basisondersteuning die de scholen moeten bieden. Eveneens een grote meerderheid (>70%) heeft te maken met afspraken over hoe te handelen in het geval van thuiszitters, over hoe een ondersteuningsprofiel opgesteld moet worden over hoe middelen voor passend onderwijs besteed mogen of moeten worden (zie voor precieze percentages bijlage 2, tabel 1). Opnieuw betreft dit zowel afspraken met het samenwerkingsverband als met het bestuur; alleen voor het sbo/so geldt dat dit iets vaker het geval is met het bestuur.

Aanzienlijk minder vaak bestaan er volgens de schoolleiders afspraken over de deskundigheid die leraren moeten hebben als het gaat om passend onderwijs (zie figuur 2-1). Vooral met het samenwerkingsverband bestaan hier weinig afspraken over en dit geldt het sterkst voor het sbo/so (wel afspraken: 41% in het basisonderwijs, 49% in het voortgezet onderwijs, 28% in het sbo/so). Met het eigen bestuur zijn er wat vaker afspraken over gewenste deskundigheid van leraren (wel afspraken: 61% in het basisonderwijs, 73% in het voortgezet onderwijs, 78% in het sbo/so).⁷ Beleid op dit gebied laten de samenwerkingsverbanden dus veelal aan de schoolbesturen.

Figuur 2-1 Afspraken tussen scholen en besturen/samenwerkingsverbanden over deskundigheid van leraren

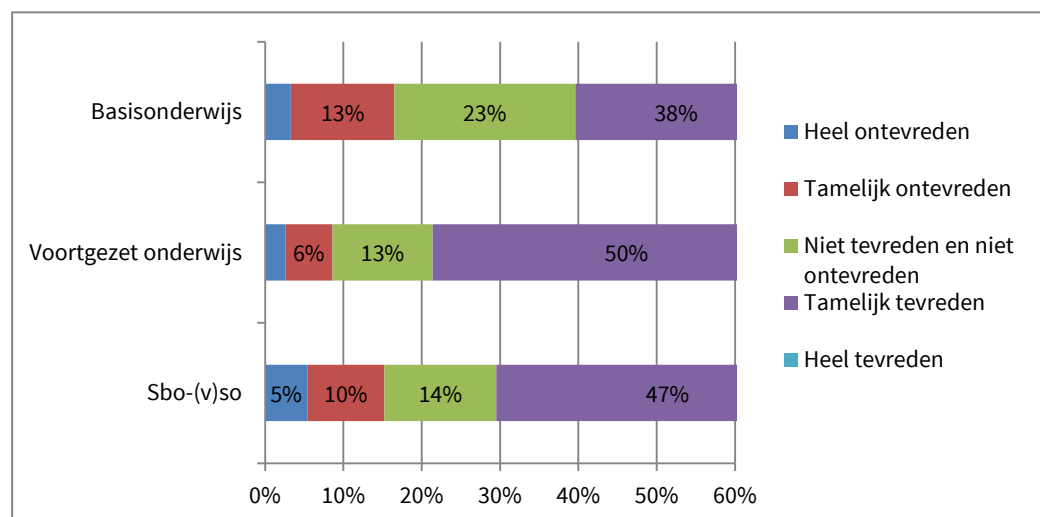
Als het gaat om keuzes die scholen zelf kunnen maken bij de invulling van passend onderwijs hebben scholen het meest te maken met eventuele invloed van hun bestuur. We vroegen de schoolleiders of ze invloed van hun bestuur ervaren op hun inhoudelijke keuzes, op de besteding van de middelen en op de mogelijkheden om te verwijzen. Dit levert nogal een gemengd beeld op. Overall zien we in alle sectoren een ongeveer evenredige verdeling tussen weinig, niet veel/niet weinig en veel invloed, bij alle drie de onderwerpen (zie voor details bijlage 2, tabellen 2, 3, 4). Er is dus sprake van veel variatie. Tussen de onderwerpen is er wel verschil, schoolleiders ervaren de minste bemoeienis van hun bestuur met verwijzing en de meeste bemoeienis met de besteding van de middelen. Vooral in het voortgezet onderwijs is dit verschil duidelijk.

Over het algemeen zijn schoolleiders tevreden over de mate waarin het bestuur zich bemoeit met hoe zij passend onderwijs invullen, ongeacht of het om veel of weinig bemoeienis gaat. Het aandeel ontevreden schoolleiders is niet hoger dan 16% (zie figuur 2-2) . Al-

⁷ Tot de antwoordcategorieën behoorde ook de categorie 'weet niet'. Het percentage dat deze categorie koos, varieerde nogal tussen de drie onderwijssectoren. Daarom zijn de hier genoemde verschillen tussen sectoren niet getoetst op statistische significantie.

leen in het sbo/so is er een significant verband tussen deze tevredenheid en de mate waarin het bestuur zich met de invulling van passend onderwijs bemoeit: schoolleiders sbo/so die geen tot weinig bestuursbemoeienis ervaren wat betreft hun inhoudelijke keuzes en besteding van de middelen, zijn daarover *minder* vaak tevreden dan schoolleiders die op deze onderwerpen meer bemoeienis ervaren.⁸ In deze sector zou men dus wel wat meer bemoeienis willen.

Figuur 2-2 In hoeverre bent u tevreden over hoe uw bestuur handelt ten aanzien van de manier waarop de school omgaat met passend onderwijs? Schoolleiders basisonderwijs (n=212), voortgezet onderwijs (n=117) en sbo-(v)so (n=112)

Op de vraag of het samenwerkingsverband beleid heeft wat betreft het reguleren van de toegang tot het speciaal (basis)onderwijs antwoordt 19% van de schoolleiders in basis- en voortgezet onderwijs dat zij dat niet weten. In het sbo/so weet 10% van de schoolleiders dit niet. Ongeveer de helft van de schoolleiders geeft aan dat het samenwerkingsverband als beleid heeft om de omvang van het so/sbo te verkleinen, maar daar niet actief op stuurt. Ongeveer 30% geeft aan dat het samenwerkingsverband daar wel actief op stuurt; in het basisonderwijs ligt dit percentage wat lager (22%). Slechts in een klein aantal gevallen is er volgens schoolleiders sprake van geen sturing op dit gebied (maximaal 16%, voor details zie bijlage 2, tabel 6). Er is geen significant verschil tussen de onderwijssectoren op dit punt.

Een kleine meerderheid van de schoolleiders in alle sectoren (ca 50-60%) is tevreden over het beleid dat het samenwerkingsverband op dit terrein heeft. Daarbij doen zich geen grote verschillen voor tussen de typen onderwijs (sbo, so, vso) waarvoor het beleid geldt; de tevredenheidsscores verschillen niet significant tussen de drie onderwijssectoren. In het basisonderwijs en in het sbo/so is er een significant verband tussen tevredenheid en type beleid van het samenwerkingsverband: schoolleiders die ervaren dat het samenwerkingsverband actief stuurt op afremmen van de toegang tot sbo/(v)so zijn minder vaak

⁸ Chi-square= 34,79; Df=2; P value = .00

tevreden over dit beleid dan schoolleiders die geen of geen actieve sturing op dit gebied ervaren.⁹ In het voortgezet onderwijs is dit verband er niet.

2.3 Financiën

Introductie van het thema

Als het gaat om de verdeling van de middelen in het samenwerkingsverband, zijn het opnieuw de bestuurders van het samenwerkingsverband die hierin keuzes maken. In veel samenwerkingsverbanden gaat in ieder geval een deel van de middelen direct naar de scholen, maar de mate waarin dit gebeurt verschilt.¹⁰ Uit eerder onderzoek is gebleken dat schoolleiders niet altijd precies weten hoeveel middelen zij voor passend onderwijs krijgen en van wie (direct van het samenwerkingsverband of via het bestuur), waardoor het moeilijk is te bepalen of dit voor hen voldoende/onvoldoende is.¹¹ In de Monitor Scholen hebben we daarover nadere vragen gesteld. Ook wilden we weten of schoolleiders iets merken van een vereveningsopdracht die voor hun samenwerkingsverband geldt.¹² Ten slotte zijn vragen gesteld over de manier waarop de scholen hun middelen inzetten, tot nu toe was dat nog een black box.

Resultaten

De schoolleiders in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs is ten eerste gevraagd of het duidelijk is hoeveel middelen voor passend onderwijs beschikbaar zijn voor hun school. Voor de overgrote meerderheid is dat tamelijk tot heel duidelijk (zie figuur 2-3). In het voortgezet onderwijs (77%) is het voor meer schoolleiders duidelijk dan in het basisonderwijs (65%).¹³ Het verschil tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs is significant.¹⁴

⁹ Basisonderwijs: Chi-square= 13.49; Df=4; P value = .01.

Sbo/so: Chi-square= 13.45; Df=4; P value = .01

¹⁰ Aarsen, E. van, Weijers, S., Walraven, M., & Bomhof, M. (2017). Monitor samenwerkingsverbanden 2016. De voortgang van passend onderwijs volgens swv-directeuren. Utrecht: Oberon.

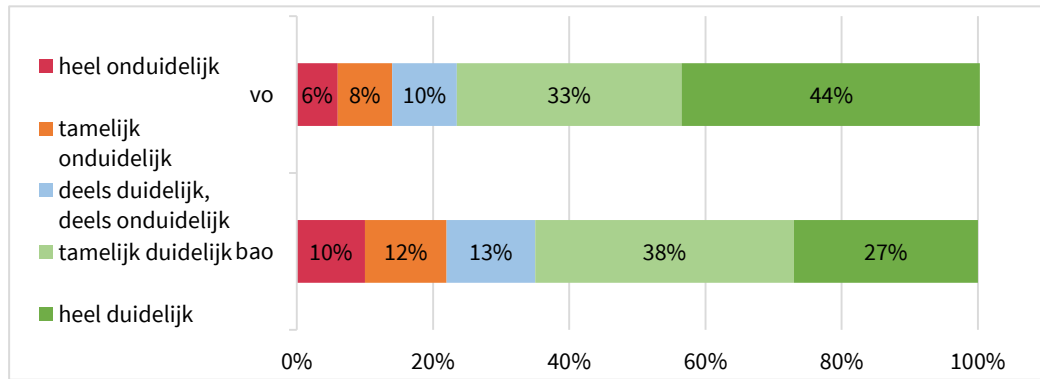
¹¹ Eimers, T., Ledoux, G., & Smeets, E. (2016). Passend onderwijs in de praktijk. Casestudies in het primair en voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs. Nijmegen: KBA.

¹² Verevening: door gelijktrekking van budgetten krijgen sommige samenwerkingsverbanden geleidelijk meer middelen dan voorheen (positieve verevening), andere minder (negatieve verevening), weer andere ongeveer evenveel.

¹³ Vragen over financiën zijn niet gesteld in het sbo en (v)so, vanwege de daar afwijkende situatie als het gaat om verdeling van middelen.

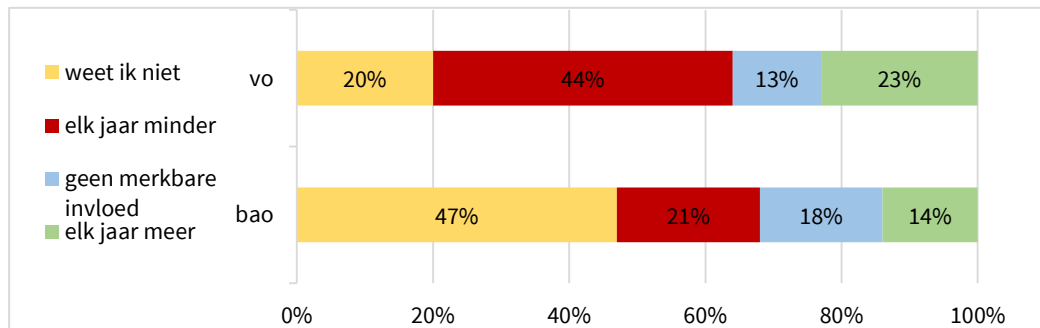
¹⁴ Chi²=10.89; p<.05.

Figuur 2-3 Is het duidelijk hoeveel middelen voor passend onderwijs beschikbaar zijn voor de school? Schoolleiders bao en vo

Bij de antwoorden op de vraag naar de invloed van een eventuele vereveningsopdracht van het samenwerkingsverband op de middelen die de school voor passend onderwijs ontvangt, blijkt dat in het basisonderwijs bijna de helft van de schoolleiders niet weet of er een dergelijke invloed is (figuur 2-4). Bij de schoolleiders in het voortgezet onderwijs geldt dat voor een vijfde. Verder valt op dat de groep die aangeeft door verevening elk jaar minder middelen te ontvangen, groter is dan de groep die antwoordt dat hun school elk jaar meer middelen ontvangt. Het gaat respectievelijk om 44% en 23% in het voortgezet onderwijs en 21% en 14% in het basisonderwijs.

Figuur 2-4 Invloed van de vereveningsopdracht van het samenwerkingsverband op de middelen die de school ontvangt; schoolleiders bao en vo

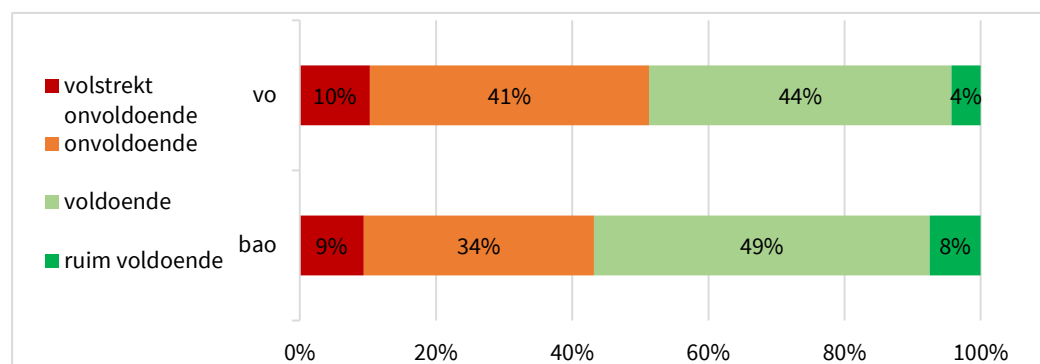

Als de categorie ‘weet niet’ buiten beschouwing wordt gelaten, geeft in het basisonderwijs 40% en in het voortgezet onderwijs 55% van de schoolleiders aan vanwege de verevening elk jaar minder middelen en/of diensten te krijgen, tegenover respectievelijk 27% en 29% die elk jaar meer middelen en/of diensten ontvangen. Dit verschil is significant.¹⁵ Vervolgens is de schoolleiders gevraagd of hun school het afgelopen jaar voldoende middelen heeft ontvangen om de gewenste ondersteuning te bieden aan leerlingen die dat nodig hebben. De helft van de schoolleiders in het voortgezet onderwijs vindt dat de school voldoende of ruim voldoende middelen ontving (49%). Schoolleiders in het basis-

¹⁵ Chi²=8.98; p<.05.

onderwijs oordelen hier iets positiever: ruim de helft (57%) ontving voldoende of ruim voldoende middelen. Daar staat tegenover dat de helft van de schoolleiders in het voortgezet onderwijs en 43% in het basisonderwijs van mening is dat de school onvoldoende middelen ontving om de gewenste ondersteuning te kunnen bieden (figuur 2-5). Het verschil tussen de oordelen in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs bleek bij toetsing niet significant.

Figuur 2-5 Heeft de school het afgelopen jaar voldoende middelen ontvangen om de gewenste ondersteuning te bieden aan leerlingen die dat nodig hebben? Schoolleiders basisonderwijs en voortgezet onderwijs

De schoolleiders is gevraagd of de school in het afgelopen schooljaar naast de middelen voor passend onderwijs van het samenwerkingsverband en/of schoolbestuur ook nog eigen middelen heeft ingezet voor passend onderwijs. Dat is bij nagenoeg alle vo-scholen en bij ruim 80% van de basisscholen het geval (zie tabel 11 in bijlage 2). Vaak zijn dat (andere) middelen uit de lump sum (64% in het basisonderwijs en 87% in het vo). Ongeveer een derde van de vo-scholen (34%) en een kwart van de basisscholen (26%) zet middelen uit specifieke subsidies in; 21% van de basisscholen zet gewichtenmiddelen in. Bij de inzet van andere middelen dan in de vragenlijst zijn voorgelegd, noemt men in het basisonderwijs vooral werkdrukmiddelen (7 maal genoemd) en de inzet van een onderwijsassistent (3 maal genoemd). In het voortgezet onderwijs wordt twee maal het Europees Sociaal Fonds genoemd.

De helft van de schoolleiders in het basisonderwijs (49%) en ongeveer twee derde van de schoolleiders in het voortgezet onderwijs (64%) geeft aan dat hun school de middelen voor passend onderwijs direct van het samenwerkingsverband krijgt (tabel 12 in bijlage 2).¹⁶ Bij ongeveer een vijfde (respectievelijk 22% en 21%) besteedt het schoolbestuur deze middelen (deels) aan eigen bovenschoolse voorzieningen voor passend onderwijs (bijvoorbeeld een opdc, time-outtrajecten, of bovenschoolse hulpklassen voor specifieke doelgroepen). Dat scholen (deels) middelen krijgen op basis van onderbouwde aanvragen bij het bestuur, komt in het basisonderwijs (19%) meer voor dan in het voortgezet onderwijs (9%).¹⁷

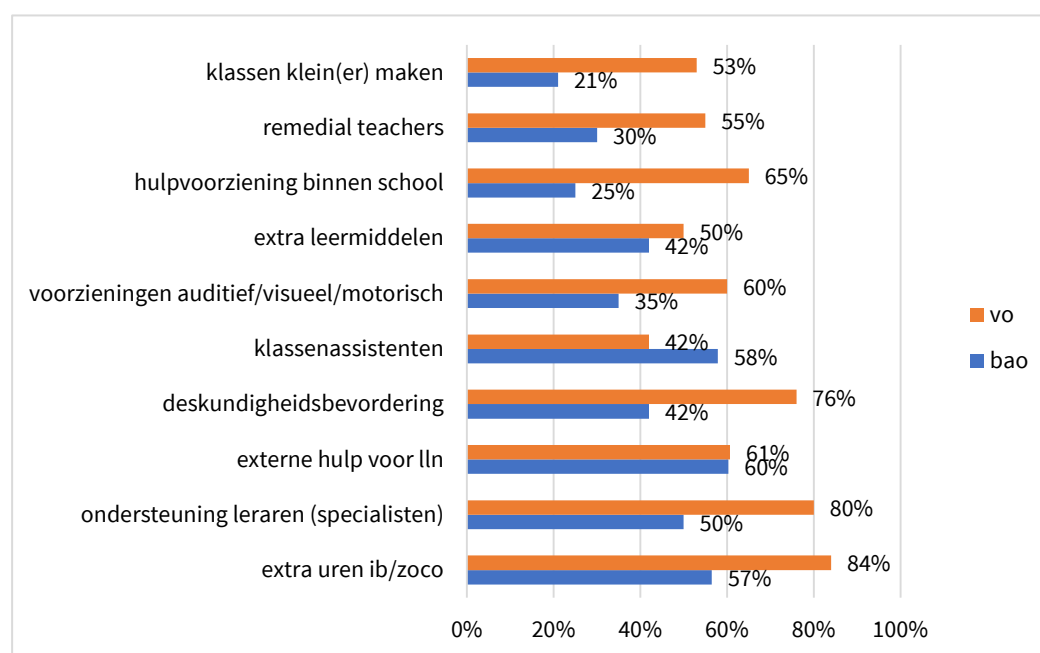
¹⁶ Dit verschil is significant: $\chi^2=8.04$; $p<.005$.

¹⁷ Dit verschil is niet significant.

In het basisonderwijs moet een groter deel van de scholen verantwoording aan het bestuur afleggen over de besteding van het budget dat de school rechtstreeks krijgt voor passend onderwijs dan aan het samenwerkingsverband (respectievelijk 57% en 42%). In het voortgezet onderwijs moet vaker verantwoording worden afgelegd aan het samenwerkingsverband dan aan het schoolbestuur (respectievelijk 73% en 50%) (tabel 13 in bijlage 2). Ook bij middelen die de school op aanvraag krijgt, moet er in het basisonderwijs vaker verantwoording worden afgelegd aan het bestuur dan aan het samenwerkingsverband, al is het verschil hier kleiner. In het voortgezet onderwijs moet ook voor deze middelen eerder verantwoording worden afgelegd aan het samenwerkingsverband dan aan het schoolbestuur (tabel 14 in bijlage 2).¹⁸

Figuur 2-6 laat zien hoe de middelen voor passend onderwijs op school worden ingezet. In het basisonderwijs worden deze vooral besteed aan het inhuren van externe hulp voor specifieke leerlingen (60%), de inzet van klassenassistenten of lerarenondersteuners (58%) en extra uren voor de intern begeleider (57%). In het voortgezet onderwijs noemt men vooral extra uren voor de zorg- of ondersteuningscoördinator of leerlingenbegeleiders (84%), de inzet van specialisten (bijvoorbeeld een orthopedagoog), om leraren te ondersteunen (80%) en deskundigheidsbevordering (76%).

Figuur 2-6 Inzet van de middelen voor passend onderwijs op school; schoolleiders basisonderwijs en voortgezet onderwijs

De helft van de schoolleiders in het basisonderwijs (48%) is ontevreden over de hoeveelheid geld die de school beschikbaar heeft voor passend onderwijs. Over de manier waarop het bestuur het geld voor passend onderwijs verdeelt over de scholen, is de meerderheid

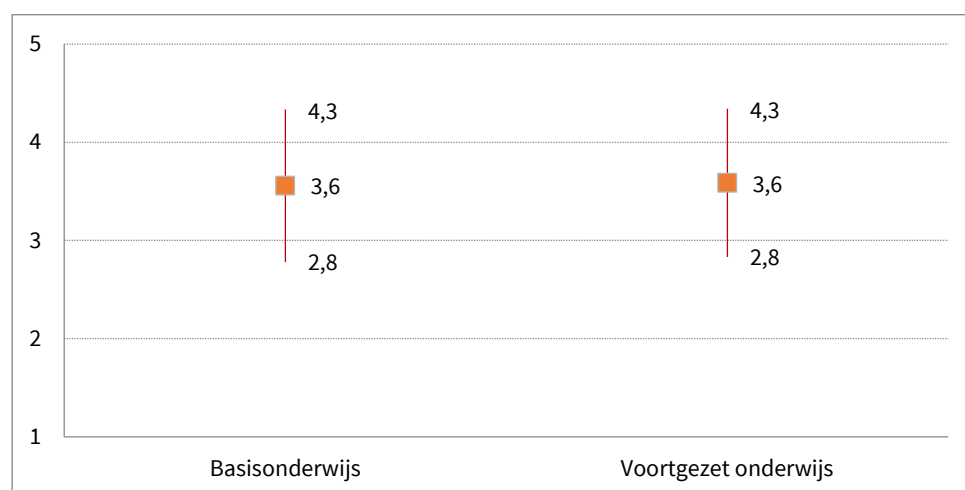
¹⁸ De genoemde verschillen zijn niet op statistische significantie getoetst in verband met relatief hoge en ongelijk verdeelde percentages bij de antwoordmogelijkheden 'weet niet' en 'niet van toepassing'.

(58%) tevreden (10% geeft aan dat dit niet van toepassing is). Een ruime meerderheid is tevreden over de manier waarop de middelen voor passend onderwijs in de eigen school worden besteed (77%) en over de manier waarop daarover verantwoording moet worden afgelegd (64%) (tabel 16 in bijlage 2).

In het voortgezet onderwijs is eveneens een grote groep (44%) ontevreden over de hoeveelheid geld die de school beschikbaar heeft voor passend onderwijs. Hier is 40% tevreden over de manier waarop het bestuur het geld voor passend onderwijs verdeelt over de scholen (22% geeft aan dat dit niet van toepassing is). Ook hier is een ruime meerderheid tevreden over de manier waarop de middelen voor passend onderwijs in de eigen school worden besteed (82%) en over de manier waarop daarover verantwoording moet worden afgelegd (65%) (tabel 17 in bijlage 2).

De hierboven beschreven vier items zijn geclusterd in een samengestelde variabele die een beeld geeft van de tevredenheid over de financiële aspecten rond passend onderwijs. Figuur 2-7 laat zien dat de gemiddelde score op deze samengestelde variabele aan de positieve kant van de schaal ligt (een gemiddelde van 3,6 op een schaal van 1 tot 5). Schoolleiders zijn dus weliswaar vaak ontevreden over de hoogte van het beschikbare bedrag, maar zij zijn overwegend positief over de manier waarop het bedrag wordt verdeeld en op hun school wordt besteed. Er is geen significant verschil tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs.

Figuur 2-7 Tevredenheid van schoolleiders over de financiële aspecten van passend onderwijs (samengestelde variabele)

Toelichting: De grafiek toont het gemiddelde en het gemiddelde plus en min één standaarddeviatie. Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('heel ontevreden') tot 5 ('heel tevreden').

2.4 Toewijzing van ondersteuning aan leerlingen en bureaucratie

Introductie van het thema

Passend onderwijs heeft verandering aangebracht in de procedures waaraan scholen gewend waren rondom leerlingenzorg. De voorheen gebruikelijke rugzakjes zijn verdwenen en daarvoor in de plaats is in sommige samenwerkingsverbanden een procedure geko-

men waarbij de school voor leerlingen die extra steun nodig hebben, of voor deskundigheidsbevordering van teamleden, specifieke middelen kan aanvragen bij het samenwerkingsverband of bij het eigen bestuur (arrangementenmodel). In de loop van de tijd zijn die procedures soms weer bijgesteld, omdat eerdere keuzes zijn herzien op basis van eerste ervaringen.¹⁹ De verwachting was dat de nieuwe procedures zouden leiden tot minder bureaucratie voor scholen dan in de tijd dat nog rugzakjes moesten worden aangevraagd en leerlingen daarvoor indicatietrajecten moesten doorlopen. Uit eerder onderzoek is echter gebleken dat scholen geen verminderde bureaucratie ervoeren, eerder juist meer.²⁰ Om te kunnen nagaan of dit inmiddels veranderd is (bijvoorbeeld door meer gewenning of door vereenvoudiging van procedures in samenwerkingsverbanden), zijn in de Monitor Scholen opnieuw vragen gesteld over ervaren bureaucratie en over toewijzingsprocedures aan ib'ers en zorgcoördinatoren.

Resultaten

Het bij het samenwerkingsverband aanvragen van extra middelen voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften, in de vorm van een arrangement, is vooral gangbaar in het basisonderwijs. Daar heeft 81% de afgelopen twee jaar minstens één arrangement aangevraagd. In het voortgezet onderwijs (64%) en sbo-(v)so (49%) gebeurt dat op minder grote schaal (tabel 18 in bijlage 2). Dat heeft er mede mee te maken dat die mogelijkheid er volgens 22% van de respondenten in het voortgezet onderwijs en 26% in het sbo-(v)so niet is. In het basisonderwijs heeft 91% die mogelijkheid wel.

Het aantal in de afgelopen twee jaar aangevraagde arrangementen is het grootst in het voortgezet onderwijs (gemiddeld 20 per school). In het basisonderwijs en sbo-(v)so ligt het gemiddelde per school tussen 7 en 8 (tabel 19 in bijlage 2). Daarnaast is er de mogelijkheid om een toelaatbaarheidsverklaring (TLV) voor verwijzing van een leerling naar het sbo of (v)so aan te vragen bij het samenwerkingsverband. Het aantal door de basisscholen aangevraagde TLV's voor verwijzing naar het sbo in de afgelopen twee jaar is gemiddeld 2.1; voor het speciaal onderwijs is dat gemiddeld 0.9). Het aantal in het voortgezet onderwijs de afgelopen twee jaar aangevraagde TLV's voor verwijzing naar het voortgezet speciaal onderwijs is gemiddeld 6.2 (tabel 20 in bijlage 2).

¹⁹ Eimers, T., Ledoux, G., & Smeets, E. (2016). Passend onderwijs in de praktijk. Casestudies in het primair en voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs. Nijmegen: KBA.

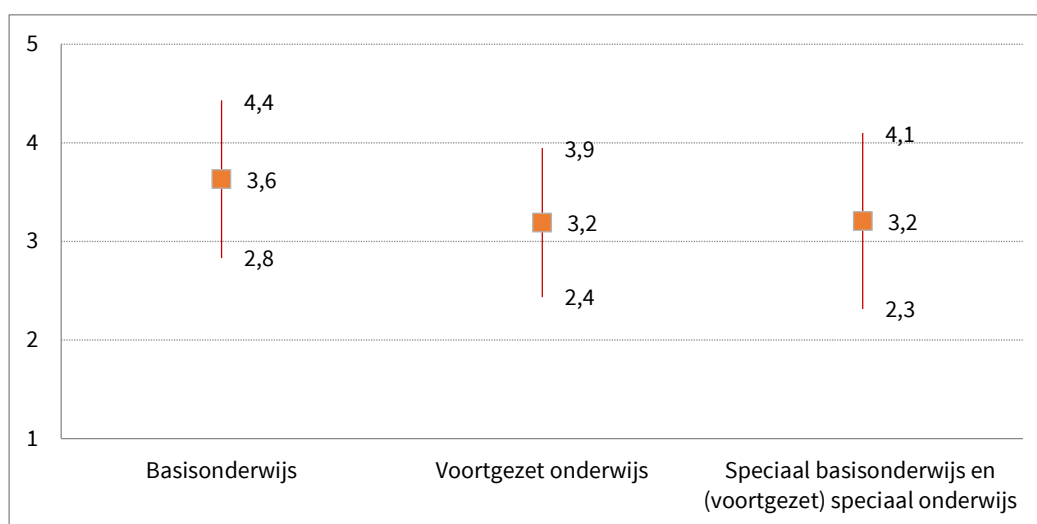
Zie ook Heim, M., Ledoux, G., Elshof, D. & Karssen, M. (2016). Ingeslagen paden. De samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs en hun nieuwe procedures voor de toewijzing van onderwijsondersteuning. Eenmeting 2016. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

²⁰ Heim, M., Wellner, H., & Elshof, D. (2017). Passend onderwijs bureaucratisch? Tweede vervolgmeting ervaren bureaucratie in de school. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

De procedures voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften vindt men op school in het algemeen helder geregeld en (vooral in het vo en sbo-(v)so) niet ingewikkeld om uit te voeren. De meerderheid vindt de procedures belangrijk voor een goede ondersteuning van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften. De meerderheid vindt echter ook dat deze procedures veel werk vragen. Daarbij scoort het basisonderwijs het meest negatief (tabel 21 t/m 23 in bijlage 2). De items over procedures zijn geclusterd in twee samengestelde variabelen. Deze betreffen de mate waarin de procedures als belastend worden ervaren (figuur 2-8) en de mate waarin deze als zinvol worden ervaren (figuur 2-9).

Figuur 2-8 laat zien dat de procedures rond leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften vooral in het basisonderwijs als belastend worden ervaren, meer dan in het voortgezet onderwijs en het speciaal (basis)onderwijs.²¹ De spreiding rond de gemiddelden is vrij groot, hetgeen erop wijst dat tegenover intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren die zich matig belast voelen door de procedures anderen staan die zich zwaar belast voelen.

Figuur 2-8 Mate waarin procedures voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften op school door ib'ers/zoco's als belastend worden ervaren (samengestelde variabele)

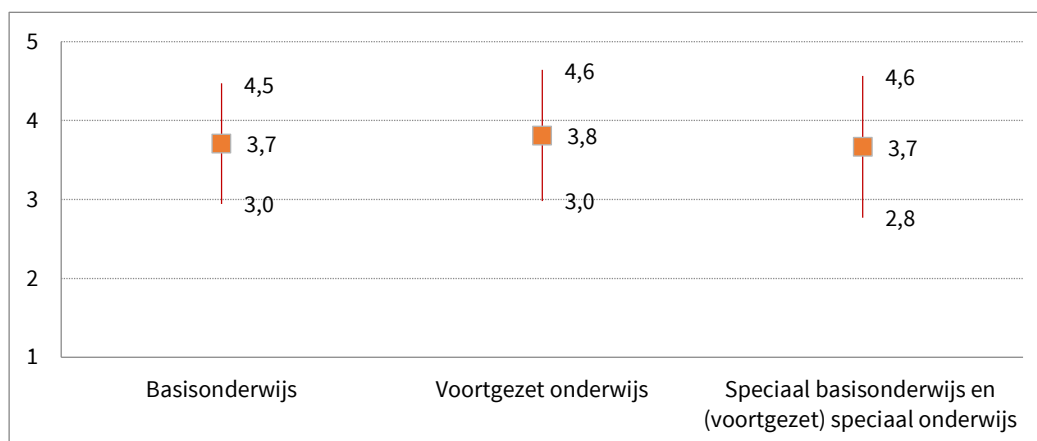
Toelichting: De grafiek toont het gemiddelde en het gemiddelde plus en min één standaarddeviatie.

Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('helemaal niet van toepassing') tot 5 ('helemaal van toepassing').

Uit figuur 2-9 blijkt dat velen de procedures wel als (redelijk) zinvol ervaren met het oog op het bieden van de juiste ondersteuning aan leerlingen. Op dit punt is er geen noemenswaardig (en geen significant) verschil tussen de drie onderscheiden onderwijssoorten.

²¹ Het verschil is significant: $F=19.11$; $p<.001$; $\eta^2=.068$.

Figuur 2-9 Mate waarin procedures voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften op school door ib'ers/zoco's als zinvol worden ervaren (samengestelde variabele)

Toelichting: De grafiek toont het gemiddelde en het gemiddelde plus en min één standaarddeviatie.

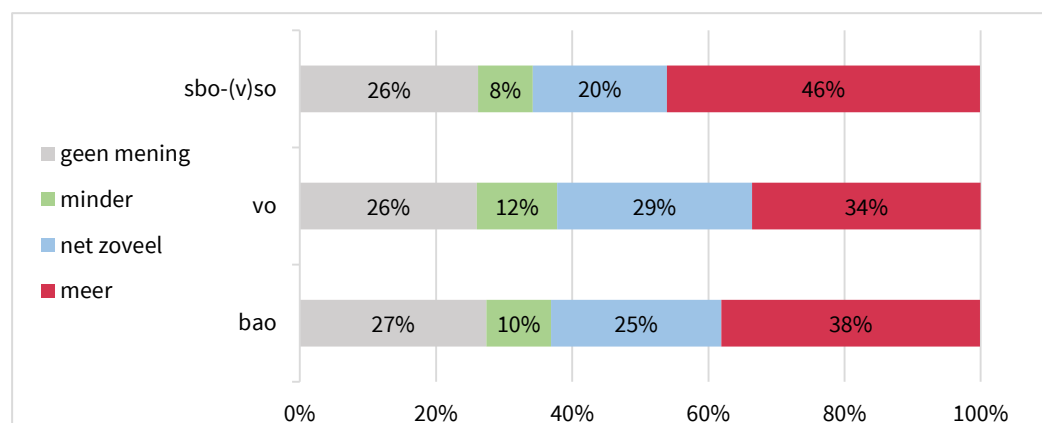
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('helemaal niet van toepassing') tot 5 ('helemaal van toepassing').

Tot besluit van dit onderdeel in de enquêtes is de intern begeleiders, zorg- en ondersteuningscoördinatoren gevraagd hoe zij de bureaucratie rond het onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften ervaren in vergelijking met de situatie vóór passend onderwijs (figuur 2-10) en de situatie twee jaar geleden (figuur 2-11).

Figuur 2-10 laat duidelijk zien dat een grote groep respondenten van mening is dat de bureaucratie rond het onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften is toegenomen in vergelijking met de situatie vóór de start van passend onderwijs. Dat geldt het sterkst voor het sbo-(v)so, waar bijna de helft (46%) die mening is toegedaan. In het basisonderwijs en voortgezet onderwijs vindt respectievelijk 38% en 34% dat de bureaucratie is toegenomen.²² Over het geheel genomen, vindt ongeveer één op de tien dat de bureaucratie is afgenomen.

²² Het verschil tussen de drie onderwijssectoren bleek bij statistische toetsing niet significant.

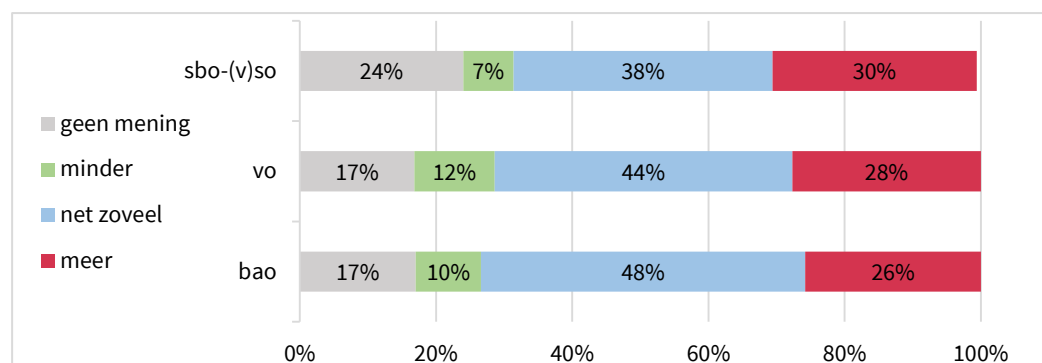
Figuur 2-10 Oordeel van ib'ers/zoco's over de omvang van de bureaucratie rond de extra ondersteuning van leerlingen, in vergelijking met de situatie vóór 2014 (vóór de invoering van passend onderwijs)

Toelichting: De groep die destijds nog geen ib'er of ondersteuningscoördinator was, is opgenomen in de categorie 'geen mening'

Nog steeds vindt dus een substantieel van de ib'ers/zorgcoördinatoren dat bureaucratie rond leerlingenzorg is toegenomen sinds de invoering van passend onderwijs. Wel valt op dat een relatief groot deel hierover geen mening heeft. Dit komt deels door respondenten die genoemde functie destijds nog niet uitoefenden, maar mogelijk ook doordat de vergelijking moeilijker wordt nu er meer tijd is verstreken. We vroegen ook of er verandering in mate van bureaucratie wordt ervaren tussen de beginperiode van passend onderwijs en nu. De resultaten staan in figuur 2-11.

Figuur 2-11 Oordeel van ib'ers/zoco's over de omvang van de bureaucratie rond de extra ondersteuning van leerlingen, in vergelijking met de situatie twee jaar geleden

Toelichting: De groep die destijds nog geen ib'er of ondersteuningscoördinator was, is opgenomen in de categorie 'geen mening'

Figuur 2-11 laat zien dat een kwart tot bijna een derde van mening is dat de bureaucratie ook is toegenomen in vergelijking met twee jaar geleden, terwijl 38% tot 48% vindt dat daarin de afgelopen twee jaar geen verandering is gekomen. Ook hier vinden slechts weinigen dat de bureaucratie is verminderd en heeft een deel van de respondenten geen mening.

2.5 Conclusies

In dit hoofdstuk stonden twee onderzoeksvragen centraal. De eerste vraag was: Wat is de stand van zaken op het gebied van het bovenschools beleid rond passend onderwijs en van de financiële aspecten voor de scholen?

Bovenschools beleid

Voor scholen in alle sectoren geldt dat zij in grote meerderheid te maken hebben met afspraken met hun samenwerkingsverband én hun bestuur over hoe te handelen bij de zorgplicht, over het niveau van de basisondersteuning die de scholen moeten bieden, over hoe te handelen in het geval van thuiszitters, over hoe een ondersteuningsprofiel opgesteld moet worden en over hoe middelen voor passend onderwijs besteed mogen of moeten. Aanzienlijk minder vaak bestaan er volgens de schoolleiders afspraken over de deskundigheid die leraren moeten hebben als het gaat om passend onderwijs. Vooral met het samenwerkingsverband bestaan hier weinig afspraken over, dit geldt het sterkst voor het sbo/so. Met het eigen bestuur zijn er wat vaker afspraken over gewenste deskundigheid van leraren. Beleid op dit gebied laten de samenwerkingsverbanden dus veelal aan de schoolbesturen. Op de andere genoemde terreinen bepalen samenwerkingsverbanden wel mee hoe scholen moeten handelen.

Besturen bepalen in wisselende mate mee welke keuzes scholen (kunnen) maken bij de inrichting van passend onderwijs op de scholen. Het meest bemoeien besturen zich met de besteding van de middelen. Over het algemeen zijn scholen tevreden over de bemoeienis van hun bestuur, ongeacht of daar veel of weinig sprake van is.

Het merendeel van de samenwerkingsverbanden streeft er volgens de schoolleiders naar de omvang van het speciaal onderwijs te verminderen, maar slechts in 30% van de gevallen wordt daar actief op gestuurd. Schoolleiders die actieve sturing ervaren zijn minder vaak tevreden over dit beleid dan schoolleiders die geen of geen actieve sturing ervaren.

Financiën

Voor de meerderheid van de schoolleiders in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs is het duidelijk hoeveel middelen voor passend onderwijs beschikbaar zijn voor hun school. Een kwart (voortgezet onderwijs) tot een derde (basisonderwijs) van de schoolleiders vindt dit echter niet (zo) duidelijk. Verder weten vooral in het basisonderwijs veel schoolleiders niet of een eventuele vereveningsopdracht voor het samenwerkingsverband invloed heeft op de beschikbaarheid van middelen voor de school. Voor zover schoolleiders daarvan wel op de hoogte zijn, geven zij eerder aan dat zij door verevening elk jaar minder middelen en/of diensten krijgen dan dat zij meer middelen en/of diensten krijgen. Het is mogelijk dat er in het geval van negatieve verevening duidelijker naar scholen toe wordt gecommuniceerd over het effect daarvan dan bij positieve verevening. Het kan ook zijn dat positieve verevening minder in positieve zin in het budget voor de scholen doorwerkt dan negatieve verevening in negatieve zin doet.

De helft van de schoolleiders in het basisonderwijs en bijna de helft van de schoolleiders in het voortgezet onderwijs is ontevreden over de hoeveelheid geld die de school beschikbaar heeft voor passend onderwijs. De meeste scholen zetten naast de middelen voor passend onderwijs van het samenwerkingsverband en/of schoolbestuur ook nog andere

middelen in voor passend onderwijs. Deze zijn vooral uit de lump sum afkomstig. Een reden om dit te doen is de ervaring dat het budget voor passend onderwijs onvoldoende is om de gewenste ondersteuning te bieden.

De helft van de schoolleiders in het basisonderwijs en ongeveer twee derde van de schoolleiders in het voortgezet onderwijs geeft aan dat hun school de middelen die het samenwerkingsverband beschikbaar heeft voor passend onderwijs direct krijgt.²³ Daarnaast komt het voor dat schoolbesturen een deel van de middelen 'afromen' om bovenschoolse voorzieningen te bekostigen (ongeveer een vijfde doet dat) of om deskundigheidsbevordering te betalen (ongeveer een tiende). Ook komt het voor dat scholen (een deel van het) budget moeten aanvragen. Over de manier waarop het bestuur de middelen verdeelt – indien van toepassing – en over de manier waarop de middelen in de school worden besteed, zijn schoolleiders vrij positief.

In basisscholen worden middelen voor passend onderwijs vooral besteed aan het inhuren van externe hulp voor specifieke leerlingen, de inzet van klassenassistenten of lerarenondersteuners en extra uren voor de intern begeleider. In het voortgezet onderwijs worden de middelen vooral besteed aan extra uren voor de zorg- of ondersteuningscoördinator of leerlingenbegeleiders, de inzet van specialisten om leraren te ondersteunen en deskundigheidsbevordering.

Toewijzing

De tweede onderzoeksvraag was: Wat zijn de opvattingen in de scholen over de procedures rond de toewijzing van ondersteuning aan leerlingen en in hoeverre vindt men de procedures bureaucratisch?

De meeste samenwerkingsverbanden voor primair onderwijs bieden de mogelijkheid om extra middelen voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften aan te vragen, in de vorm van een arrangement, en de meeste basisscholen maken daar gebruik van. Acht op de tien scholen hebben de afgelopen twee jaar minstens één arrangement aangevraagd. Het voortgezet onderwijs en het sbo-(v)so hebben die mogelijkheid in mindere mate. In het voortgezet onderwijs heeft twee derde in de afgelopen twee jaar minstens één arrangement aangevraagd en in het sbo-(v)so de helft.

De gangbare opvatting bij intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren over de procedures voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften op school is dat deze helder zijn en belangrijk voor een goede ondersteuning van de leerlingen, maar ook dat deze veel werk vragen. Vooral in het basisonderwijs worden de procedures als belastend ervaren. In het voortgezet onderwijs en het sbo-(v)so voelt men de procedures iets minder als een belasting. In het algemeen ervaart men de procedures wel als zinvol. Een grote groep

²³ Normaalgesproken verloopt dat dan via het schoolbestuur, dat het bevoegd gezag van de school vormt.

respondenten is van mening dat de bureaucratie rond de ondersteuning van leerlingen is toegenomen in vergelijking met de situatie vóór de start van passend onderwijs. In het sbo-(v)so vindt bijna de helft dat. Een relatief grote groep (een kwart tot bijna een derde) vindt ook dat de bureaucratie de afgelopen twee jaar is toegenomen.

3. Randvoorwaarden op school

3.1 Inleiding

In de volgende paragrafen gaan we achtereenvolgens in op teamcultuur en professionalisering, competenties van het team en ondersteuning van het team. Aanvullende informatie bij de in dit hoofdstuk gepresenteerde resultaten is te vinden in bijlage 3.

De achterliggende onderzoeksvraag is:

Wat is de stand van zaken op het gebied van teamcultuur, competenties en ondersteuning van leraren op school?

3.2 Teamcultuur en professionalisering

Introductie van de thema's

De belangrijkste reden om vragen over de bovengenoemde thema's in de Monitor Scholen op te nemen, is dat deze vragen ook gesteld zijn in het project *Passend onderwijs op de school en in de klas*. Omdat dit project geen grote steekproeven kent, wilden we via de Monitor Scholen achterhalen hoe generaliseerbaar de bevindingen zijn uit *Passend onderwijs op de school en in de klas*. Los daarvan is het relevant een schets te geven van de randvoorwaarden voor passend onderwijs op school. De vragen in deze rubriek zijn deels gesteld aan ib'ers/zorgcoördinatoren en deels aan schoolleiders.

Resultaten

De verantwoordelijkheid voor de professionalisering van de leraren op school op het gebied van passend onderwijs ligt voor het overgrote deel bij de school zelf (95% in het baso, 81% in het vo en 98% in het sbo-(v)so). Deze wordt ook voor het overgrote deel uit het budget van de school bekostigd (bij 71% tot 90% van de scholen). Het bestuur speelt qua verantwoordelijkheid en bekostiging ook nog een relatief belangrijke rol in het basisonderwijs (respectievelijk 45% en 53%) en in het sbo-(v)so (respectievelijk 50% en 58%). In het voortgezet onderwijs blijft het bestuur hier meer op de achtergrond (respectievelijk 22% en 30%). Het samenwerkingsverband draagt bij ongeveer een derde van de scholen in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs bij aan de bekostiging van de professionalisering op het gebied van passend onderwijs en in het sbo-(v)so bij een vijfde (tabel 26 in bijlage 3).²⁴

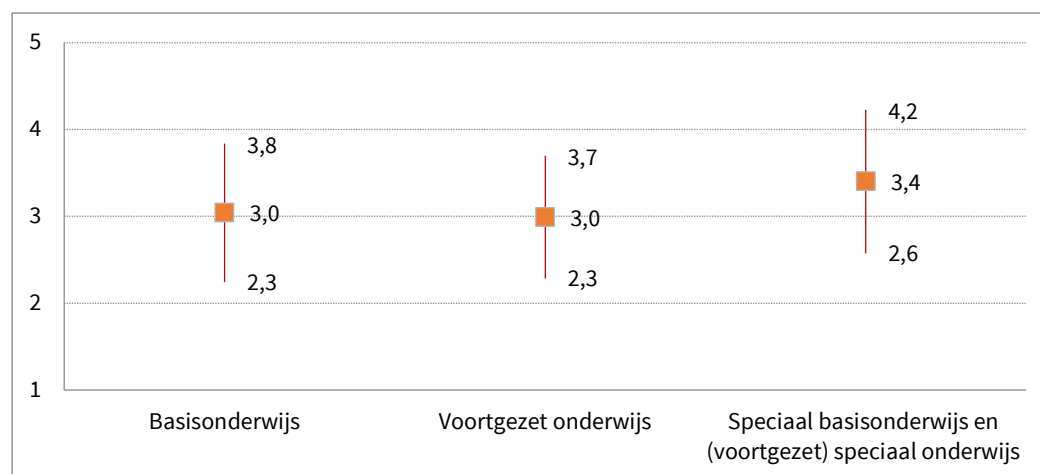
Aan de schoolleiders zijn een aantal uitspraken over het professionaliseringsbeleid op school voorgelegd (tabel 27 t/m 29 in bijlage 3). Schoolleiders geven vooral aan dat het team bij de keuze van professionaliseringsactiviteiten wordt betrokken. Daarnaast vindt men veelal, in het basisonderwijs sterker dan in het voortgezet onderwijs, dat professiona-

²⁴ Zie ook de resultaten over afspraken met samenwerkingsverband en bestuur over professionalisering, hoofdstuk 2.

lisering systematisch wordt aangepakt. De meningen zijn verdeeld over de mate waarin het professionaliseringsbeleid aansluit bij het schoolondersteuningsprofiel. In het voortgezet onderwijs sluit het professionaliseringsbeleid over het geheel genomen meer aan bij het integraal personeelsbeleid en is het meer gekoppeld aan specifieke taken dan in het basisonderwijs. In het sbo-(v)so antwoorden schoolleiders over de gehele linie gemiddeld positiever dan in de beide overige sectoren.

De uitspraken over het professionaliseringsbeleid op school zijn geclusterd in een samengestelde variabele.²⁵ Figuur 3-1 toont de resultaten hiervan. De grafiek laat zien dat de schoolleiders in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs in het algemeen vinden dat de voorgelegde uitspraken matig van toepassing zijn in hun school. De grafiek laat ook zien dat schoolleiders in het sbo-(v)so gemiddeld positiever antwoorden dan hun collega's in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs.

Figuur 3-1 Opvattingen van schoolleiders over het professionaliseringsbeleid rond passend onderwijs op school (samengestelde variabele)

Toelichting: De grafiek toont het gemiddelde en het gemiddelde plus en min één standaarddeviatie.

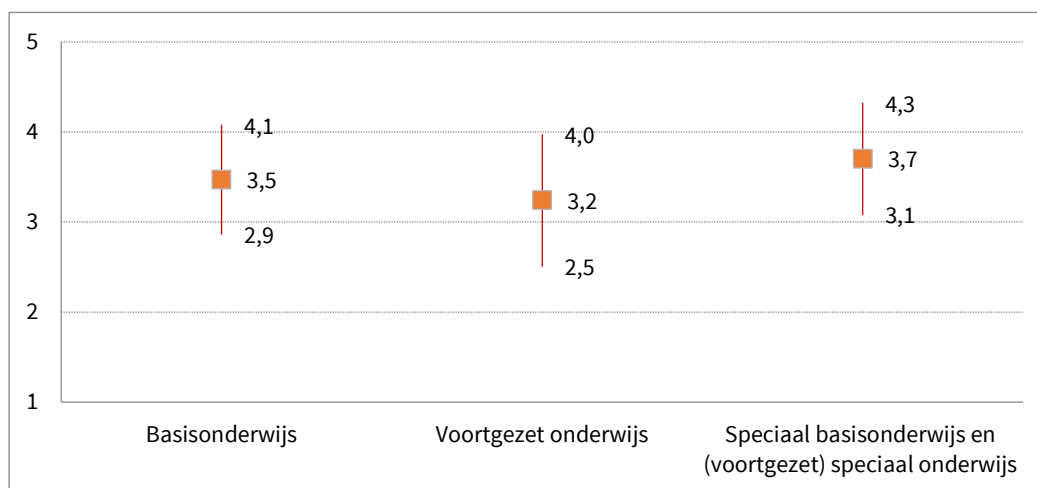
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('niet of nauwelijks') tot 5 ('zeer sterk').

Aan de intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren zijn andere uitspraken over het professionaliseringsbeleid voorgelegd dan aan de schoolleiders (tabel 30 t/m 32 in bijlage 3). Ook deze zijn geclusterd in een samengestelde variabele. Figuur 3-2 toont de resultaten. Daaruit komt een vrij positief beeld naar voren. Het voortgezet onderwijs scoort hier gemiddeld lager dan het basisonderwijs en (sterker nog) het sbo-(v)so. Velen geven aan dat er gericht professionaliseringsbeleid is rond passend onderwijs, dat leraren voldoende mogelijkheden hebben hun kennis en vaardigheden op dit gebied te onderhouden of uit te breiden, dat zij systematisch op de hoogte worden gesteld van mogelijke nascholing en dat wordt verwacht dat zij tijdens scholing opgedane kennis delen met col-

²⁵ De uitspraak dat leraren van externe experts leren, is niet in de samengestelde variabele opgenomen.

lega's. Intern begeleiders en zorgcoördinatoren lijken dus positiever te denken over het professionaliseringsbeleid dan schoolleiders. Een directe vergelijking is op dit punt echter niet mogelijk, omdat de aan genoemde groepen voorgelegde uitspraken verschilden.

Figuur 3-2 Opvattingen van intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren over het professionaliseringsbeleid rond passend onderwijs op school (samengestelde variabele)

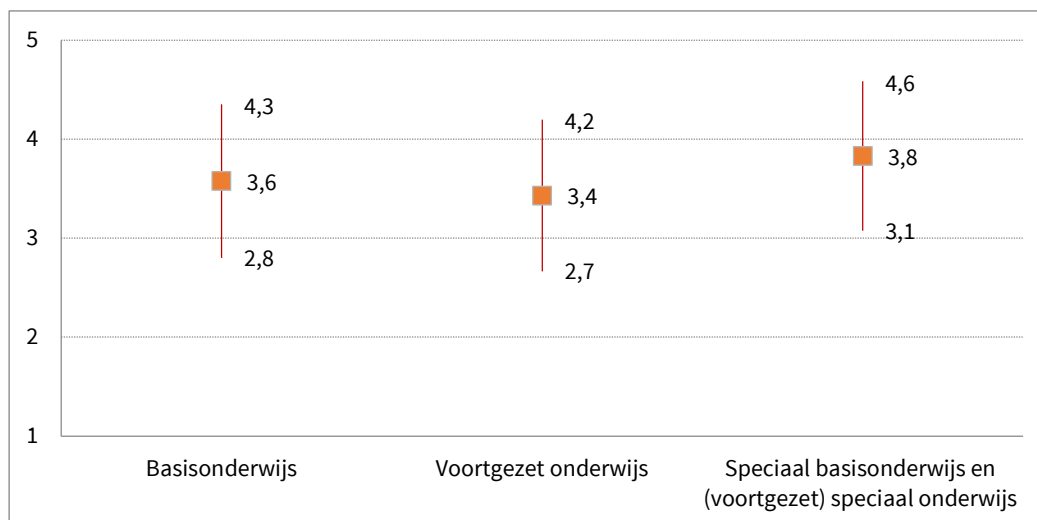

Toelichting: De grafiek toont het gemiddelde en het gemiddelde plus en min één standaarddeviatie.

Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('zeer oneens') tot 5 ('zeer eens').

Figuur 3-3 toont het resultaat van de reacties van de schoolleiders op vier stellingen over het overleg tussen leraren op school (samengestelde variabele). Hieruit komt eveneens een positief beeld naar voren, waarbij het voortgezet onderwijs het laagst scoort en het sbo-(v)so het hoogst. In veel scholen is het gebruikelijk dat leraren elkaar (informeel) advies vragen over onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften, dat in het team wordt overlegd over de aanpak van leerproblemen en van gedragsproblemen en dat wordt overlegd over de beste manier om ouders van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften bij de aanpak te betrekken (tabel 33 t/m 35 in bijlage 3).

Figuur 3-3 Opvattingen van schoolleiders over de mate waarin leraren op school met elkaar overleggen (samengestelde variabele)

Toelichting: De grafiek toont het gemiddelde en het gemiddelde plus en min één standaarddeviatie.

Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('niet of nauwelijks') tot 5 ('zeer sterk').

Tot besluit van dit onderdeel is de schoolleiders gevraagd of het volgen van specifieke scholing van leraren met het oog op onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften doorwerkt bij collega's. Dat is volgens de schoolleiders vooral het geval in het sbo-(v)so en het basisonderwijs, waar respectievelijk 55% en 50% aangeeft dat op school wordt gestimuleerd dat leraren opgedane kennis delen met collega's. In het voortgezet onderwijs geeft 29% aan dat dit wordt gestimuleerd (tabel 36 in bijlage 3). Het aantal respondenten dat aangeeft dat scholing niet of nauwelijks doorwerkt bij collega's, is relatief klein (12% tot 15%). De overige respondenten zijn van mening dat scholing wel doorwerkt, maar geven ook aan dat dit op hun school niet systematisch wordt gestimuleerd. Dat is vooral het geval in het voortgezet onderwijs (58%).

3.3 Competenties van het team

Introductie van het thema

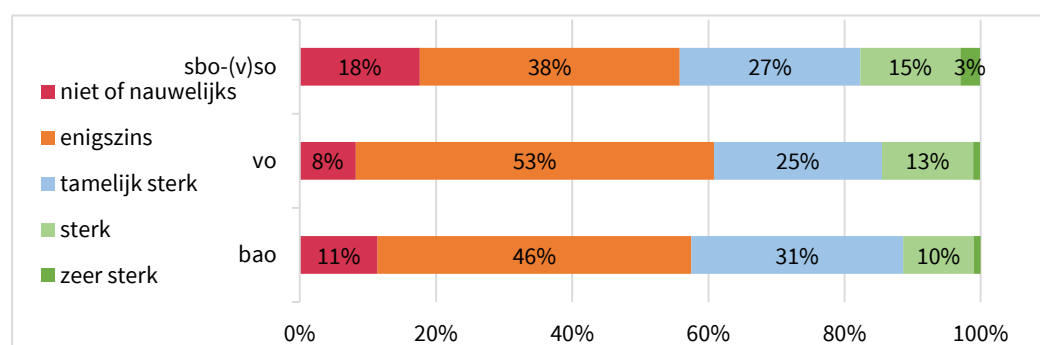
Het geven van passend onderwijs vraagt om onderwijsgeevenden en andere functionarissen op school die over de juiste competenties beschikken. In de monitor zijn vragen gesteld aan de schoolleiders en aan de intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren over de competenties van het team en over het professionaliseringsbeleid. Daarbij is ook aandacht besteed aan de rol van het schoolbestuur en de rol van het samenwerkingsverband op dit gebied.

Resultaten

De schoolleiders is gevraagd of de professionaliteit van het team op hun school is toegenomen sinds de start van passend onderwijs (tabel 37 in bijlage 3). In het basisonderwijs zijn schoolleiders vooral van mening dat de professionaliteit enigszins (46%) of tamelijk sterk (31%) is toegenomen. In het voortgezet onderwijs geldt dit voor respectievelijk 53% en 25%. Slechts weinig schoolleiders in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs

vinden dat de professionaliteit van het team niet of nauwelijks is toegenomen (respectievelijk 11% en 8%). In het sbo-(v)so zijn de meningen het meest verdeeld. Daar staat tegenover een groep van 18% die vindt dat de professionaliteit van het team niet of nauwelijks is toegenomen een even grote groep die van mening is dat de professionaliteit sterk of zeer sterk is toegenomen.

Figuur 3-4 Opvattingen van schoolleiders over de vraag of de professionaliteit van het team op hun school is toegenomen sinds de start van passend onderwijs

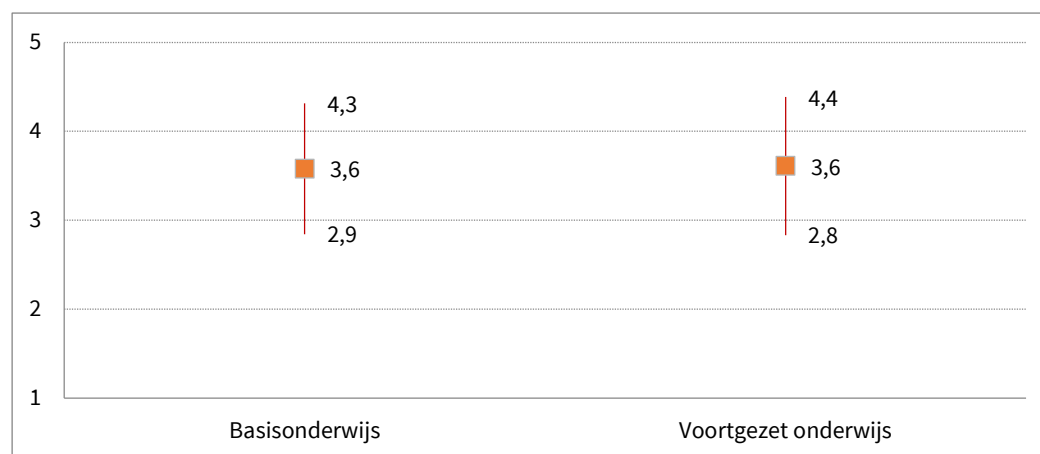
De volgende samengestelde variabele (figuur 3-5) heeft betrekking op de mate van tevredenheid van de schoolleiders over de deskundigheid op school, het professionaliseringsbeleid op school en de rol van het samenwerkingsverband en het bestuur wat betreft professionalisering van leraren gericht op passend onderwijs (tabel 38 t/m 40 in bijlage 3).²⁶

De resultaten wijzen op een tamelijk hoge mate van tevredenheid van de schoolleiders op dit terrein. Daarbij scoren het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs vergelijkbaar. In het basisonderwijs is 69% van de schoolleiders tamelijk tevreden tot heel tevreden over de deskundigheid van de leraren op hun school op het gebied van passend onderwijs. In het voortgezet onderwijs geldt dat voor 52%. In het sbo-(v)so is 84% van de schoolleiders tamelijk tevreden tot heel tevreden over de deskundigheid van de leraren op hun school.

Over de rol van het samenwerkingsverband bij de professionalisering op het gebied van passend onderwijs zijn in het basisonderwijs meer schoolleiders ontevreden dan tevreden (respectievelijk 31% en 25%), terwijl 9% aangeeft dat het samenwerkingsverband geen rol speelt. In het voortgezet onderwijs geeft 10% aan dat het samenwerkingsverband geen rol speelt bij de professionalisering rond passend onderwijs. Over de rol van het bestuur zijn schoolleiders in het basisonderwijs in het algemeen tevreden (43% is tamelijk tot heel tevreden); 11% geeft aan dat het bestuur geen rol speelt. In het voortgezet onderwijs antwoordt 21% dat het bestuur op dit vlak geen rol speelt; 28% is tamelijk of heel tevreden.

²⁶ In de vragenlijst voor schoolleiders in het sbo-(v)so zijn vergelijkbare vragen opgenomen als in de beide andere vragenlijsten, maar deze konden niet worden geclusterd in een samengestelde variabele.

Figuur 3-5 Opvattingen van schoolleiders over de deskundigheid en het professionaliseringsbeleid op school en de rol van samenwerkingsverband en bestuur bij professionalisering passend onderwijs (samengestelde variabele)

Toelichting: De grafiek toont het gemiddelde en het gemiddelde plus en min één standaarddeviatie. Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('heel ontevreden') tot 5 ('heel tevreden').

De intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren is een lijst met 24 competenties voorgelegd, met het verzoek aan te geven hoe groot het deel van het team is dat de desbetreffende competentie voldoende beheerst. Daarbij gaat het om pedagogisch-didactische competenties (tabel 41 t/m 43 in bijlage 3) en om scholingsbereidheid en competenties in communicatie met ouders (tabel 44 t/m 46 in bijlage 3). Deze 24 competenties zijn geclusterd in drie samengestelde variabelen. Figuur 3-6 geeft een beeld van de opvattingen over de pedagogisch-didactische competenties. De grafiek laat zien dat het voortgezet onderwijs de laagste gemiddelde score haalt. Een score van 2.1 op de gehanteerde schaal van 1 tot 3 geeft aan dat de voorgelegde competenties in het algemeen door 1/3 tot 2/3 van het team voldoende worden beheerst. Het basisonderwijs (met een gemiddelde van 2.3) en het sbo-(v)so (met een gemiddelde van 2.6) scoren hoger dan het voortgezet onderwijs.

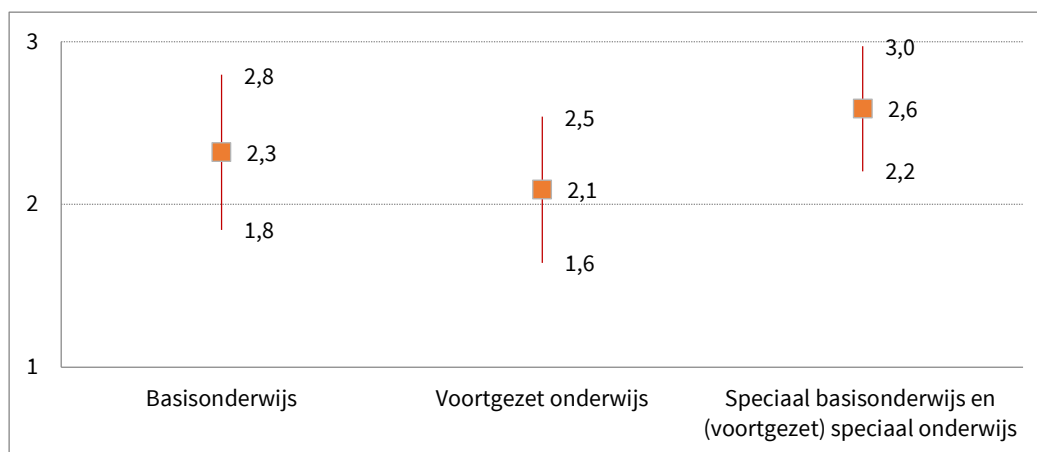
Competenties die volgens intern begeleiders in het basisonderwijs het beste worden beheerst, zijn het bij de groepsactiviteiten betrekken van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften (64% vindt dat meer dan 2/3 van het team dit voldoende kan) en rustig blijven in stress-situaties (61%). Competenties die verhoudingsgewijs laag scoren, zijn de vaardigheid om de didactische behoefte van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften te vertalen in concrete doelen (volgens 23% kan minder dan 1/3 van het team dat in voldoende mate), de vaardigheid om een adequaat plan van aanpak te maken (22%) en de vaardigheid een gerichte planning van leeractiviteiten te maken voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften (ook 22%).

Zorg/ondersteuningscoördinatoren in het voortgezet onderwijs vinden dat de leraren op hun school vooral vaardig zijn in het aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften duidelijk maken wat hij of zij van hen verwacht en het bij de groepsactiviteiten betrekken van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften (respectievelijk 52% en 50% vindt dat meer dan 2/3 van het team dit voldoende kan). Waar het vooral aan schort, is de vaardig-

heid om een adequaat plan van aanpak te maken (volgens 43% kan minder dan 1/3 van het team dat in voldoende mate), de vaardigheid om de effecten van een plan van aanpak vast te stellen (37%) en de vaardigheid een dergelijk plan bij te stellen (36%).

Ook in het sbo-(v)so vinden intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren dat de leraren op hun school vooral vaardig zijn in het aan de leerlingen duidelijk maken wat hij of zij van hen verwacht en het bij de groepsactiviteiten betrekken van de leerlingen. De percentages liggen hier echter aanzienlijk hoger: respectievelijk 86% en 83% vindt dat meer dan 2/3 van het team dit voldoende kan. Daarnaast zijn er tal van andere competenties die ook hoog scoren: het op een adequate wijze omgaan met leerlingen met een beperking, zoals adhd, autisme, gedragsproblemen (77%), het stimuleren van leerlingen tot gewenst gedrag (77%) en het voor hun leertaken motiveren van leerlingen (72%). Slechts weinigen geven aan dat bepaalde vaardigheden door minder dan 1/3 van het team worden beheerst.

Figuur 3-6 Inschatting door de intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren van de mate waarin het team pedagogisch-didactische competenties op het gebied van onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften in voldoende mate beheerst (samengestelde variabele)

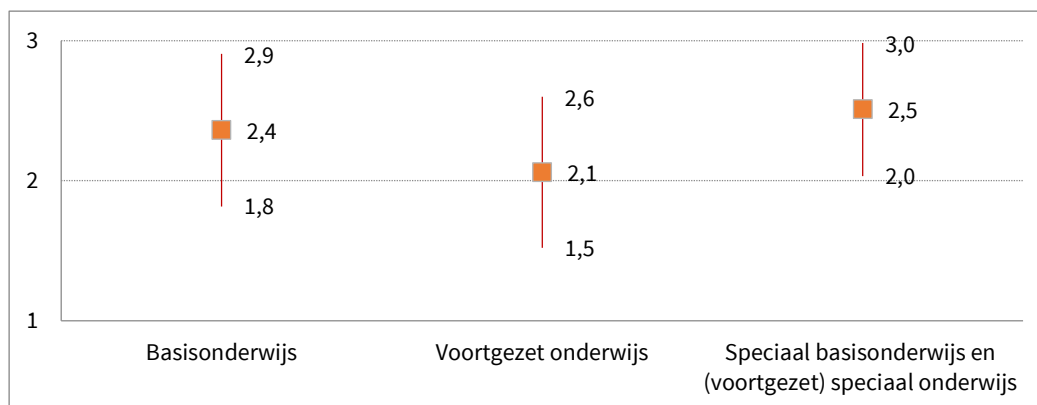

Toelichting: De grafiek toont het gemiddelde en het gemiddelde plus en min één standaarddeviatie.

Score 1 = minder dan 1/3 van het team; score 2 = 1/3 tot 2/3 van het team; score 3 = meer dan 2/3 van het team.

Figuur 3-7 toont de inschatting van de scholingsbereidheid van leraren op het gebied van onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften. Het beeld dat daaruit naar voren komt, lijkt sterk op het beeld op het gebied van de pedagogisch-didactische competenties. Ook hier scoort het voortgezet onderwijs het laagst en het sbo-(v)so het hoogst en ook hier is het verschil tussen de drie onderwijssectoren significant ($F=21.68$; $p<.001$; $\eta^2=.084$).

Figuur 3-7 Inschatting door de intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren van de mate waarin het team voldoende scholingsbereidheid heeft op het gebied van onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften (samengestelde variabele)

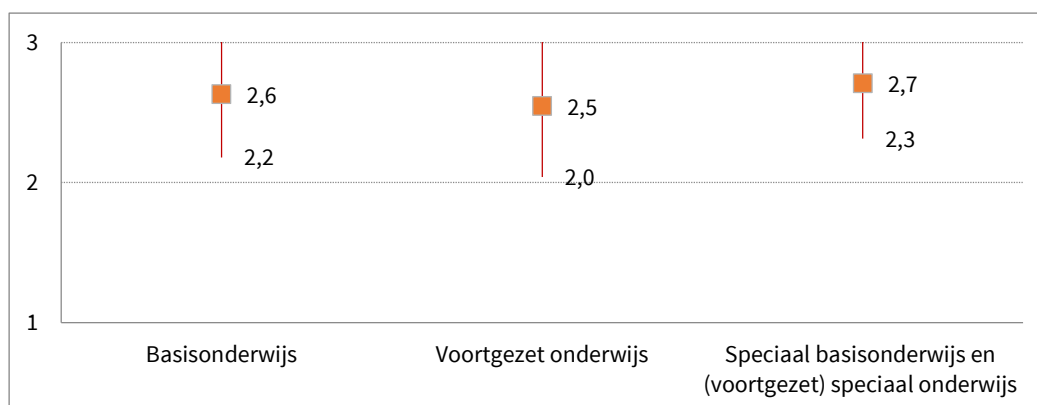

Toelichting: De grafiek toont het gemiddelde en het gemiddelde plus en min één standaarddeviatie. Score 1 = minder dan 1/3 van het team; score 2 = 1/3 tot 2/3 van het team; score 3 = meer dan 2/3 van het team.

Een vergelijking op itemniveau (tabel 44 t/m 46 in bijlage 3) laat duidelijke verschillen zien. In het voortgezet onderwijs is ongeveer een kwart van de respondenten van mening dat meer dan 2/3 van het team bereid is om te werken aan eventuele tekorten in kennis en vaardigheden in het hanteren van leer- en/of gedragsproblemen. In het basisonderwijs is de helft die mening toegedaan en in het sbo-(v)so rond 60%.

De laatste grafiek in deze paragraaf (figuur 3-8) toont de opvattingen over de vaardigheid in het communiceren met ouders van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften. Op dat gebied is er meer eensgezindheid onder de respondenten van verschillende onderwijssectoren, al is het verschil wel significant ($F=3.84$; $p<.05$; $\eta^2=.016$). De gemiddelden (van 2.5 in het voortgezet onderwijs tot 2.7 in het sbo-(v)so) wijzen op positieve antwoorden (zie ook tabel 44 t/m 46 in bijlage 3).

Figuur 3-8 Inschatting door de intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren van de mate waarin het team voldoende competenties beheerst in het communiceren met ouders van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften (samengestelde variabele)

Toelichting: De grafiek toont het gemiddelde en het gemiddelde plus en min één standaarddeviatie. Score 1 = minder dan 1/3 van het team; score 2 = 1/3 tot 2/3 van het team; score 3 = meer dan 2/3 van het team.

3.4 Ondersteuning van het team

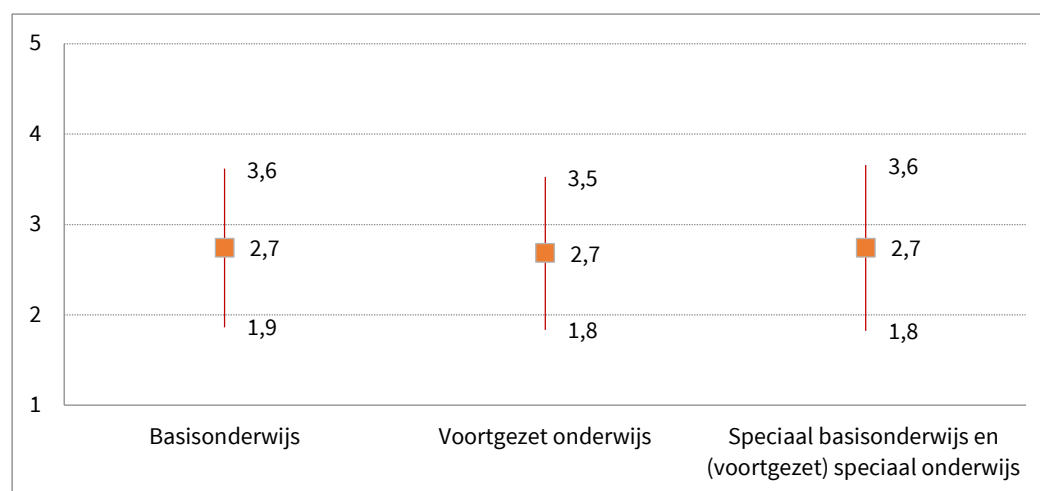
Introductie van het thema

Op school kunnen allerlei functionarissen worden ingezet om ondersteuning te bieden aan het team en aan de leerlingen. Naast de intern begeleider en ondersteuningscoördinator kunnen dat bijvoorbeeld personen met een bepaald specialisme zijn (zoals een orthopedagoog, gedragspecialist, dyslexiespecialist) en medewerkers die ondersteuning in de klas geven, zoals onderwijsassistenten. Vragen over vormen van ondersteuning maken deel uit van de monitor.

Resultaten

Intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren vervullen een belangrijke rol in de ondersteuning van leraren bij het onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften. In de vragenlijst is gevraagd of zij vinden dat zij daarvoor voldoende tijd hebben op school (tabel 47 t/m 49 in bijlage 3). Figuur 3-9 laat zien dat de gemiddelde scores op de samengestelde variabele aan de negatieve kant van de (vijfpunts)schaal liggen en dat er op dit punt geen verschil is tussen de drie onderscheiden onderwijssectoren. Intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren vinden dus in grotere getale dat zij te weinig tijd hebben voor hun taken dan dat zij vinden daarvoor genoeg tijd te hebben.

Figuur 3-9 Inschatting door de intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren in hoeverre waarin zij voldoende tijd hebben om hun begeleidende en adviserende taken uit te voeren (samengestelde variabele)

Toelichting: De grafiek toont het gemiddelde en het gemiddelde plus en min één standaarddeviatie.

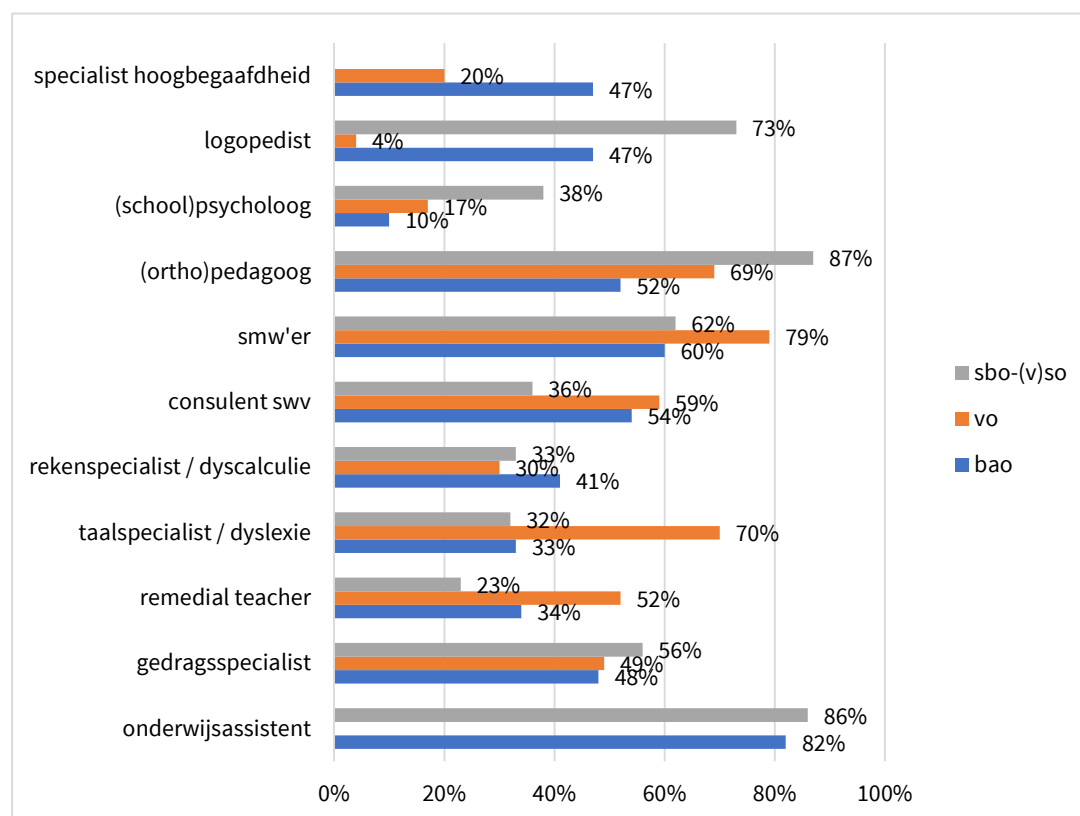
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('zeer oneens') tot 5 ('zeer eens').

Uit de tabellen blijkt dat intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren redelijk positief zijn over de beschikbare tijd voor het adviseren van leraren: in het sbo-(v)so vindt 35% daarvoor voldoende tijd te hebben, in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs is dat 40%. Relatief veel respondenten vinden dat zij te weinig tijd hebben voor de beide andere genoemde activiteiten: het ondersteunen van leraren en het bezoeken van lessen. Voor het ondersteunen van leraren geeft in het basisonderwijs 53% aan te weinig tijd te hebben; in het voortgezet onderwijs is dat 43% en in het sbo-(v)so 44%. Iets meer dan de helft

van de intern begeleiders in het basisonderwijs en in het sbo-(v)so (52%) is van mening te weinig tijd te hebben om lessen te bezoeken. In het voortgezet onderwijs is dat het geval bij twee derde.

Naast de intern begeleider of ondersteuningscoördinator kunnen ook andere functionarissen worden ingezet om leraren te ondersteunen bij passend onderwijs (tabel 50 in bijlage 3). Figuur 3-10 toont de meestgenoemde functionarissen. In het basisonderwijs wordt ondersteuning vooral gegeven door onderwijsassistenten (82%) en schoolmaatschappelijk werk (60%). In het voortgezet onderwijs worden vooral schoolmaatschappelijk werk (79%), een dyslexiespecialist (70%) en (ortho)pedagoog (69%) genoemd. In het sbo-(v)so voeren de (ortho)pedagoog (87%) en onderwijsassistent de lijst aan (86%), gevolgd door de logopedist (73%).

Figuur 3-10 Functionarissen die dit schooljaar beschikbaar zijn om ondersteuning te geven aan leerlingen en/of leraren

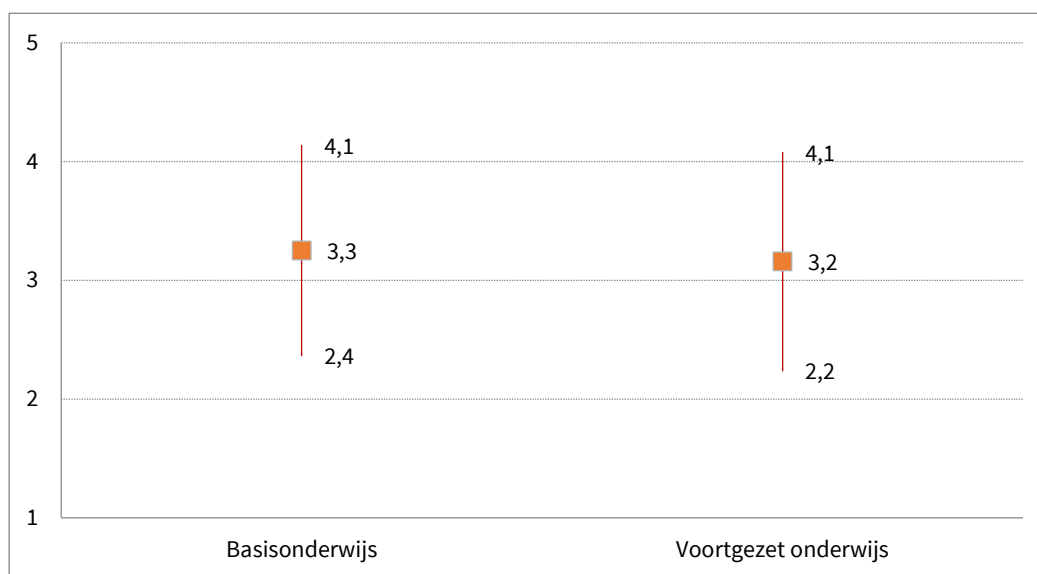

De intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren is ook gevraagd naar hun mening over de ondersteuning die externe partijen bieden (tabel 51 t/m 53 in bijlage 3). In het basisonderwijs wordt de ondersteuning door het schoolbestuur in het algemeen redelijk of goed gevonden (56%). Ondersteuning vanuit het speciaal basisonderwijs of speciaal onderwijs is in veel gevallen niet van toepassing of de intern begeleider weet niet wat de

kwaliteit daarvan is. Voor zover er wel een oordeel wordt gegeven, haalt de categorie 'goed' de hoogste percentages. Het voortgezet onderwijs en het sbo-(v)so laten een vergelijkbaar beeld zien.²⁷

Bij de ondersteuning door externe partijen is in de vragenlijst voor het basisonderwijs en voortgezet onderwijs ook gevraagd naar ondersteuning door het samenwerkingsverband (tabel 54 en 55 in bijlage 3). De drie items zijn geclusterd in een samengestelde variabele. Figuur 3-11 toont de resultaten. Deze zijn redelijk positief, met een gemiddelde dat iets boven het midden van de schaal ligt.

Figuur 3-11 Opvattingen van de intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren over de ondersteuning en voorzieningen van het samenwerkingsverband (samengestelde variabele)

Toelichting: De grafiek toont het gemiddelde en het gemiddelde plus en min één standaarddeviatie. Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('zeer oneens') tot 5 ('zeer eens').

In het basisonderwijs is 57% van de intern begeleiders het eens of zeer eens met de stelling dat het samenwerkingsverband de school goede ondersteuning voor leerkrachten biedt bij het onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften. In het voortgezet onderwijs weet ruim een kwart niet hoe het is gesteld met de ondersteuning door het samenwerkingsverband.²⁸

²⁷ In het sbo-(v)so is alleen gevraagd naar ondersteuning vanuit de (voormalige) clusters 1 en 2 (v)so.

²⁸ Respondenten die 'weet niet' invulden, zijn bij het clusteren van items in de samengestelde variabele buiten beschouwing gelaten.

3.5 Conclusies

De onderzoeksvraag voor dit hoofdstuk was: Wat is de stand van zaken op het gebied van teamcultuur, competenties en ondersteuning van leraren op school?

Professionalisering

De verantwoordelijkheid voor de professionalisering van de leraren op school op het gebied van passend onderwijs ligt voor het overgrote deel bij de school zelf en wordt ook voor het overgrote deel uit het budget van de school bekostigd. In het basisonderwijs en in het sbo-(v)so speelt het bestuur daarbij ook een belangrijke rol; in het voortgezet onderwijs is dat aanzienlijk minder het geval. Het samenwerkingsverband draagt bij ongeveer een derde van de scholen in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs bij aan de bekostiging van de professionalisering op het gebied van passend onderwijs en in het sbo-(v)so bij een vijfde.

Veel schoolleiders geven aan dat het team bij de keuze van professionaliseringsactiviteiten wordt betrokken en veel schoolleiders geven aan dat professionalisering systematisch wordt aangepakt, in het basisonderwijs sterker dan in het voortgezet onderwijs. Schoolleiders in het sbo-(v)so zijn in het algemeen positiever over het professionaliseringsbeleid dan hun collega's in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren zijn in het algemeen positief over het professionaliseringsbeleid op hun school. Ook hier scoort het sbo-(v)so het hoogst. Het voortgezet onderwijs scoort gemiddeld het laagst.

Teamcultuur

Volgens schoolleiders is er veel overleg tussen leraren over onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften, over de aanpak van leerproblemen en gedragsproblemen en over de beste manier om ouders daarbij te betrekken. In het sbo-(v)so en het basisonderwijs wordt het volgens ongeveer de helft van de intern begeleiders op school gestimuleerd dat leraren opgedane kennis delen met collega's; in het voortgezet onderwijs is dit minder het geval.

Competenties

Veel schoolleiders zijn van mening dat de professionaliteit van het team op hun school is toegenomen sinds de start van passend onderwijs. Slechts weinigen vinden dat dit niet of nauwelijks het geval is. In het basisonderwijs is ruim twee derde van de schoolleiders tamelijk tevreden tot heel tevreden over de deskundigheid van de leraren op hun school op het gebied van passend onderwijs. In het voortgezet onderwijs geldt dat voor de helft. In het sbo-(v)so zijn ruim acht op de tien schoolleiders tamelijk tevreden tot heel tevreden over de deskundigheid van de leraren op hun school.

Intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren in het sbo-(v)so oordelen gemiddeld positiever over de pedagogisch-didactische competenties van het team op het gebied van onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften dan intern begeleiders in het basisonderwijs. De resultaten in het voortgezet onderwijs komen het laagst uit van de drie onderwijssectoren.

Competenties die volgens intern begeleiders in het basisonderwijs het beste worden beheerst, zijn het bij de groepsactiviteiten betrekken van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften en rustig blijven in stress-situaties. Verhoudingsgewijs laag scoren de vaardigheid om de didactische behoefte van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften te vertalen in concrete doelen, de vaardigheid om een adequaat plan van aanpak te maken en de vaardigheid een gerichte planning van leeractiviteiten te maken voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften.

Zorg/ondersteuningscoördinatoren in het voortgezet onderwijs vinden dat de leraren op hun school wat pedagogisch-didactische competenties betreft vooral goed zijn in het aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften duidelijk maken wat hij of zij van hen verwacht en het bij de groepsactiviteiten betrekken van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften. Het laagst ingeschat zijn de vaardigheid om een adequaat plan van aanpak te maken, de vaardigheid om de effecten van een plan van aanpak vast te stellen en de vaardigheid een plan van aanpak bij te stellen.

In het sbo-(v)so oordelen intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren over de hele linie positiever over de pedagogisch-didactische competenties van het team dan in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. Ook zij vinden dat de leraren op hun school vooral vaardig zijn in het aan de leerlingen duidelijk maken wat hij of zij van hen verwacht en het bij de groepsactiviteiten betrekken van de leerlingen. De percentages liggen hier echter aanzienlijk hoger en er zijn nog tal van andere competenties die hoog scoren. Slechts weinigen geven aan dat bepaalde vaardigheden door minder dan een derde van het team worden beheerst.

Ook de inschatting van de scholingsbereidheid van leraren op het gebied van onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften laat bij het sbo-(v)so de hoogste gemiddelde score zien en bij het voortgezet onderwijs de laagste. De inschatting van de vaardigheid in het communiceren met ouders van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften laat bij de drie onderwijssectoren gemiddeld positieve resultaten zien, zonder duidelijke verschillen tussen sectoren.

Ondersteuning

Intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren vervullen een belangrijke rol in de ondersteuning van leraren bij het onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften. Zelf vinden velen van hen zij dat zij te weinig tijd hebben voor die taken. Daarnaast kunnen andere personen worden ingezet om leraren te ondersteunen. In het basisonderwijs zijn dat vooral onderwijsassistenten en schoolmaatschappelijk werk, in het voortgezet onderwijs schoolmaatschappelijk werk, een dyslexiespecialist en (ortho)pedagoog en in het sbo-(v)so vooral de (ortho)pedagoog en onderwijsassistent, gevolgd door de logopedist.

Over de ondersteuning vanuit het samenwerkingsverband zijn de intern begeleiders in het basisonderwijs en ondersteuningscoördinatoren in het voortgezet onderwijs in het algemeen redelijk positief.

4. Ondersteuning van leerlingen en ouders

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd die achtereenvolgens betrekking hebben op de beschikbare basisondersteuning en extra ondersteuning op school, de functie van het schoolondersteuningsprofiel, het ontwikkelingsperspectief (OPP) en de zorgplicht en thuiszitters. Aanvullende informatie is opgenomen in bijlage 4.

In dit hoofdstuk kwamen twee onderzoeksvragen aan bod:

- *Wat kunnen scholen bieden qua basisondersteuning en extra ondersteuning aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften en wat is de functie van het schoolondersteuningsprofiel en het ontwikkelingsperspectief?*
- *Wat is de stand van zaken op het gebied van zorgplicht en (beleid gericht op het voorkomen van) thuiszitters?*

4.2 Basisondersteuning en extra ondersteuning op school

Introductie van de thema's

De gepresenteerde thema's zijn belangrijk in het beleid rond passend onderwijs. In scholen moet helder zijn welke basisondersteuning kan worden gegeven aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften en op welke punten extra ondersteuning nodig is en kan worden gegeven. Wat de mogelijkheden van de school zijn, dient in het schoolondersteuningsprofiel te zijn vastgelegd, zodat ouders daarover informatie kunnen krijgen. In een ontwikkelingsperspectief (OPP) wordt afhankelijk van de mate van ondersteuningsbehoeften van de leerling – vastgelegd welke ontwikkeling de school bij de leerling verwacht te kunnen realiseren. Zorgplicht is van belang om ervoor te zorgen dat leerlingen een passende plek vinden. Dat zou dan moeten bijdragen aan het reduceren van thuiszitten.

Resultaten

De intern begeleiders in het basisonderwijs en de ondersteuningscoördinatoren in het voortgezet onderwijs zijn drie stellingen voorgelegd over de mate waarin het op school lukt om leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften de ondersteuning te bieden die zij nodig hebben (tabel 56 en 57 in bijlage 4). Deze items zijn geclusterd in een samengestelde variabele. Figuur 4-1 toont de resultaten.

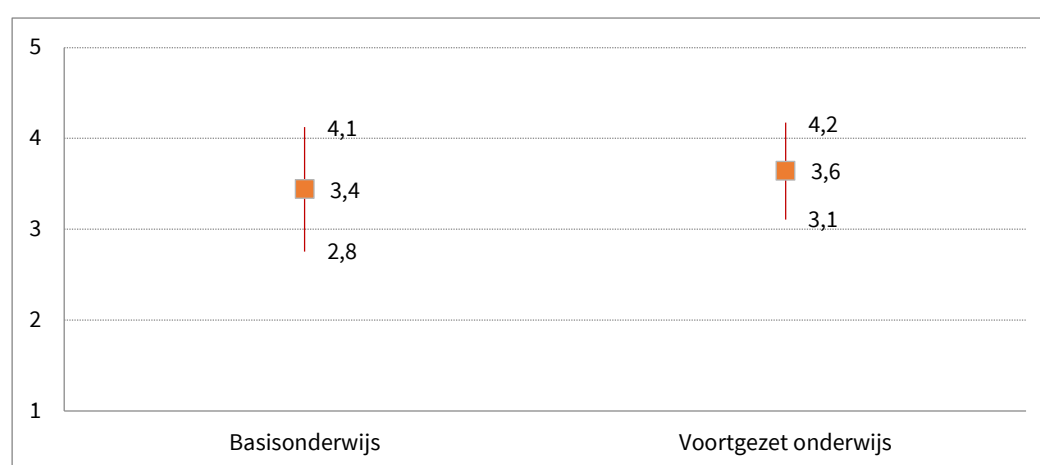
De figuur laat zien dat de respondenten tamelijk veel vertrouwen hebben in de mogelijkheden van de school om leerlingen de extra ondersteuning te geven die zij nodig hebben. De ondersteuningscoördinatoren in het voortgezet onderwijs zijn daarover nog positiever dan de intern begeleiders in het basisonderwijs.²⁹ In het voortgezet onderwijs is 67% het eens of zeer eens met de stelling dat leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften bij

²⁹ Dit verschil is significant: $F=8.11$; $p<.01$; $\eta^2=.020$.

hen op school goed op hun plek zijn; in het basisonderwijs is 53% die mening toegedaan. In het voortgezet onderwijs is 71% het eens of zeer eens met de stelling dat het op hun school lukt om leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften te bieden wat zij nodig hebben; in het basisonderwijs geldt dat voor 55%.

In de vragenlijst is een lijst met tien soorten programma's, methodieken en trainingen opgenomen, met de vraag in hoeverre daarvan op school gebruik wordt gemaakt (tabel 58 t/m 60 in bijlage 4). Op basis daarvan zijn samengestelde variabelen gemaakt. Deze verschillen deels tussen basisonderwijs, voortgezet onderwijs en sbo-(v)so, waardoor geen exacte vergelijking van resultaten mogelijk is.

Figuur 4-1 Mate waarin het volgens intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren op school lukt leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften de juiste ondersteuning te geven (samengestelde variabele)

Toelichting: De grafiek toont het gemiddelde en het gemiddelde plus en min één standaarddeviatie. Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('zeer oneens') tot 5 ('zeer eens').

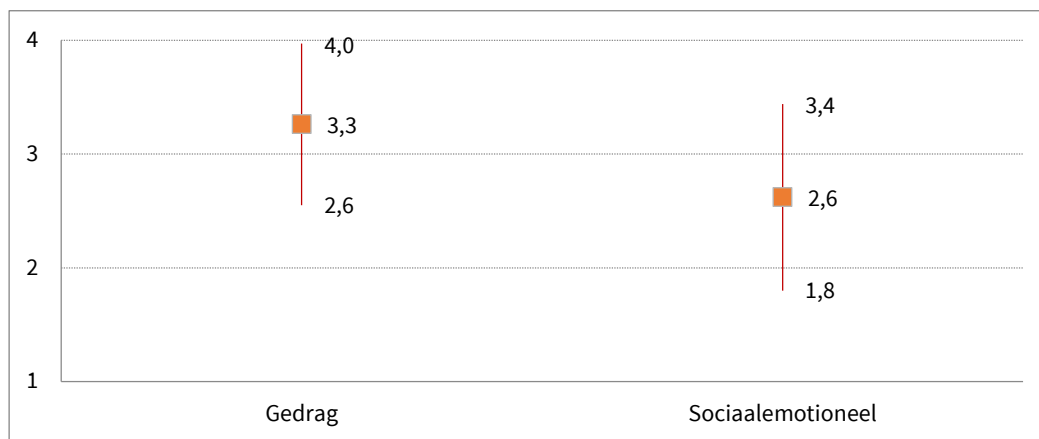
Figuur 4-2 tot en met 4-4 laten zien dat er in het basisonderwijs en het sbo-(v)so meer gebruik wordt gemaakt van programma's die zijn gericht op gedrag dan programma's en trainingen die zich richten op sociaalemotionele aspecten. In het voortgezet onderwijs komen beide typen programma's en trainingen ongeveer evenveel aan bod. De samenstelling van de samengestelde variabele die betrekking heeft op trainingen en programma's rond gedrag is in het voortgezet onderwijs niet vergelijkbaar met de samenstelling van die variabele in het basisonderwijs en in het sbo-so-vso. Daarom blijft het voortgezet onderwijs buiten beschouwing bij de vergelijking tussen onderwijssectoren. Het verschil tussen basisonderwijs en sbo-so-vso is significant ($F=25.15$; $p<.001$; $\eta^2=.058$). In het sbo-so-vso wordt meer gebruik gemaakt van programma's en trainingen die zich richten op gedrag dan in het basisonderwijs.

De mate waarin programma's en trainingen worden ingezet die zijn gericht op sociaalemotionele aspecten verschilt significant tussen de onderwijssectoren ($F=17.38$; $p<.001$; $\eta^2=.062$). Deze programma's en trainingen worden in het voortgezet onderwijs het meest ingezet.

Kijken we naar afzonderlijke items in de vragenlijst, dan zien we in het basisonderwijs dat 56% aangeeft dat er in ruime mate gebruik wordt gemaakt van programma's of methodieken die zich richten op sociale veiligheid, terwijl 50% aangeeft dat programma's of methodieken die zich richten op preventie van gedragsproblemen in ruime mate worden ingezet. Op het gebied van leerproblemen is er veel aandacht voor dyslexie: bij 58% wordt in ruime mate gebruik gemaakt van programma's of methodieken die zich daarop richten. Programma's of methodieken die zich richten op hoogbegaafdheid worden volgens 52% van de intern begeleiders in ruime mate toegepast.

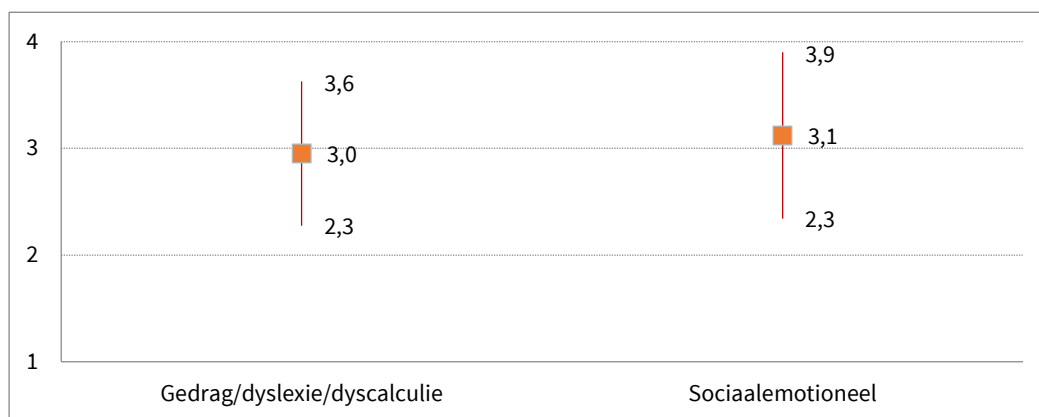
In het voortgezet onderwijs maakt 70% in ruime mate gebruik van programma's of methodieken die zich richten op dyslexie. Ook faalangsttraining scoort hoog: die wordt volgens 55% van de ondersteuningscoördinatoren in ruime mate ingezet.

Figuur 4-2 Programma's, methodieken en trainingen in het basisonderwijs (samengestelde variabelen)

Toelichting: De grafiek toont het gemiddelde en het gemiddelde plus en min één standaarddeviatie. Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('niet') tot 4 ('in ruime mate').

Figuur 4-3 Programma's, methodieken en trainingen in het voortgezet onderwijs (samengestelde variabelen)

Toelichting: De grafiek toont het gemiddelde en het gemiddelde plus en min één standaarddeviatie. Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('niet') tot 4 ('in ruime mate').

In het sbo-(v)so worden programma's of methodieken die zich richten op preventie van gedragsproblemen (72%) of op het aanpakken van gedragsproblemen (70%) vaak in ruime mate gebruikt. Dat geldt ook voor programma's of methodieken die zich richten op sociale veiligheid. Daarnaast scoort training in sociale vaardigheden hier hoog: volgens 56% wordt dergelijke training in ruime mate ingezet.

Figuur 4-4 Programma's, methodieken en trainingen in het sbo-(v)so (samengestelde variabelen)

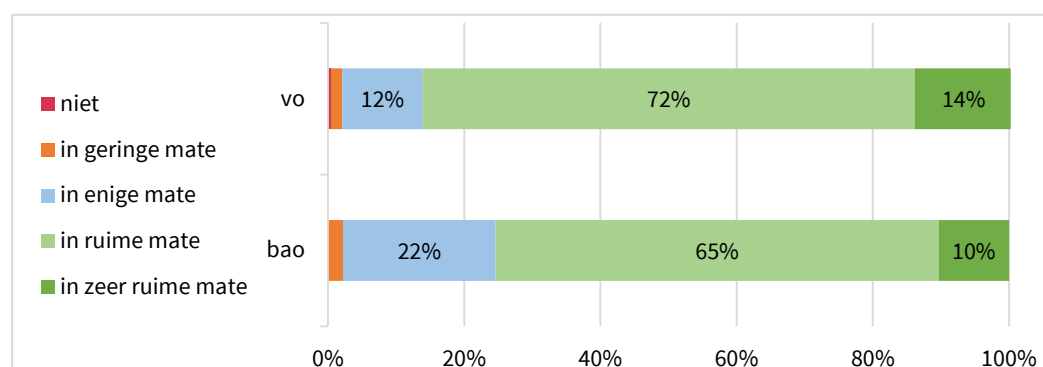

Toelichting: De grafiek toont het gemiddelde en het gemiddelde plus en min één standaarddeviatie. Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('niet') tot 4 ('in ruime mate').

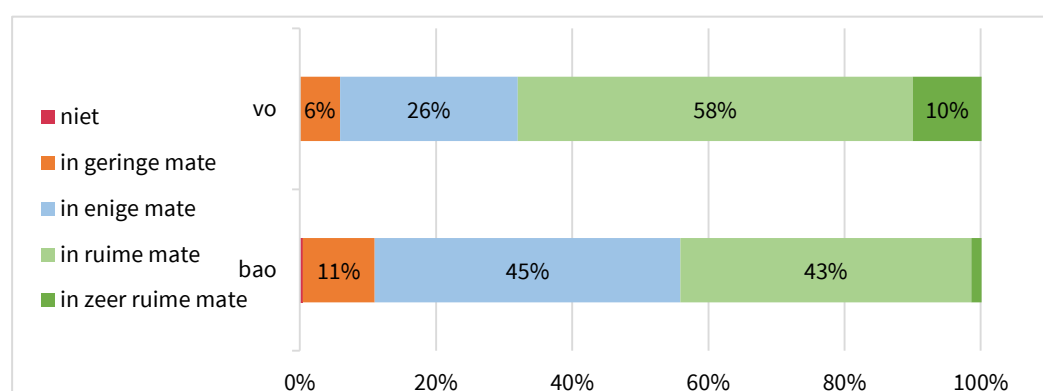
De intern begeleiders in het basisonderwijs en de ondersteuningscoördinatoren in het voortgezet onderwijs is gevraagd of er op hun school een duidelijk onderscheid is tussen basisondersteuning en extra ondersteuning. Dat is volgens de overgrote meerderheid (respectievelijk 83% en 86%) het geval (tabel 61 in bijlage 4). Het verschil is niet significant. De intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren in het sbo-(v)so is gevraagd in welke mate op hun school dit schooljaar de ondersteuning kan worden gerealiseerd die de leerlingen nodig hebben. De meerderheid (57%) vindt dat dit in ruime mate het geval is, terwijl 29% vindt dat dit in enige mate het geval is; 8% is van mening dat die ondersteuning niet of in geringe mate kan worden gerealiseerd (tabel 62 in bijlage 4).

Figuur 4-5 en 4-6 tonen de resultaten van de vraag aan de intern begeleiders in het basisonderwijs en de ondersteuningscoördinatoren in het voortgezet onderwijs in welke mate het dit schooljaar op hun school lukt de basisondersteuning en extra ondersteuning te realiseren zoals die in het schoolondersteuningsprofiel is beschreven. Ook hier blijkt dat men daar in het voortgezet onderwijs positiever over denkt dan in het basisonderwijs.

Figuur 4-5 Mate waarin dit schooljaar de basisondersteuning kan worden gerealiseerd

Figuur 4-6 Mate waarin dit schooljaar de extra ondersteuning kan worden gerealiseerd

In het basisonderwijs kan volgens 75% van de intern begeleiders de basisondersteuning in ruime of zeer ruime mate worden gerealiseerd. In het voortgezet onderwijs is dat het geval volgens 87% van de ondersteuningscoördinatoren. Voor de extra ondersteuning zijn die percentages respectievelijk 44 en 68.³⁰

Basisscholen krijgen volgens de intern begeleiders voor gemiddeld 13 leerlingen op hun school geen extra middelen, terwijl er meer nodig is dan de school vanuit de basisondersteuning kan bieden. In het voortgezet onderwijs geldt dat volgens de ondersteuningscoördinatoren voor gemiddeld 24 leerlingen per school (locatie). De aantallen verschillen sterk van school tot school (tabel 64 in bijlage 4).

³⁰ Het verschil in opvatting tussen intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren over de mate waarin de basisondersteuning wordt gerealiseerd, is significant ($F=5.49$; $p<.05$; $\eta^2=.014$). Voor de opvatting over de mate waarin de extra ondersteuning wordt gerealiseerd, geldt hetzelfde, waarbij het verschil nog duidelijker is ($F=23.90$; $p<.001$; $\eta^2=.056$).

4.3 Functie van het schoolontwikkelingsprofiel

Introductie van het thema

Scholen zijn wettelijk verplicht een schoolondersteuningsprofiel op te stellen. Dit is een document waarin ze beschrijven welke ondersteuning de school wel en niet kan bieden. Het profiel heeft een functie voor ouders (biedt hen informatie, bijvoorbeeld bij schoolkeuze), maar zou ook een functie voor de school zelf moeten hebben, omdat het zichtbaar maakt waar de school staat als het gaat om bieden van ondersteuning, hetgeen een basis is voor verdere ontwikkeling daarvan. Uit eerder onderzoek is gebleken dat het schoolondersteuningsprofiel die functies nog niet goed vervult, omdat scholen het soms alleen zien als een externe verplichting en niet als een intern bruikbaar document.³¹ Ook is het lang niet altijd vindbaar voor ouders.³²

Resultaten

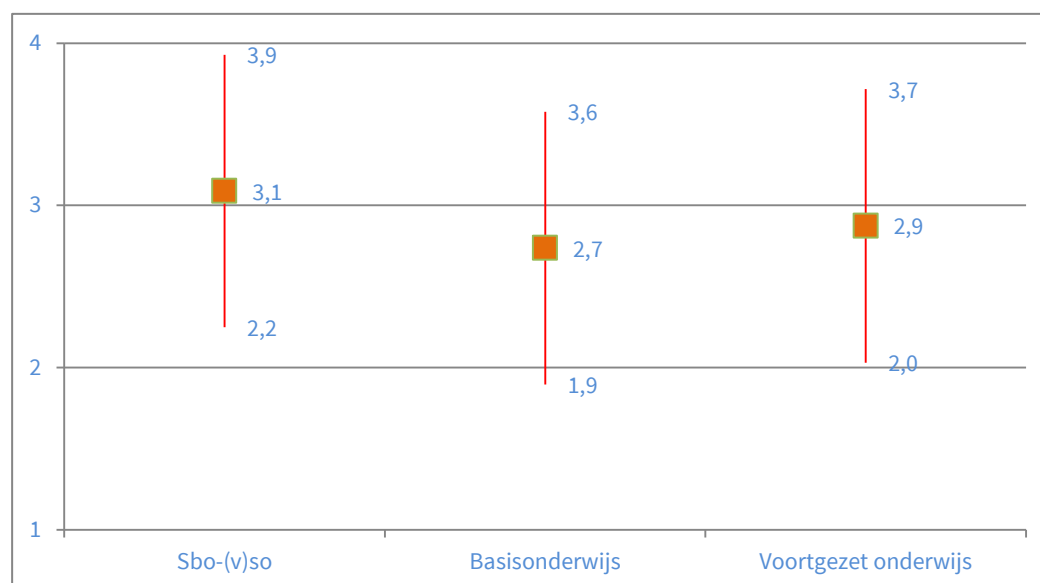
In dit onderzoek is aan ib'ers en zorg/ondersteuningscoördinatoren gevraagd welke functies het schoolondersteuningsprofiel in hun school vervult.

Periodieke afstemming in het schoolteam over ondersteuning is een functie die relatief weinig voorkomt, ongeveer 50% van de respondenten in basis- en voortgezet onderwijs geeft aan dat het schoolondersteuningsprofiel daarbij niet of in geringe mate een rol speelt. In het sbo/so is dit wat meer het geval (38% niet/in geringe mate). Het profiel speelt in grotere mate een rol bij het inventariseren van de aanwezige expertise in het team en de professionaliseringsbehoefte en bij communicatie met het team over welke ondersteuning de leerkrachten moeten kunnen bieden (65-70% in enige/ruime mate, zie voor details bijlage 4, tabel 67). Nog iets meer heeft het profiel en functie in de communicatie met de ouders (63-78%). Volgens de ib'ers en de zorgcoördinatoren wordt het schoolondersteuningsprofiel dus wel degelijk benut, ook voor schoolinterne doeleinden, zij het niet zo vaak herhaaldelijk (periodiek). Er is een samengestelde variabele gemaakt van deze vraag over functies van het schoolondersteuningsprofiel, de uitkomsten daarvan staan in figuur 4-7.

³¹ Eimers, T., Ledoux, G., & Smeets, E. (2016). *Passend onderwijs in de praktijk. Casestudies in het primair en voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs*. Nijmegen/Amsterdam: KBANijmegen/Kohnstamm Instituut.

³² Heim, M., & Weijers, S. (2018). *Basisondersteuning in passend onderwijs*. Amsterdam/Utrecht: Kohnstamm Instituut/Oberon.

Figuur 4-7 Functie van het schoolondersteuningsprofiel (samengestelde variabele)

4.4 Ontwikkelingsperspectief

Introductie van het thema

In het kader van passend onderwijs dient voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften een ontwikkelingsperspectief (ook bekend als OPP) te worden opgesteld. Daarin worden doelen en het verwachte uitstroomperspectief voor de leerling vastgelegd. Ouders dienen hiermee akkoord te gaan en het OPP dient periodiek te worden geëvalueerd.

Resultaten

Het percentage leerlingen met een ontwikkelingsperspectief (OPP) per school is in het basisonderwijs gemiddeld 6. Dit varieert van 0 tot 61% per school (tabel 68 in bijlage 4). In het voortgezet onderwijs varieert dit per school van 0 tot 100%, met een gemiddelde van 22%. Zoals verwacht, zijn daarbij grote verschillen tussen onderwijssoorten te zien (zie tabel 68 in bijlage 4). In het praktijkonderwijs heeft gemiddeld 81% van de leerlingen een OPP (met een percentage van 5 tot 100). In het vmbo of combinaties van vmbo met andere schoolsoorten heeft gemiddeld 22% van de leerlingen een OPP, waarbij het percentage per school varieert van 0,5 tot 100. In (combinaties van) mavo, havo en vwo is het percentage leerlingen met OPP lager: gemiddeld 8%. Dit varieert van 0 tot 50% per school. Daarnaast varieert het percentage ook sterk tussen scholen binnen de drie onderscheiden categorieën.

De intern begeleiders en ondersteuningscoördinatoren is gevraagd hoe nuttig zij de OPP's vinden voor een aantal activiteiten (tabel 69 t/m 71 in bijlage 4). Een ruime meerderheid (54% tot 81%) vindt OPP's nuttig of heel nuttig als houvast bij de begeleiding, als bewijs voor externen wat de school doet, om het gesprek met ouders te voeren over de onder-

steuning en – in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs – om de benodigde middelen voor ondersteuning te krijgen. Op de eerste drie punten zijn er significante verschillen tussen onderwijssectoren.³³

Over de tijdsinvestering die nodig is voor het werken met OPP's, is men aanzienlijk minder te spreken. In het basisonderwijs is 62% daarover niet of helemaal niet tevreden. In het voortgezet onderwijs geldt dat voor 51% en in het sbo-(v)so voor 39% (tabel 72 in bijlage 4). Ook dit verschil tussen onderwijssectoren is significant.

4.5 Zorgplicht en thuiszitters

Introductie van de thema's

Een van de wettelijke verplichtingen van passend onderwijs is dat scholen (formeel schoolbesturen) zorgplicht hebben als het gaat om plaatsing of verwijzing/verwijdering van leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. Dit houdt in dat de school bij aanmelding van een leerling moet onderzoeken of die leerling extra ondersteuning nodig heeft en of de school die ondersteuning kan bieden. Als dat niet het geval is, moet de school aan de ouders een andere passende plek voor hun kind aanbieden. Ook bij verwijzing of verwijdering moet de school de ouders een passend alternatief bieden. Uit eerder onderzoek is bekend dat scholen aan deze verplichting hebben moeten wennen, maar dat die inmiddels wel ingeburgerd is. Toch zijn er nog signalen dat er scholen zijn die proberen de zorgplicht te ontwijken, bijvoorbeeld door ouders al voor er sprake is van een formele aanmelding (want dan pas geldt de zorgplicht) 'weg te adviseren' naar een andere school, of door oneigenlijke argumenten te hanteren om een leerling te kunnen weigeren.³⁴ In welke mate dit (nog) voorkomt is onbekend. Daarom zijn in de Monitor Scholen enkele vragen over toepassing van de zorgplicht voorgelegd aan de schoolleiders.

De invoering van de zorgplicht had onder meer ten doel om het aantal thuiszitters (leerplichtige leerlingen die langere tijd niet naar school gaan) te verminderen. Over hoeveel thuiszitters er precies zijn bestaan nog niet veel gegevens.³⁵ Daarom is in de Monitor Scholen aan de schoolleiders gevraagd of ze in de afgelopen twee jaar met thuiszitters te maken hebben gehad, in hoeveel gevallen, en of het thuiszitten oplosbaar is gebleken. Tevens is gevraagd of er leerlingen van de school een vrijstelling van de leerplicht hebben gekregen, omdat schoolgaan niet (langer) mogelijk was.

Resultaten: Zorgplicht

Uit de resultaten blijkt dat scholen in alle sectoren behoorlijk positief zijn over hoe zij zelf met de zorgplicht omgaan. Ze vinden dat ze goed in staat zijn om aan de zorgplicht te vol-

³³ Als houvast bij begeleiding: $F=20.30$; $p<.001$; $\eta^2=.079$. Als bewijs voor externen: $F=6.25$; $p<.005$; $\eta^2=.026$. Om het gesprek met ouders te voeren: $F=8.50$; $p<.001$; $\eta^2=.035$.

³⁴ Ledoux, G. (2019), i.v. Zie ook Ledoux, G. (2018). *Zorgplicht in de integrale cases, ronde 2017*. www.evaluatiepassendonderwijs.nl.

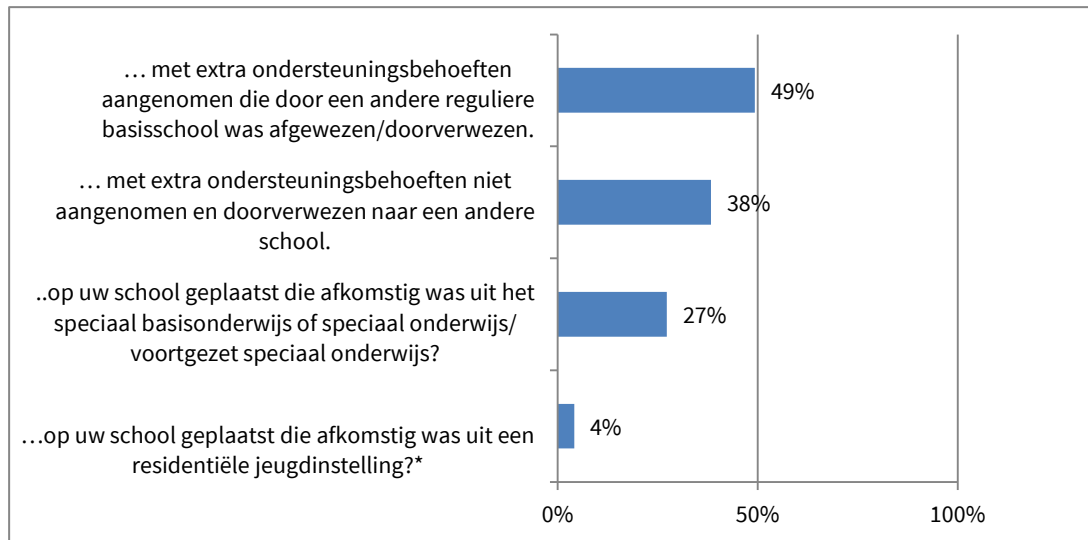
³⁵ Ledoux, G. (2019), i.v.

doen en dat afspraken over verantwoordelijkheden voor hen duidelijk zijn (73-90%, zie voor details bijlage 4, tabellen 73-75). Ze geven ook aan dat zowel hun bestuur als het samenwerkingsverband helpt bij het zoeken naar een passende plek, indien nodig (53-70%); hulp van het bestuur komt iets minder voor in het voortgezet onderwijs. Echter, het beeld is niet allen maar positief. Bijna een kwart van de schoolleiders (18-24%) signaleert bij *andere* scholen dat ze proberen de zorgplicht te ontwijken. Als we hierbij het antwoord 'dat is enigszins het geval' meerekenen gaat het zelfs om ongeveer twee derde van de schoolleiders (57-69%, zie tabellen 73-75).

We hebben niet de vraag gesteld aan schoolleiders of ze zelf de zorgplicht wel eens ontwijken, omdat dat waarschijnlijk sociaal wenselijke antwoorden zou opleveren. In plaats daarvan hebben we de stelling voorgelegd 'Het is soms verstandig om ouders vóór aanmelding te verwijzen naar een andere school'. Dit wordt beaamd door een derde (sbo/so) tot de helft van de schoolleiders (po/vo), en als we hier ook het antwoord 'dat is enigszins het geval' meerekenen loopt het op tot een duidelijke meerderheid van alle schoolleiders (65-84%, laagste score in sbo/so en hoogste in vo). Dit geeft aan dat het idee van 'weg-adviseren' op grote schaal leeft, al zegt deze uitkomst nog niet dat dit ook feitelijk op die grote schaal voorkomt.

Om ook langs andere weg een indruk te krijgen van de stand van zaken wat betreft toepassing van de zorgplicht is aan de schoolleiders tevens gevraagd of het in de afgelopen twee jaar is voorgekomen dat ze een leerling met extra ondersteuningsbehoeften die door een andere school is doorverwezen hebben opgenomen, dan wel zelf zo'n leerling hebben doorverwezen naar een andere school. Tevens is aan de schoolleiders uit regulier basis-onderwijs en voortgezet onderwijs gevraagd of ze in de afgelopen twee jaar wel eens een leerling uit het speciaal (basis)onderwijs hebben opgenomen en/of een leerling afkomstig uit een residentiële instelling. Aan schoolleiders uit het sbo/so is gevraagd of het wel eens is voorgekomen dat ze een leerling wilden (terug)plaatsen naar het regulier onderwijs maar zonder resultaat (dit kan iets zeggen over bereidheid van reguliere scholen om deze leerlingen op te nemen) en of zij een leerling afkomstig uit een residentiële instelling hebben opgenomen. De uitkomsten staan in figuur 4-8 t/m 4-10.

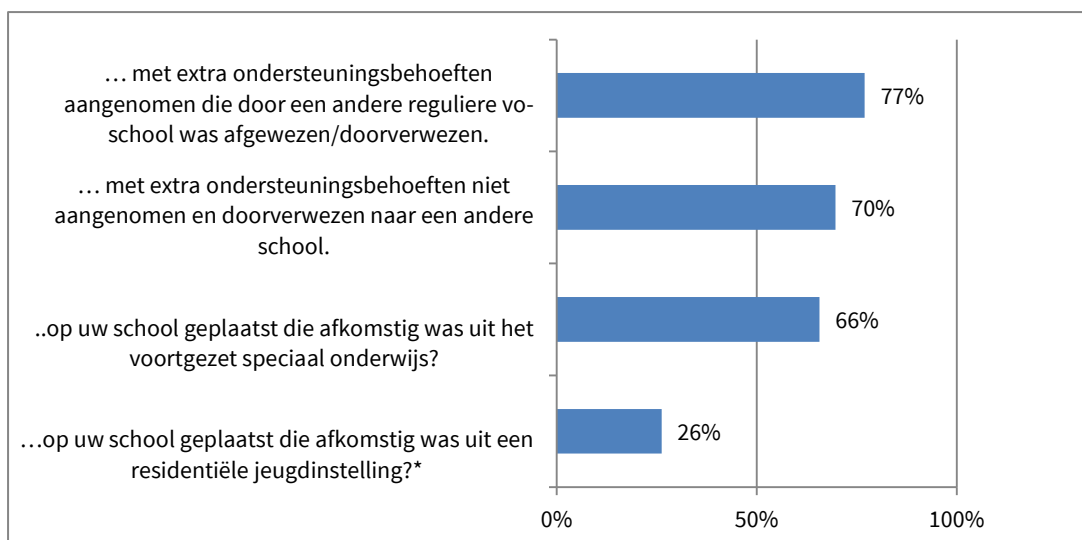
**Figuur 4-8 Heeft u in de afgelopen twee schooljaren wel eens een leerling...
Schoolleiders basisonderwijs (n=205)**

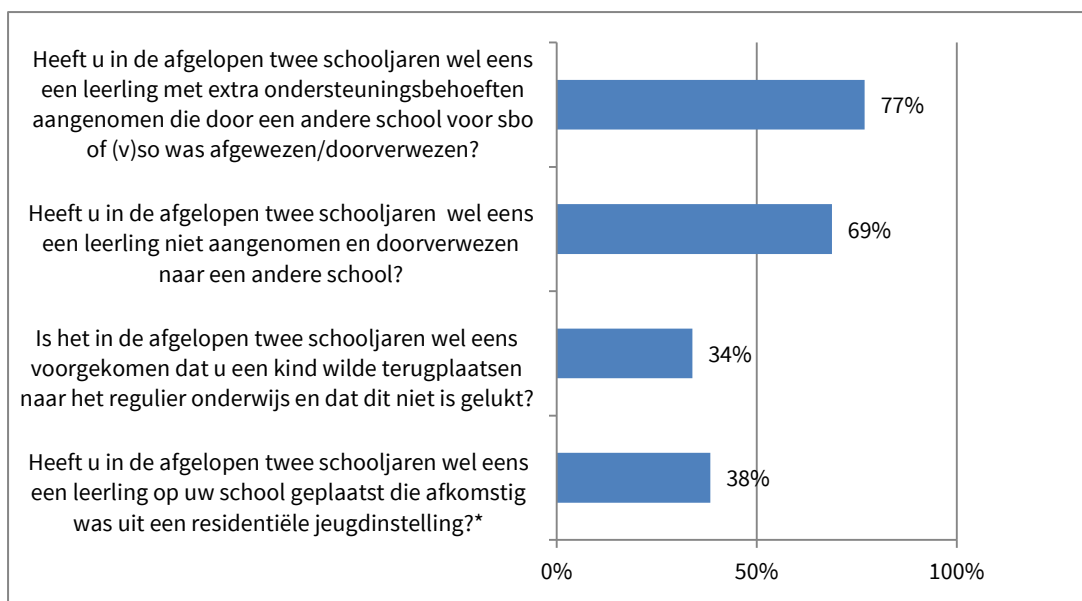
Leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften opnemen die door een andere school zijn doorverwezen blijkt veel voor te komen, vooral in het voortgezet onderwijs en het sbo/so (77%), wat minder in het basisonderwijs (49%). Het gaat niet om veel leerlingen (circa twee in het basisonderwijs en vier in het voortgezet onderwijs in de afgelopen twee jaar), maar het is dus wel een wijdverbreid verschijnsel. Hetzelfde geldt voor het zelf doorverwijzen naar een andere school, ook dit komt meer voor in het voortgezet onderwijs en het sbo/so (77%) dan in het basisonderwijs (38%). Ook een leerling opnemen uit het sbo of (v)so vindt duidelijk meer plaats bij vo-scholen (66%) dan bij basisscholen (27%).

Op de vraag aan sbo/so-scholen: Is het in de afgelopen twee schooljaren wel eens voorgekomen dat u een kind wilde terugplaatsen naar het regulier onderwijs en dat dit **niet** is gelukt? antwoordt 34% van de schoolleiders dat dit wel eens is voorgekomen. Ook dit is dus een meer dan incidenteel verschijnsel. Opname van leerlingen uit residentiële instellingen komt minder voor; in het basisonderwijs speelt dit nauwelijks (4%), in het voortgezet onderwijs wat vaker (26%) en in het sbo/so nog wat vaker (34%) (zie bijlage 4, tabellen 76-81, hierin staan ook de gegevens over de aantallen).

**Figuur 4-9 Heeft u in de afgelopen twee schooljaren wel eens een leerling...
Schoolleiders voortgezet onderwijs (n=113)**

**Figuur 4-10 Aannemen, plaatsen en terugplaatsen in de afgelopen twee schooljaren;
Schoolleiders sbo-(v)so (n=113)**

Resultaten: Thuiszitters en vrijstellingen

Conform de verwachting blijkt thuiszitten (veel) meer voor te komen in het voortgezet onderwijs en het sbo/so (op 79% respectievelijk 61% van de scholen) dan in het basisonderwijs (18% van de scholen). Op de scholen waar het voorkwam gaat het gemiddeld om één (basisonderwijs), vier (voortgezet onderwijs) en twee leerlingen (sbo/so) in een periode van twee jaar. Het betreft dus op schoolniveau incidentele gevallen. In het basisonderwijs is het thuiszitten in de meeste gevallen oplosbaar gebleken (73%), in het voortgezet onderwijs en het sbo/so is dat minder vaak het geval (45% en 54%). Vooral bij oudere leerlingen lukt dat dus minder goed.

In lijn met deze resultaten blijken ook vrijstellingen van de leerplicht vaker voor te komen in het voortgezet onderwijs en het sbo/so (op 35% en 48% van de scholen) dan in het basisonderwijs (11%). Ook hier gaat het kleine aantallen, namelijk gemiddeld één in het basisonderwijs, twee in het voortgezet onderwijs en drie in het sbo/so, in twee jaar (zie bijlage 4, tabellen 82-86 voor precieze gegevens over thuiszitters en vrijstellingen).

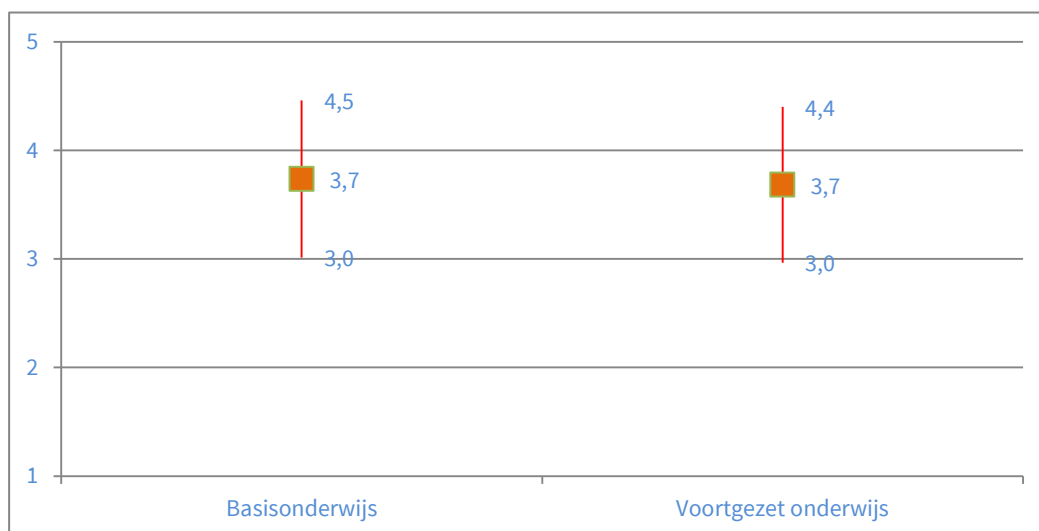
Resultaten: Tevredenheid

Ten slotte zijn over het onderwerp zorgplicht en thuiszitters enkele tevredenheidsvragen gesteld. Schoolleiders in alle sectoren zijn in ruime meerderheid (75%) tevreden over hoe hun bestuur optreedt bij het voldoen aan de zorgplicht. Over hoe het samenwerkingsverbanden dit doet zijn schoolleiders in scholen voor basis-onderwijs en voortgezet onderwijs in dezelfde mate tevreden, maar dit geldt in geringere mate voor het sbo/so (59% tevreden). Wat minder tevreden zijn schoolleiders over de samenwerking met andere scholen bij de uitvoering van de zorgplicht (47-62% tevreden, laagste score in het basisonderwijs). Hetzelfde geldt voor samenwerking met anderen bij het oplossen van thuiszitters (44-55% tevreden, laagste score in het voortgezet onderwijs). Bij dit laatste moet bijvoorbeeld worden gedacht aan samenwerking met leerplichtzaken en jeugdhulp.

Over hun eigen mogelijkheden om leerlingen van andere scholen op te nemen (inclusief leerlingen uit sbo/so) zijn scholen wel weer behoorlijk tevreden (>70%), alleen het basisonderwijs scoort wat lager als het gaat om opnemen van leerlingenuit sbo/so (61% tevreden; zie voor meer gegevens bijlage 4, tabellen 87-89).

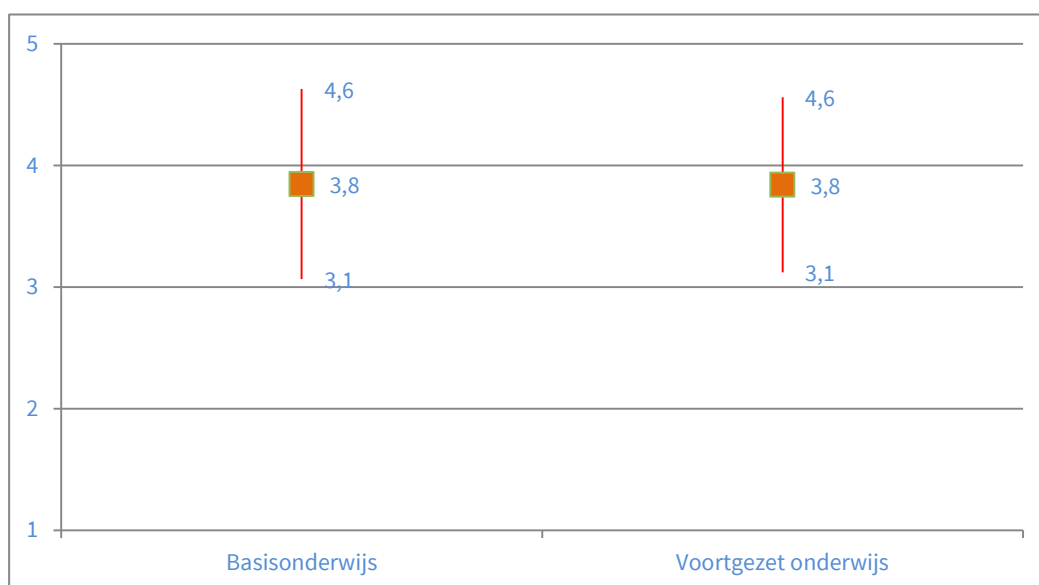
Van de items uit deze vraag zijn twee samengestelde variabelen gemaakt. Een daarvan betreft de tevredenheid over de uitvoering van de zorgplicht in samenwerking met anderen, de andere betreft de tevredenheid over de mogelijkheden van de eigen school om leerlingen op te nemen. De volgende figuren laten de resultaten hiervan zien. De verschillen tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs zijn niet significant.

Figuur 4-11 Zorgplicht/thuiszitters – tevredenheid uitvoering (samengestelde variabele)

Toelichting: Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('heel ontevreden') tot 5 ('heel tevreden')

Figuur 4-12 Zorgplicht/thuiszitters – mogelijkheden (samengestelde variabele)

Toelichting: Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('heel ontevreden') tot 5 ('heel tevreden')

4.6 Conclusies

In dit hoofdstuk kwamen twee onderzoeksvragen aan bod. De eerste vraag is: Wat kunnen scholen bieden qua basisondersteuning en extra ondersteuning aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften en wat is de functie van het schoolondersteuningsprofiel en het ontwikkelingsperspectief?

Basisondersteuning en extra ondersteuning

De intern begeleiders in het basisonderwijs en de ondersteuningscoördinatoren in het voortgezet onderwijs hebben tamelijk veel vertrouwen in de mogelijkheden van de school

om leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften de extra ondersteuning te geven die zij nodig hebben. De ondersteuningscoördinatoren in het voortgezet onderwijs zijn daarover nog positiever dan de intern begeleiders in het basisonderwijs.

Qua inzet van programma's, methodieken en trainingen is er in het basisonderwijs ruim aandacht voor sociale veiligheid, preventie van gedragsproblemen, dyslexie en hoogbegaafdheid. In het voortgezet onderwijs is de aandacht wat programma's en methodieken betreft vooral gericht op dyslexie en faalangstraining. In het sbo-(v)so wordt op ruime schaal gebruik gemaakt van programma's of methodieken die zich richten op preventie van gedragsproblemen, het aanpakken van gedragsproblemen, het bevorderen van de sociale veiligheid en training in sociale vaardigheden.

Volgens de overgrote meerderheid van de intern begeleiders in het basisonderwijs en de ondersteuningscoördinatoren in het voortgezet onderwijs is er op hun school een duidelijk onderscheid tussen basisondersteuning en extra ondersteuning. De antwoorden op de vraag in hoeverre het lukt om de in het schoolondersteuningsprofiel beschreven basisondersteuning en extra ondersteuning te realiseren, zijn de antwoorden in het voortgezet onderwijs positiever dan in het basisonderwijs. In het basisonderwijs kan de basisondersteuning volgens drie kwart van de respondenten in ruime of zeer ruime mate worden gerealiseerd. In het voortgezet onderwijs is dat het geval volgens bijna negen op de tien. Bij de extra ondersteuning geldt dit in het basisonderwijs voor ruim vier op de tien en in het voortgezet onderwijs voor twee derde. In het sbo-(v)so vindt de meerderheid dat op hun school in ruime mate de ondersteuning kan worden gerealiseerd die de leerlingen nodig hebben.

Schoolondersteuningsprofiel

Het schoolondersteuningsprofiel heeft volgens ib'ers en zorg/ondersteuningscoördinatoren een goede functie in de communicatie met ouders, maar ook een nuttige functie intern in de school, omdat bij het opstellen ervan geïnventariseerd is over welke deskundigheden leraren wel en niet beschikken. Echter, op de helft van de scholen wordt het schoolondersteuningsprofiel niet *periodiek* gebruikt. Het is dus niet echt een document dat een functie vervult in de ontwikkeling van de school. Dit bevestigt het beeld uit ander onderzoek dat het schoolondersteuningsprofiel, eenmaal opgesteld (wat een verplichting is in passend onderwijs), al gauw verwordt tot papieren tijger.

Ontwikkelingsperspectief

In het basisonderwijs heeft volgens opgave van de intern begeleiders gemiddeld 6 procent van de leerlingen een ontwikkelingsperspectief (OPP); in het voortgezet onderwijs is dat gemiddeld 22 procent. Dat percentage varieert sterk van school tot school en binnen het voortgezet onderwijs van schooltype tot schooltype

Een ruime meerderheid vindt OPP's nuttig of heel nuttig als houvast bij de begeleiding, als bewijs voor externen wat de school doet, om het gesprek met ouders te voeren over de ondersteuning en om de benodigde middelen voor ondersteuning te krijgen. Dat laatste alleen in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs. In het sbo-(v)so is het laatste niet aan de orde. In het sbo-(v)so is men in vergelijking met het basisonderwijs en voortgezet

onderwijs het meest positief over het OPP als houvast bij de begeleiding en om het gesprek met ouders te voeren. In het voortgezet onderwijs is men vooral positief over het OPP als bewijs voor externen wat de school doet.

Tegenover het gegeven dat men in het algemeen het nut van OPP's ziet, staat dat in het basisonderwijs bijna twee derde niet tevreden is over de tijdsinvestering die nodig is voor het werken daarmee. In het voortgezet onderwijs is de helft niet tevreden en in het sbo-(v)so vier op de tien.

Zorgplicht en thuiszitters

De tweede onderzoeksvraag in dit hoofdstuk was: Wat is de stand van zaken op het gebied van zorgplicht en (beleid gericht op het voorkomen van) thuiszitters?

In alle sectoren zijn schoolleiders behoorlijk positief over hoe zij zelf met de zorgplicht omgaan. Ze vinden dat ze goed in staat zijn om aan de zorgplicht te voldoen en dat afspraken over verantwoordelijkheden voor hen duidelijk zijn, dat zowel hun bestuur als het samenwerkingsverband indien nodig helpt bij het zoeken naar een passende plek. Over hoe anderen handelen zijn de schoolleiders wat minder positief. Bijna een kwart van de schoolleiders signaleert bij andere scholen dat ze proberen de zorgplicht te ontwijken en meer dan de helft vindt zelfs dat dit enigszins het geval is. Over hun eigen opvattingen melden schoolleiders in duidelijke meerderheid dat het soms verstandig is om ouders vóór aanmelding te verwijzen naar een andere school. Dit geeft aan dat het idee van 'weg-adviseren' voordat de zorgplicht formeel ingaat op grote schaal leeft.

Leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften opnemen die door een andere school zijn doorverwezen blijkt veel voor te komen, vooral in het voortgezet onderwijs en het sbo/so. Het gaat niet om veel leerlingen (circa twee in het basisonderwijs en vier in het voortgezet onderwijs in de afgelopen twee jaar), maar het is dus wel een wijdverbreid verschijnsel. Hetzelfde geldt voor het zelf doorverwijzen naar een andere school, ook dit komt meer voor in het voortgezet onderwijs en het sbo/so dan in het basisonderwijs. Het komt ook redelijk vaak voor dat een sbo/so school tevergeefs probeert een leerling terug te plaatsen naar het regulier onderwijs. Dit zijn aanwijzingen dat het nog lang niet altijd lukt een leerling in één keer op de gewenste school te krijgen.

Een andere aanwijzing daarvoor is dat veel scholen nog te maken hebben met thuiszitters, vooral in het voortgezet onderwijs. Het gaat echter niet om veel leerlingen: gemiddeld één per basisschool, vier op scholen in het voortgezet onderwijs en twee op sbo/so-scholen in een periode van twee jaar. Het betreft dus op schoolniveau incidentele gevallen. In het basisonderwijs blijkt het thuiszitten in de meeste gevallen oplosbaar, in het voortgezet onderwijs en het sbo/so is dat minder vaak het geval.

Schoolleiders in alle sectoren zijn in ruime meerderheid tevreden over hoe hun bestuur en/of hun samenwerkingsverband optreedt bij het voldoen aan de zorgplicht. Wat minder tevreden zijn ze over de samenwerking met andere scholen en over samenwerking met anderen (zoals leerplichtzaken en jeugdhulp).

5. Communicatie en medezeggenschap

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk komen twee thema's aan bod. Dat zijn achtereenvolgens communicatie met ouders en verschillende vormen van medezeggenschap.

Aanvullende informatie bij de in dit hoofdstuk besproken thema's is opgenomen in bijlage 5.

5.2 Communicatie met ouders

Introductie van het thema

Over leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften is goed overleg met ouders nodig. Dat geldt bij aanmelding en/of doorverwijzing, maar ook tijdens de schoolloopbaan van de leerling op de school en (indien van toepassing) het opstellen en evalueren van een ontwikkelingsperspectief. Gewenst is uiteraard dat dat in goede harmonie verloopt. Echter, belangen van school en ouders hoeven niet overeen te komen en dus is het ook mogelijk dat er conflicten ontstaan. Over de mate waarin dit voorkomt is tot nu toe weinig bekend. We vroegen daarom aan de schoolleiders in de Monitor Scholen of zich wel eens onenigheid met ouders van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften voordoet op hun school, en waarover.

Resultaten

Over het algemeen blijkt onenigheid met ouders van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften weinig voor te komen. Veel schoolleiders geven bij alle voorgelegde items aan dat onenigheid zich nooit of alleen heel soms voordoet. Vooral bij toelating of doorverwijzing naar een andere school bij aanmelding ervaren schoolleiders weinig onenigheid. De antwoorden 'vaak' of 'regelmatig' komen hier nauwelijks voor, het antwoord 'af en toe' iets meer (17-36%, hoogste score in het voortgezet onderwijs).

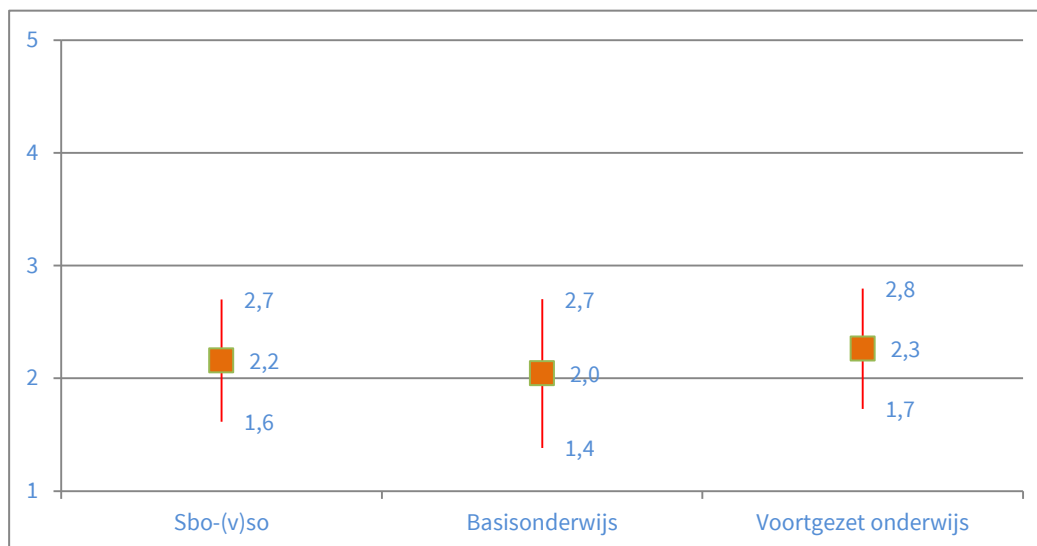
Wat vaker blijkt sprake van onenigheid over verwijzingen naar speciaal (basis)onderwijs of bovenschoolse voorziening als de leerling al op de school zit. In een klein deel van de scholen gebeurt dit regelmatig tot vaak (5-10%, hoogste scores in het basisonderwijs) en in een wat groter deel af en toe (28% in basis- en voortgezet onderwijs voor verwijzing naar speciaal onderwijs en 18-25% voor verwijzing naar bovenschoolse voorziening).

Nog iets vaker is sprake van onenigheid over het aanbod aan extra ondersteuning dat de school biedt voor de leerling. Hier domineert het antwoord 'af en toe' (35-49%, hoogste score in het sbo/(v)so). Onenigheid over het ontwikkelingsperspectief komt dan weer wat minder vaak voor (21-34% af en toe, hoogste score in het basisonderwijs). (zie voor meer details bijlage 5, tabel 90-92).

We zien dus dat het aanbod dat de school biedt (inclusief het opstellen/hanteren van het ontwikkelingsperspectief) het vaakst tot onenigheid tussen school en ouders leidt, zij het nog altijd op een minderheid van de scholen. Verwijzingen naar een vorm van niet-regulier onderwijs bij leerlingen die al op school zitten komen op de tweede plaats als bron van onenigheid.

Van de items uit deze vraag is een samengestelde variabele gemaakt, die staat voor de mate van enigheid tussen school en ouders. Figuur 5-1 laat de resultaten zien. De gemiddelde scores liggen ruim aan de positieve kant van de schaal. Schoolleiders in het voortgezet onderwijs maken het meest melding van onenigheid met ouders. Het verschil tussen de onderwijssectoren is significant.³⁶

Figuur 5-1 Onenigheid met ouders (samengestelde variabele)

Toelichting: Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('nooit') tot 5 ('vaak')

Er is specifiek doorgevraagd op het onderwerp verwijzingen naar speciaal (basis)onderwijs, vanwege het belang hiervan in passend onderwijs. We wilden weten hoe vaak het in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs voorkomt dat de school een leerling zou willen verwijzen naar sbo/(v)so, maar dat ouders dat blokkeren door geen toestemming te verlenen. Dit blijkt zich actueel voor te doen bij 27% van de basisscholen en bij 24% van de scholen voor voortgezet onderwijs en voor gemiddeld twee leerlingen per school (zie bijlage 5, tabellen 93-94). De meeste reguliere scholen hebben die actuele ervaring dus niet, maar een kwart van de scholen wel.

Aan de sbo/so-scholen is gevraagd hoe vaak het voorkomt dat ze een leerling willen terugplaatsen naar het regulier onderwijs, maar dat dit niet lukt doordat de ouders of de ontvangende school dat weigeren. Weigering door ouders komt op 9% van de sbo/(v)so scholen voor en weigering door scholen op 11% van de scholen. Het gaat dan slechts om een enkele leerling (minder dan twee per school, zie bijlage 5 tabellen 95-96). Dit verschijnsel doet zich dus vrij zelden voor.

³⁶ $F=4.46$; $p<.05$; $\eta^2=.022$.

5.3 Medezeggenschap

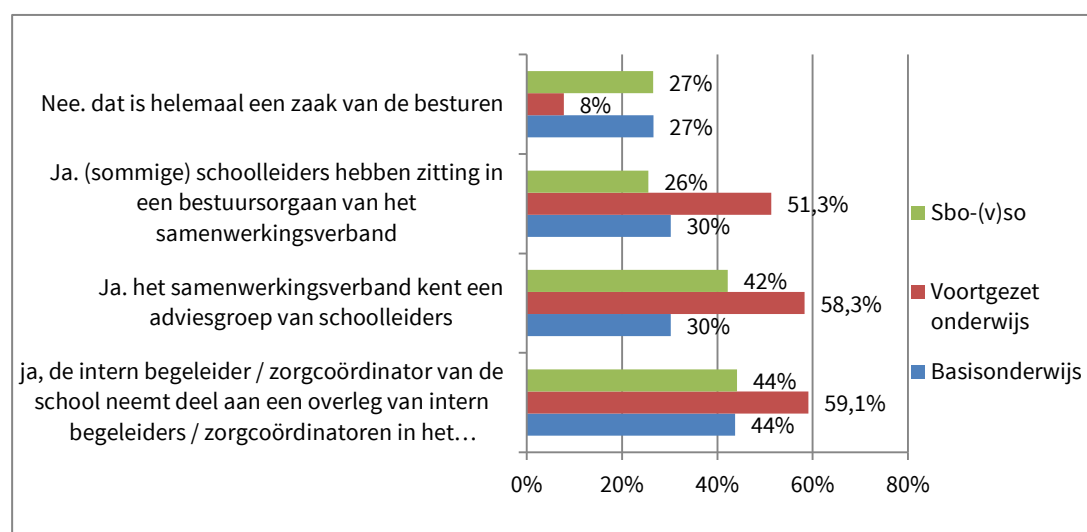
Introductie van het thema

De transformatie naar passend onderwijs heeft nieuwe taken opgeleverd voor besturen en samenwerkingsverbanden. Zij zijn de voornaamste lokale beleidsactoren en zetten de lijnen uit voor de gezamenlijke afspraken en de verdeling van de middelen. Medezeggenschap van ouders en leraren is geregeld doordat zij deelnemen in de medezeggenschapsraden (MR) van de scholen de gemeenschappelijk medezeggenschapsraden van de besturen (GMR) en de Ondersteuningsplanraad van de samenwerkingsverbanden (OPR). Voor medezeggenschap van schoolleiders of ib'ers/zorgcoördinatoren is echter niets(wettelijk) geregeld. Uit eerder onderzoek is bekend dat in sommige samenwerkingsverbanden adviesorganen van schoolleiders zijn gevormd³⁷, maar onbekend is nog hoe vaak dit voorkomt. Ook is onbekend in hoeverre zaken rond passend onderwijs worden besproken in de (G)MR. We stelden daarom hierover vragen aan de schoolleiders in de Monitor Scholen.

Resultaten

Er blijken duidelijke verschillen te zijn tussen het basisonderwijs en het sbo/(v)so enerzijds en het voortgezet onderwijs anderzijds bij de vraag of scholen betrokken zijn bij het beleid van het samenwerkingsverband. Onderstaande figuur laat dit zien.

Figuur 5-2 Mate waarin scholen betrokken zijn bij het beleid van het samenwerkingsverband

In het voortgezet onderwijs is vaker sprake van formele invloed via een adviesgroep van schoolleiders en informele invloed via een netwerk van ib'ers/zorgcoördinatoren dan in de andere sectoren. Mogelijk speelt daarbij een rol dat in het samenwerkingsverbanden

³⁷ Ledoux, G., Kuiper, E., Oomens, M., Bomhof, M., & De Wijs, F. (2017). M.m.v. Waslander, S., & Huisman, P. *Governance in de samenwerkingsverbanden passend onderwijs*. Amsterdam/Utrecht: Kohnstamm Instituut/Oberon.

voortgezet onderwijs minder scholen deelnemen dan in samenwerkingsverbanden primair onderwijs. Ook deelname aan bestuurlijke organen van samenwerkingsverbanden door schoolleiders komt in het voortgezet onderwijs vaker voor. De verschillen tussen de onderwijssectoren zijn significant.³⁸

Bij de vraag of schoolleiders ook zelf deelnemen in een adviesgroep of bestuursorgaan verschuift dit beeld enigszins: dan blijkt dat schoolleiders van sbo/so dit ongeveer even vaak doen als schoolleiders voortgezet onderwijs (71-77%), maar het basisonderwijs (37%) blijft hier duidelijk bij achter (bijlage 5, tabel 98). Ook dit verschil is significant.³⁹

We vroegen ook hoe tevreden schoolleiders zijn over de mate waarin zij zelf invloed kunnen uitoefenen op het beleid van het samenwerkingsverband. Ook hier zien we duidelijke verschillen tussen de sectoren. In het vo is 61% van de schoolleiders hierover tamelijk tot heel tevreden, in het sbo/so is dat 45% en in het basisonderwijs 39% (zie bijlage 5, tabel 99).⁴⁰ Er blijkt een significant verband te zijn tussen de mate van tevredenheid over de eigen invloed en het al dan niet zelf deelnemen aan een adviesgroep of bestuursorgaan: schoolleiders die hieraan zelf deelnemen zijn meer tevreden. Dit geldt voor alle sectoren.⁴¹

De vraag of onderwerpen rond passend onderwijs besproken worden in de eigen MR van de school is alleen aan schoolleiders in het basis- en voortgezet onderwijs gesteld. Bij iets meer dan een kwart van de scholen gebeurt dit niet (27-28%), bij eveneens ongeveer een kwart gebeurt dit incidenteel (20-30%, hoogste score in het basisonderwijs) en bij circa de helft van de scholen gebeurt het regelmatig (43-52%, hoogste score in het voortgezet onderwijs).

Er is dus een behoorlijk grote groep scholen waar de MR niet of alleen in bijzondere situaties wordt geconsulteerd over zaken rond passend onderwijs (bijlage 5, tabel 100).

De intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren is gevraagd naar de mate waarin een aantal groeperingen betrokken is bij het opstellen van het schoolondersteuningsprofiel (tabel 101 t/m 103 in bijlage 5). In de meeste scholen zijn de schoolleider en de intern begeleider, zorg- of ondersteuningscoördinator daar in ruime mate bij betrokken. De intern begeleider in het basisonderwijs is hier het meest bij betrokken (92% in ruime mate). In het voortgezet onderwijs en sbo-(v)so is dat percentage iets lager (80% en 79%). Leraren zijn in het basisonderwijs en in het sbo-(v)so in ongeveer de helft van de

³⁸ Bestuursorgaan: $\chi^2=23.14$, $p<.001$; adviesgroep: $\chi^2=26.34$, $p<.001$; netwerk intern begeleiders/ondersteuningscoördinatoren: $\chi^2=10.50$, $p<.01$.

³⁹ $\chi^2=35.72$; $p<.001$.

⁴⁰ Uitgedrukt in gemiddelden op een schaal van 1 tot 5 scoort het basisonderwijs 3.16, het sbo-(v)so 3.15 en het voortgezet onderwijs 3.64. Dit verschil is significant ($F=9.50$; $p<.001$; $\eta^2=.041$).

⁴¹ Basisonderwijs: Chi-square= 34,79; Df=2; P value =.00

Voortgezet onderwijs: Chi-square= 10367; Df=2; P value =.01

Sbo/so: Chi-square= 10,26; Df=2; P value =.01

scholen in enige of ruime mate betrokken bij het opstellen van het schoolondersteuningsprofiel. In het voortgezet onderwijs is dat aanzienlijk minder: een kwart. In het voortgezet onderwijs zijn volgens bijna de helft van de respondenten (47%) de docenten niet betrokken bij het opstellen van het schoolondersteuningsprofiel. In het voortgezet onderwijs wordt vaker melding gemaakt van betrokkenheid van externe ondersteuning (44% in enige of ruime mate) dan in het basisonderwijs en sbo-(v)so. De verschillen tussen onderwijssectoren zijn significant wat de betrokkenheid van de leraar, de betrokkenheid van de ib'er/zorgcoördinator en de betrokkenheid van externe ondersteuners betreft.⁴²

5.4 Conclusies

In dit hoofdstuk is de volgende onderzoeksvraag aan de orde geweest: Wat zijn de ervaringen met communicatie met ouders en met medezeggenschap?

Communicatie met ouders

Schoolleiders ervaren weinig onenigheid met ouders al het gaat om aspecten van passend onderwijs. Als het zich voordoet, gebeurt dit het meest bij communicatie over het aanbod aan extra ondersteuning dat de school biedt voor de leerling. Verwijzingen van een leerling naar een vorm van niet-regulier onderwijs (speciaal onderwijs, bovenscholse voorziening) komen op de tweede plaats als bron van onenigheid. Ongeveer een kwart van de scholen heeft op het moment van het onderzoek te maken met ouders die zo'n verwijzing weigeren.

Medezeggenschap

In het voortgezet onderwijs is vaker sprake van formele invloed van scholen op het beleid van hun samenwerkingsverband dan in de andere sectoren. Dit gebeurt dan formeel via een adviesgroep van schoolleiders of informeel via een netwerk van ib'ers/zorgcoördinatoren. Mogelijk speelt daarbij een rol dat in het samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs minder scholen deelnemen dan in samenwerkingsverbanden primair onderwijs. Ook deelname aan bestuurlijke organen van samenwerkingsverbanden door schoolleiders komt in het voortgezet onderwijs vaker voor. In het voortgezet onderwijs zijn schoolleiders ook tevredener over hun eigen invloed op dit beleid dan de schoolleiders in de andere sectoren. In alle sectoren zijn schoolleiders die zelf deelnemen aan een advies- of bestuurlijk orgaan meer tevreden dan schoolleiders die dat niet (kunnen) doen.

Bij iets meer dan een kwart van de scholen worden onderwerpen rond passend onderwijs niet besproken in de eigen MR, bij eveneens ongeveer een kwart gebeurt dit incidenteel en bij circa de helft van de scholen gebeurt het regelmatig. Er is dus een behoorlijk grote groep scholen waar de MR niet of alleen in bijzondere situaties wordt geconsulteerd over zaken rond passend onderwijs.

⁴² Respectievelijk $F=26.13$, $p<.001$, $\eta^2=.094$; $F=8.23$, $p<.001$, $\eta^2=.031$ en $F=7.25$, $p<.005$, $\eta^2=.030$ (waarbij de categorie 'weet niet' buiten beschouwing is gelaten).

6. Externe samenwerking en invloeden

6.1 Inleiding

Ook in dit hoofdstuk komen twee hoofdthema's aan bod. Allereerst is dat de samenwerking tussen onderwijs, gemeenten en jeugdzorg. Vervolgens wordt ingegaan op de invloed van de Inspectie van het Onderwijs op passend onderwijs in de scholen. Aanvullende informatie staat in bijlage 6. De bijbehorende onderzoeksvraag is:

Wat zijn de ervaringen met samenwerking met gemeenten en jeugdhulp en wat is de invloed van de Inspectie van het Onderwijs?

6.2 Samenwerking tussen onderwijs, gemeenten en jeugdzorg

Introductie van het thema

Om leerlingen met extra onderwijsbehoeften goed te kunnen ondersteunen, is in veel gevallen samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp nodig. Een aanzienlijk deel van deze leerlingen ontvangt namelijk jeugdhulp, vooral in het speciaal onderwijs gaat het om een groot deel van de leerlingen.⁴³ In eerder onderzoek binnen het evaluatieprogramma verkenden we hoe het staat met die samenwerking. Informanten waren daarin vooral beleidsmakers (directeuren van samenwerkingsverbanden en beleidsmedewerkers van de gemeenten)⁴⁴ en sleutelpersonen in enkele cases.⁴⁵ Directe ervaringen van scholen zijn daar niet of slechts incidenteel in betrokken. Daarom hebben we hierover vragen opgenomen in de Monitor Scholen. Die zijn gesteld aan de ib'ers en zorgcoördinatoren, omdat zij het meest direct met jeugdhulp te maken hebben als die gegeven wordt/moet worden aan leerlingen van hun school.

Resultaten

Ten eerste vroegen we naar de aanwezigheid van jeugdhulp op de school zelf. Onderstaande figuur laat de resultaten zien. Te zien valt dat vooral eerstelijns hulpverleners (zoals schoolmaatschappelijk werkers, medewerkers van wijk- of jeugdteams en opvoedingsondersteuners) veel op de scholen aanwezig zijn; op ongeveer de helft van de scholen is dit regelmatig of vaak het geval. In het voortgezet onderwijs kom dit nog wat vaker voor dan in de andere sectoren. Slechts op een klein deel van de scholen (<20%) is deze

⁴³ Koopman, P., & Ledoux, G. (2018). *Trends in verwijzingen speciaal onderwijs, 2011-2017*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

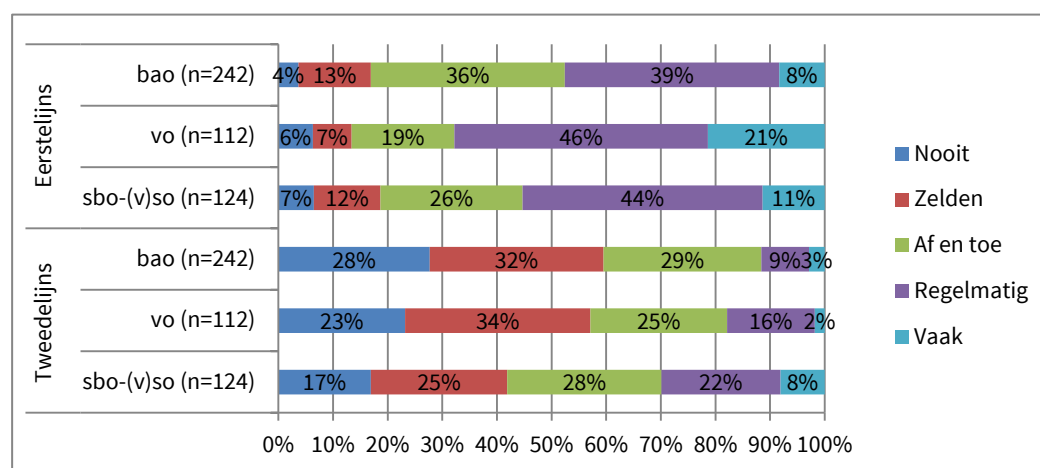
⁴⁴ Van der Grinten, M., Walraven, M., Kooij, D., Bomhof, M. (Oberon), Smeets, E., & Ledoux, G. (2018). *Landelijke inventarisatie aansluiting onderwijs en jeugdhulp*. Utrecht/Nijmegen/Amsterdam: Oberon/KBA/Kohnstamm Instituut.

⁴⁵ Smeets, E., & Van Veen, D. (2018). *Samenwerking tussen onderwijs, gemeenten en jeugdhulp*. Onderzoek naar succesfactoren in praktijkvoorbeelden. Nijmegen/Zwolle: KBA Nijmegen / Hogeschool Windesheim / NCOJ. Zie tevens publicatie over onderwijs-jeugdhulp in de integrale cases, i.v.

hulp niet of zelden aanwezig. Het verschil tussen onderwijssectoren is significant.⁴⁶ In de meeste gevallen kunnen scholen ook beschikken over een vaste contactpersoon vanuit de eerstelijns hulp (74-87%, hoogste score in het basisonderwijs; bijlage 6 tabel 107). Het verschil tussen onderwijssectoren is significant.⁴⁷

Tweedelijns hulpverleners (zoals medewerkers van de jeugd-ggz) zijn aanzienlijk minder vaak op de scholen actief, dit geldt vooral voor het basisonderwijs. In het sbo/so komt dit nog het meest voor (zie voor details bijlage 6, tabellen 104-106). Ook hier is het verschil tussen onderwijssectoren significant.⁴⁸

Figuur 6-1 In hoeverre is eerstelijns jeugdhulp (bijv, schoolmaatschappelijk werk, opvoedingsondersteuning, medewerker jeugd- of wijkteam), of tweedelijns jeugdhulp (bijv, medewerker jeugd-ggz, gespecialiseerd jeugdteam) op school aanwezig om ondersteuning te bieden? Intern begeleiders of zorgcoördinatoren van bao, vo en sbo-(v)so

In de tweede plaats vroegen we met welke hulpverleners scholen zoal te maken hebben. De resultaten staan in de volgende tabel. De tabel laat zien dat de meeste scholen met alle soorten hulp/zorgaanbieders te maken hebben, incidenteel of regelmatig. Het sbo/so springt er uit wat betreft contact met gespecialiseerde zorgaanbieders en gecertificeerde instellingen. Dit is niet verrassend, omdat leerlingen in het sbo/so vaak zwaardere en complexere problemen hebben dan leerlingen in het regulier onderwijs. Op vijf van de zes punten is er een significant verschil tussen onderwijssectoren.⁴⁹ Alleen bij het Centrum voor Jeugd en Gezin is dat er niet.

⁴⁶ $F=4.61, p<.05, \eta^2=.019$.

⁴⁷ $\chi^2=9.08, p<.05$.

⁴⁸ $F=9.27, p<.001, \eta^2=.038$.

⁴⁹ Lokale teams: $\chi^2=32.85, p<.001$; Schoolmaatschappelijk werk: $\chi^2=18.39, p<.005$; JGZ: : $\chi^2=36.27, p<.001$; Gespecialiseerde zorgaanbieders: $\chi^2=40.43, p<.001$; Gecertificeerde instellingen: $\chi^2=58.18, p<.001$;

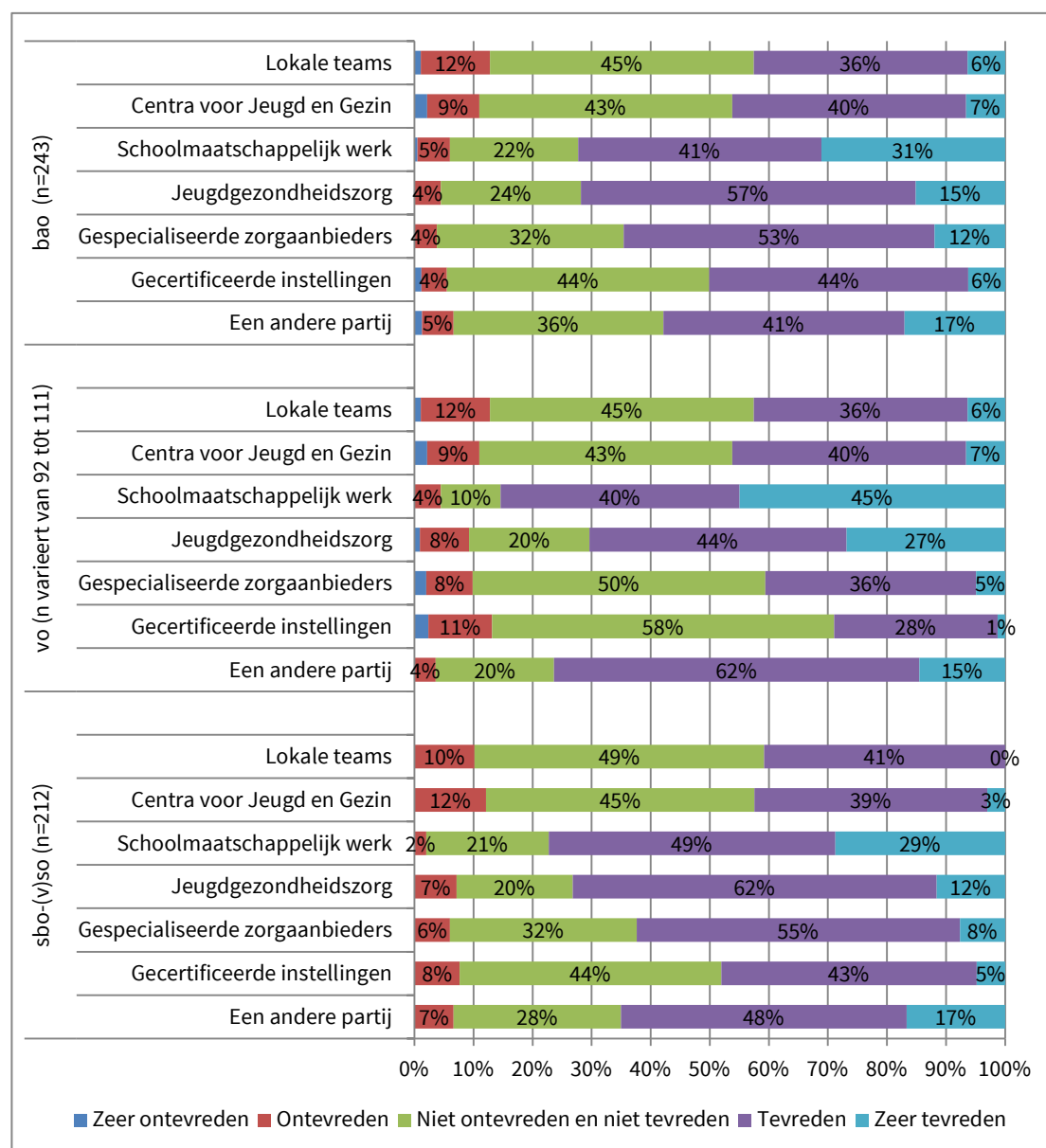
Tabel 6-1 Partijen uit de jeugdhulp me wie men te maken heeft. Ib'ers / zoco's basisonderwijs (n=243), voortgezet onderwijs (n=123) en sbo-(v)so (n=123)

	Nee			Incidenteel			Regelmatig		
	Bao	Vo	Sbo-(v)so	Bao	Vo	Sbo-(v)so	Bao	Vo	Sbo-(v)so
Lokale teams (wijk-, buurt-, jeugdteams, ouder-kindteams)	32.1%	8.0%	16.5%	36.2%	44.6%	33.9%	31.7%	47.3%	49.6%
Centra voor Jeugd en Gezin (CJG)	17.4%	9.8%	13.1%	38.6%	34.8%	35.2%	44.0%	55.4%	51.6%
Schoolmaatschappelijk werk	23.7%	17.0%	12.4%	26.6%	13.4%	21.5%	49.8%	69.6%	66.1%
Jeugdgezondheidszorg (consultatiebureau, schoolarts, jeugdverpleegkundige)	1.2%	--	2.5%	37.2%	8.0%	27.0%	61.6%	92.0%	70.5%
Gespecialiseerde zorgaanbieders	7.8%	3.6%	2.4%	51.9%	45.5%	22.8%	40.3%	50.9%	74.8%
Gecertificeerde instellingen (jeugdhulp, jeugdbescherming)	30.0%	7.1%	11.5%	57.2%	66.1%	47.5%	1.8%	26.8%	41.0%

Er is ook gevraagd naar de tevredenheid over de samenwerking met deze aanbieders. Onderstaande figuur laat zien hoe de tevreden de ib'ers/zorgcoördinatoren hierover zijn.

Weinig respondenten zijn echt ontevreden, dit geldt voor alle typen aanbieders. Tevredenheid overheerst en wordt het meest geuit over schoolmaatschappelijk werk (60-69%) jeugdgezondheidszorg (67-69%) en gespecialiseerde zorgaanbieders (39-60%). Relatief kritisch is men over de Centra voor Jeugd en gezin en de gecertificeerde instellingen (zie voor details bijlage 6, tabellen 109-111). De verschillen tussen onderwijssectoren zijn op drie punten significant: bij de tevredenheid over schoolmaatschappelijk werk ($F=3.60$, $p<.05$, $\eta^2=.019$), waarover het voortgezet onderwijs gemiddeld het beste te spreken is, bij de gespecialiseerde zorgaanbieders, waarover in het basisonderwijs het meest positief wordt geoordeeld ($F=9.84$, $p<.001$, $\eta^2=.044$) en bij de gecertificeerde instellingen, waarover respondenten in het voortgezet onderwijs gemiddeld het minst gunstig oordelen ($F=6.82$, $p<.005$, $\eta^2=.038$),

Figuur 6-2 Hoe tevreden bent u over deze partijen? Intern begeleiders of zorgcoördinatoren van bao, vo en sbo-(v)so

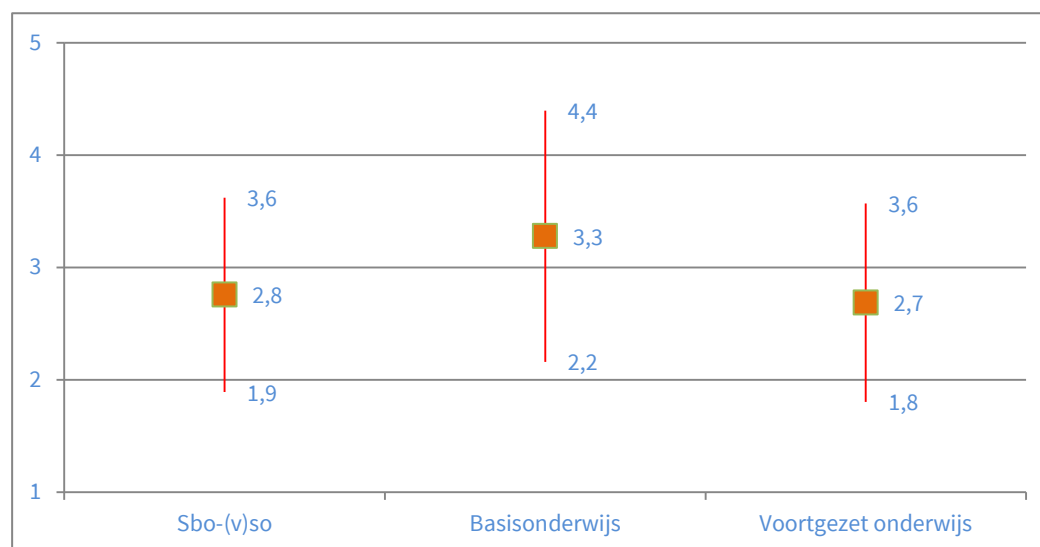

Er ook gevraagd naar contacten die de scholen hebben met de gemeenten, specifiek over leerplichtzaken, financiering van arrangementen waarin onderwijs en zorg gecombineerd moeten worden en leerlingenvervoer. Een ruime meerderheid van alle scholen heeft contact met leerlichtzaken en daarover is men over het algemeen tevreden. Met financiering van onderwijszorgarrangementen (integrale samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp) hebben veel minder scholen te maken (29-58%, hoogste score in het sbo/so) en de tevredenheid daarover is (indien van toepassing) minder groot. Met leerlingenvervoer heeft (begrijpelijkerwijs) vooral het sbo/so te maken en hun tevredenheid daarover is matig zie (bijlage 6, tabellen 112-115).

Ten slotte is gevraagd naar hoe men de samenwerking met de jeugdhulp beoordeelt in termen van werkzame factoren. Hiervan is een samengestelde variabelen gemaakt, de

resultaten staan in onderstaande figuur. Gemiddeld zijn intern begeleiders in het basisonderwijs het meest tevreden en ondersteuningscoördinatoren in het voortgezet onderwijs het minst tevreden. Het verschil tussen onderwijssectoren is significant ($F=4.17$, $p<.05$, $\eta^2=.018$).

Figuur 6-3 Oordeel over werkzame factoren jeugdhulp

Toelichting: Het betreft antwoorden op een aantal voorgelegde stellingen. Score 1 wijst op een negatief oordeel, score 5 op een positief oordeel.

Splitsen we deze resultaten uit naar afzonderlijke factoren, dan blijkt dat er een paar factoren negatief uitspringen. Zo vindt een meerderheid van de ib'ers en/zorgondersteuningscoördinatoren dat er *geen* sprake is van korte wachttijden voor de jeugdhulp (53-73%) en vindt ook een groot deel dat er onvoldoende terugkoppeling plaatsvindt vanuit de jeugdhulp (39-55%). Verder vindt een substantieel deel van de respondenten dat er onvoldoende continuïteit in personen is (31-51%), dat het onvoldoende duidelijk is bij wie de casusregie ligt (28-50%) en dat er te weinig tijd is om samen te werken (35-40%). Bij al deze onderwerpen heeft het voortgezet onderwijs de minst positieve gemiddelde score. Wat positiever is men over de bereikbaarheid van de jeugdhulp, over de aanwezigheid van korte lijnen, over de kennis van elkaars werkveld en het gebruik van elkaars deskundigheid (bijlage 6, tabellen 116-118).

Een duidelijke meerderheid van de ib'ers en zorg/ondersteuningscoördinatoren vindt dat er nog sprake is van knelpunten in de relatie tussen de school en de jeugdhulpaanbieders (59-75%, hoogste scores in het voortgezet onderwijs en het sbo/so).

Er ook gevraagd naar contacten die de scholen hebben met de gemeenten, specifiek over leerplichtzaken, financiering van arrangementen waarin onderwijs en zorg gecombineerd moeten worden en leerlingenvervoer. Een ruime meerderheid van alle scholen heeft contact met leerplichtzaken en daarover is men over het algemeen tevreden. Met financiering van onderwijszorgarrangementen (integrale samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp) hebben veel minder scholen te maken (29-58%, hoogste score in het sbo/so) en de tevredenheid daarover is (indien van toepassing) minder groot. Met leerlingenvervoer

heeft (begrijpelijkerwijs) vooral het sbo/so te maken en hun tevredenheid daarover is matig zie (bijlage 6, tabellen 112-115).

Ook hier is nader gevraagd naar werkzame factoren in de samenwerking. Vrij veel ib'ers en zorg/ondersteuningscoördinatoren blijken daar geen zicht op te hebben, vooral in het basisonderwijs (13-44). De overige respondenten tonen zich vrij kritisch: er is volgens de meesten hooguit gedeeltelijk sprake van continuïteit in personen, goede bereikbaarheid, korte lijnen en snel oppakken van zaken (bijlage 6, tabellen 119-121).

6.3 Invloed van de Inspectie van het Onderwijs

Introductie van het thema

Een externe actor waar scholen ook mee te maken hebben is de Inspectie van het Onderwijs. De inspectie houdt toezicht op de realisatie van passend onderwijs op de scholen en be vraagt daarop besturen en (waar nodig volgens de inspectie) ook scholen zelf. Daarnaast let de inspectie ook op andere zaken, zoals gemiddelde leerresultaten op de school. Uit eerder onderzoek is gebleken dat scholen soms het idee hebben dat ze niet te veel leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften kunnen/moeten opnemen, omdat ze bang zijn dat die de gemiddelde leerresultaten negatief beïnvloeden, met een mogelijk kritisch oordeel van de inspectie als gevolg.⁵⁰ In de Monitor Scholen hebben we niet gedetailleerd naar de ervaringen met inspectietoezicht in relatie tot passend onderwijs gevraagd, maar wel de vraag gesteld (aan schoolleiders) of de rol van de inspectie ervaren wordt als stimulerend of juist belemmerend.

Resultaten

Slechts weinig schoolleiders vinden de rol van de Inspectie van het Onderwijs stimulerend (12-20%, hoogste score in het sbo/so), maar eveneens weinig scholen ervaren die rol als belemmerend (9-23%, eveneens hoogste score in het sbo/so). Verreweg de meeste schoolleiders zeggen dat de inspectie geen invloed heeft op de wijze waarop de school omgaat met passend onderwijs. (bijlage 6, tabel 123). Het verschil tussen onderwijssectoren is significant ($\chi^2=11.35$; $p<.05$), waarbij in het sbo-(v)so in vergelijking met het basisonderwijs en voortgezet onderwijs het hoogste percentage schoolleiders de rol van de inspectie als stimulerend (20%) of als belemmerend ervaart (23%).

6.4 Conclusies

In dit hoofdstuk kwam de laatste onderzoeksvraag aan bod: *Wat zijn de ervaringen met samenwerking met gemeenten en jeugdhulp en wat is de invloed van de Inspectie van het Onderwijs?*

⁵⁰ Eimers, T., Ledoux, G., & Smeets, E. (2016). Passend onderwijs in de praktijk. Casestudies in het primair en voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs. Nijmegen/Amsterdam: KBA/Kohnstamm Instituut.

Een beleidsverwachting is dat er goed wordt samengewerkt tussen onderwijs en jeugdhulp bij leerlingen die jeugdhulp nodig hebben. Een eerste voorwaarde daarbij is de beschikbaarheid van jeugdhulp, het liefst op de school. Het blijkt dat vooral eerstelijns hulpverleners (zoals schoolmaatschappelijk werkers, medewerkers van wijk- of jeugdteams en opvoedingsondersteuners) veel op de scholen aanwezig zijn; op ongeveer de helft van de scholen is dit regelmatig of vaak het geval. Slechts op een klein deel van de scholen (<20%) is deze hulp niet of zelden aanwezig. In de meeste gevallen kunnen scholen ook beschikken over een vaste contactpersoon vanuit de eerstelijns hulp. Medewerkers van de tweedelijns hulp (bijvoorbeeld jeugd-ggz) zijn aanzienlijk minder vaak op de scholen actief, dit geldt vooral voor het basisonderwijs. In het sbo/so komt dit nog het meest voor.

De meeste scholen hebben met een veelheid van aanbieders van jeugdhulp te maken. Dit geldt het sterkst in het sbo/so. Ze zijn over de samenwerking daarmee ook gemiddeld redelijk tevreden. Echter, bij een vraag naar werkzame factoren in die samenwerking komen nog wel wat kritische punten naar voren. Een meerderheid van de ib'ers/zorgcoördinatoren vindt de wachttijden voor de jeugdhulp te lang en ongeveer de helft vindt ook dat er onvoldoende terugkoppeling plaatsvindt vanuit de jeugdhulp. Andere klachten zijn gebrek aan continuïteit in personen, onduidelijkheid over bij wie de casusregie ligt en te weinig tijd voor de samenwerking. In het voortgezet onderwijs worden deze klachten het sterkst geuit. Een meerderheid van de scholen in alle sectoren meldt dat er nog knelpunten zijn in de samenwerking met de jeugdhulp.

Voor sommige zaken hebben scholen ook te maken met de gemeenten. Een ruime meerderheid van alle scholen heeft contact met leerplichtzaken en daarover is men over het algemeen tevreden. Met financiering van onderwijszorgarrangementen (integrale arrangementen van onderwijs en zorg of jeugdhulp) hebben veel minder scholen te maken en de tevredenheid daarover is (indien van toepassing) minder groot. Met leerlingenvervoer heeft (begrijpelijkerwijs) vooral het sbo/so te maken en hun tevredenheid daarover is matig. Ook hier is nader gevraagd naar werkzame factoren in de samenwerking. Vrij veel ib'ers en zorg/ondersteuningscoördinatoren blijken daar geen zicht op te hebben, vooral in het basisonderwijs. De overige respondenten tonen zich vrij kritisch: er is volgens de meesten hooguit gedeeltelijk sprake van continuïteit in personen, goede bereikbaarheid, korte lijnen en snel oppakken van zaken.

Tot slot is gevraagd naar een eventuele invloed van de Inspectie van het Onderwijs op de wijze waarop scholen vormgeven aan passend onderwijs. De meeste scholen ervaren hierop geen invloed van de inspectie.

7. Reflectie

7.1 Inleiding

Tot besluit van dit monitorrapport vatten we de belangrijkste conclusies samen en reflecteren wij daarop door deze te vergelijken met resultaten van ander onderzoek dat in het kader van de evaluatie van passend onderwijs is uitgevoerd.

7.2 De relatie van de scholen met het samenwerkingsverband en hun bestuur

Bij de start van passend onderwijs is er veel energie gaan zitten in de vorming en inrichting van de samenwerkingsverbanden. Passend onderwijs leek daardoor aanvankelijk vooral een bestuurlijke en organisatorische aangelegenheid, met weinig impact op en aandacht voor de positie van de scholen. Inmiddels is passend onderwijs vier jaar gaande en blijkt uit de resultaten in dit rapport dat scholen wel degelijk impact ervaren en deels ook invloed hebben op het beleid van hun samenwerkingsverband en hun bestuur. Scholen melden vrijwel allemaal afspraken met zowel het eigen bestuur als het eigen samenwerkingsverband, over verschillende aspecten van passend onderwijs. Kennelijk dringen centrale afspraken binnen het samenwerkingsverband over zaken als zorgplicht, thuiszitters, opstellen van een schoolondersteuningsprofiel en over wat valt onder basisondersteuning goed tot de scholen door. Des te opvallender dat dit (centrale afspraken) niet het geval is voor het onderwerp professionalisering van leraren. Zowel uit dit onderzoek als uit het aanpalende onderzoek bij directeuren van samenwerkingsverbanden⁵¹ blijkt dat samenwerkingsverbanden slechts in een minderheid van de gevallen een eigen professionaliseringsbeleid voeren en dat dit meestal wordt overgelaten aan de besturen. Omdat de deskundigheid van leraren een cruciale factor is bij het realiseren van passend onderwijs⁵² legt dit een grote verantwoordelijkheid bij de besturen. Dit onderzoek laat zien dat scholen over professionalisering wel vaak afspraken hebben met hun bestuur, maar over de aard van die afspraken en over resultaten van inspanningen om deskundigheid te vergroten is nog niet veel bekend. Scholen vinden dat zij zelf in de eerste plaats verantwoordelijkheid zijn voor hun professionaliseringsbeleid en ze blijken overall tamelijk tevreden over de deskundigheid van hun teams op het gebied van passend onderwijs. Maar in het vo is die tevredenheid slechts matig (de helft tevreden) en ook in het po is er nog ruimte voor verbetering op dit gebied (tweederde tevreden). Ook zijn de scholen gemiddeld maar matig tevreden over de rol die het samenwerkingsverband of hun bestuur hierbij speelt en het valt op dat de tevredenheid van scholen over deze rollen nogal uiteenloopt (vrij grote spreiding). Dit alles wijst er op dat nadere bezinning over wie welke taak heeft als het gaat om bevordering van deskundigheid binnen samenwerkingsverbanden gewenst is en dat

⁵¹ Van Aarsen e.a., 2019

⁵² ECPO, 2011

het daarbij niet alleen over verantwoordelijkheden moet gaan maar ook over inhoud van en zicht op de ontwikkeling van deskundigheid.

Wat verder opvalt is dat de meeste scholen tevreden zijn over de rol die hun bestuur speelt bij hoe zij binnen hun school passend onderwijs vormgeven en dat dit geen relatie heeft met de mate waarin het bestuur zich daarmee bemoeit. Weinig bemoeienis wordt gewaardeerd, maar veel bemoeienis ook. Mogelijk zegt dit meer over de relatie die scholen in het algemeen met hun bestuur hebben dan over specifiek beleid met betrekking tot passend onderwijs.

7.3 Sturing op de omvang van het speciaal (basis) onderwijs

Uit eerder onderzoek binnen het evaluatieprogramma⁵³ kwam naar voren dat op scholen na de start van passend onderwijs de gedachte leefde dat verwijzing naar het speciaal (basis)onderwijs moeilijker was dan voorheen of dat het zelfs niet meer ‘mocht’. Reden om in dit onderzoek te vragen in hoeverre scholen ondervinden dat vanuit het samenwerkingsverband beleid bestaat om de omvang van het speciaal (basis)onderwijs te beperken. Het merendeel van de schoolleiders meldt dat hun samenwerkingsverband ernaar streeft de omvang van het speciaal (basis)onderwijs te verminderen, maar een kleiner deel (een derde) van de schoolleiders geeft aan dat daar ook actief op wordt gestuurd. Schoolleiders die actieve sturing ervaren zijn minder vaak tevreden over dit beleid dan schoolleiders die geen of geen actieve sturing ervaren. Kennelijk impliceert actieve sturing dat verwijzingen naar speciaal (basis)onderwijs vanuit het regulier onderwijs minder makkelijk gerealiseerd kunnen worden, respectievelijk minder tot de beleidsvrijheid van de school behoren dan voorheen. Althans in de beleving van de schoolleiders. Het idee dat sinds passend onderwijs verwijzen volgens scholen moeilijker is geworden of niet meer ‘mag’ (al dan niet om financiële redenen) vinden we in dit onderzoek dus wel bevestigd, maar alleen bij een (wel substantiële) minderheid van de schoolleiders.

Uit het aanpalende onderzoek bij directeurs van samenwerkingsverbanden blijkt dat ongeveer een kwart van de samenwerkingsverbanden expliciet stuurt op vermindering van de instroom van leerlingen in het speciaal (basis)onderwijs, dit komt dus aardig overeen met de ervaringen van schoolleiders. Veel vaker proberen samenwerkingsverbanden volgens dit onderzoek om terugplaatsing van speciaal (basis)onderwijs naar regulier onderwijs te bewerkstelligen en om plaatsingen in het speciaal (basis)onderwijs tijdelijk te maken/te houden.⁵⁴

7.4 Financiën

In debatten over passend onderwijs gaat het vaak over geld: is er voldoende geld beschikbaar, hoe wordt dit verdeeld, komen de middelen wel bij de scholen terecht en waar wordt het geld aan besteed? Het is aan de samenwerkingsverbanden om keuzes te maken over de verdeling van de middelen en in het verlengde daarvan verantwoording af te leg-

⁵³ Eimers e.a., 2016

⁵⁴ Van Aarsen e.a., 2019

gen over de besteding daarvan⁵⁵. Uit eerder onderzoek is bekend dat die keuzes aan verandering onderhevig zijn, op basis van ervaringen en voortschrijdend inzicht binnen samenwerkingsverbanden. Een trend die zich leek af te tekenen was dat gaandeweg meer middelen direct (via de besturen) naar de scholen gaan en minder naar centrale voorzieningen of naar ‘arrangementen’ die scholen bij samenwerkingsverbanden moeten aanvragen.⁵⁶ Wat betreft scholen, bleek uit eerder onderzoek dat niet bij alle schoolleiders bekend was hoeveel middelen zij eigenlijk krijgen voor passend onderwijs.⁵⁷ Wat rapporteren scholen anno 2018 nu (zelf) over deze onderwerpen?

Er is inderdaad een groep schoolleiders voor wie het niet zo duidelijk is hoeveel middelen voor passend onderwijs beschikbaar zijn voor hun school. Dit geldt voor een kwart (voortgezet onderwijs) tot een derde (basisonderwijs) van de schoolleiders. Of dit ligt aan het samenwerkingsverband, het bestuur of de schoolleider zelf kunnen we op grond van dit onderzoek niet zeggen, maar het is wel een aandachtspunt voor met name besturen. Immers, om met scholen het gesprek te kunnen voeren over besteding van de middelen moet wel eerst duidelijk zijn om hoeveel middelen het gaat.

Het onderzoek bevestigt dat het grootste deel van de middelen die scholen ontvangen rechtstreeks van het samenwerkingsverband komt, dus zonder dat daar of bij het bestuur specifieke aanvragen voor hoeven te worden gedaan. Dit staat bekend als ‘schoolmodel’. Vooral in het voortgezet onderwijs is dit vaak het geval. Of er dan ook een rechtstreekse financiële relatie tussen school en samenwerkingsverband bestaat hebben we niet gevraagd, waarschijnlijk(er) is dat scholen deze middelen krijgen via hun bestuur, dat het geld verdeelt over scholen volgens vaste afspraken die in het samenwerkingsverband gemaakt zijn. Een groot deel van de middelen bereikt de scholen dus rechtstreeks. In veel gevallen kunnen scholen daarnaast nog middelen krijgen op basis van onderbouwde aanvragen bij het bestuur of het samenwerkingsverband, maar dit betreft een kleiner deel van de totale hoeveelheid geld. Deze bevindingen worden bevestigd in het aanpalende onderzoek bij de samenwerkingsverbanden: ook directeuren van samenwerkingsverbanden melden dat een groot deel van hun budget wordt besteed aan generieke doorbetalingen aan scholen/besturen en dat daarnaast nog een kleiner deel beschikbaar is voor onderbouwde aanvragen door scholen (bij elkaar ruim de helft van het budget in po-samenwerkingsverbanden en tweederde in vo-samenwerkingsverbanden). Het resterende deel van de middelen gaat naar de bekostiging van bovenschoolse voorzieningen, dienstverlening aan scholen (bijvoorbeeld in de vorm van expertise op afroep of vaste ondersteuners in/voor de school), management en organisatie van het samenwerkingsverband en reserveringen.⁵⁸

Een opvallend punt wat betreft de besteding van de middelen die scholen krijgen is dat er duidelijke verschillen zijn in keuzes die po- en vo-scholen daarin maken. In basisscholen worden middelen voor passend onderwijs vooral besteed aan het inhuren van externe hulp voor specifieke leerlingen, de inzet van klassenassistenten of lerarenondersteuners

⁵⁵ Ledoux e.a., 2017

⁵⁶ Ledoux, 2018; Van der Vegt, 2019

⁵⁷ Eimers e.a., 2016

⁵⁸ Van Aarsen e.a., 2019

en extra uren voor de intern begeleider. In het voortgezet onderwijs worden de middelen vooral besteed aan extra uren voor de zorg- of ondersteuningscoördinator of leerlingenbegeleiders, de inzet van specialisten om leraren te ondersteunen en deskundigheidsbevordering. In het voortgezet onderwijs wordt het geld dus zelden gebruikt voor ‘extra handen in de klas’, in het basisonderwijs gebeurt dit wel. En in het voortgezet onderwijs neemt deskundigheidsbevordering een belangrijker plaats in; zoals we eerder vermeldden is daar ook reden toe.

Uit eerder onderzoek⁵⁹ en uit berichten in de media komt soms het beeld naar voren dat leraren niets merken van de middelen die scholen krijgen voor passend onderwijs en/of dat het om veel te weinig middelen gaat. De schoolleiders in dit onderzoek bevestigen dit beeld ten dele: ongeveer de helft in zowel basisonderwijs als voortgezet onderwijs vindt dat er sprake is van te weinig middelen. Voor de andere helft geldt dit dus niet. Wel is het zo dat meeste scholen naast de middelen voor passend onderwijs van het samenwerkingsverband en/of schoolbestuur ook nog andere middelen inzetten voor passend onderwijs. Deze zijn vooral uit de lump sum afkomstig en soms uit andere bronnen (gewichtengelden bijvoorbeeld).

7.5 Bureaucratie

Eén van de doelen van passend onderwijs is vermindering van bureaucratie rond leerlingenzorg. Specifiek onderzoek hiernaar in 2016 en 2017 liet zien dat scholen geen verminderde bureaucratie ervoeren, eerder juist meer.⁶⁰ Anno 2018 zien we hierin geen verandering. Nog steeds vinden intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren dat de procedures voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften op hun school helder zijn, zinvol en belangrijk voor een goede ondersteuning van de leerlingen, maar ook tijdrovend. Vooral in het basisonderwijs worden de procedures als belastend ervaren. Een vrij grote groep respondenten is van mening dat de bureaucratie rond de ondersteuning van leerlingen is toegenomen in vergelijking met de situatie vóór de start van passend onderwijs (ruim een derde tot bijna de helft, hoogste score in het sbo-(v)so) en een iets minder grote groep (een kwart tot bijna een derde) vindt ook dat de bureaucratie de afgelopen twee jaar nog is toegenomen. Slechts ongeveer 10% rapporteert een afname van de bureaucratie (rest geen mening of geen verandering). Hoewel de meningen dus verschillen, is het overheersende beeld bij intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren nog steeds dat passend onderwijs meer (ervaren) bureaucratie met zich mee heeft gebracht. In dit onderzoek is niet verder gezocht naar de oorzaken hiervan, we verwijzen hiervoor naar eerdere rapporten.⁶¹ We stellen slechts vast dat de gedachte dat er door gewenning en vereenvoudiging van procedures in samenwerkingsverbanden geleidelijk minder bureaucratie zou worden ervaren, kennelijk niet opgaat.

⁵⁹ Van der Meer, 2016

⁶⁰ Heim, M, Wellner, H., & Elshof, D. (2017). Passend onderwijs bureaucratisch? Tweede vervolgmeting ervaren bureaucratie in de school. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

⁶¹ Kuiper e.a., 2015; De Boer e.a., 2016; Heim e.a., 2017

7.6 Zijn op de scholen de goede randvoorwaarden aanwezig?

Volgens de schoolleiders en de intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren is het overwegend goed gesteld met de randvoorwaarden voor een goede invulling van passend onderwijs op de school: men vindt dat professionalisering systematisch wordt aangepakt, dat het team daarbij wordt betrokken, dat er in het team een goede overlegcultuur heerst, dat kennis wordt gedeeld (dit wordt wel minder onderschreven in het voortgezet onderwijs), dat de deskundigheid van de leraren op het gebied van passend onderwijs in de klas redelijk op orde is en de laatste jaren toegenomen, dat leraren goed kunnen communiceren met ouders en dat samenwerkingsverbanden goede ondersteuning bieden. Slechts op onderdelen klinken meer kritische geluiden: de vaardigheid van leraren om een adequaat plan van aanpak te maken, de effecten daarvan vast te stellen en een plan van aanpak bij te stellen schiet nog te kort en intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren vinden dat zij te weinig tijd hebben om hun begeleidende taken goed uit te voeren.

Al met al is dit dus een vrij optimistisch beeld van de condities in scholen. Kanttekening hierbij is dat dit het perspectief van schoolleiders en intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren weergeeft en niet dat van leraren, ouders of externe ondersteuners. Die laatste twee groepen zijn expliciet bevraagd in een ander deelproject van de evaluatie (de integrale cases), voor hun perspectief verwijzen we naar rapportages daarover.⁶² Leraren zijn eerder bevraagd over randvoorwaarden in school en zij geven daarin bijvoorbeeld aan dat hun communicatie met ouders goed verloopt.⁶³ En de meeste ouders vinden dat ook zelf.⁶⁴ In de publieke discussie wordt soms een ander beeld hiervan geschetst, en natuurlijk zijn er ook minder goede ervaringen van ouders⁶⁵, maar overall lijkt het dus met deze randvoorwaarde behoorlijk goed gesteld.

Een andere kanttekening is dat uit deze resultaten blijkt dat de scholen zelf redelijk positief oordelen over de deskundigheid van leraren (zij het opnieuw het minst in het vo), terwijl er zoals eerder vermeld wel degelijk reden is om hier nog explicieter beleid op te voeren.

7.7 Ondersteuning in de school

In de Monitor Scholen zijn over ondersteuning in de school vragen herhaald die in een eerder onderzoeksproject (Monitor Ondersteuningsaanbod) zijn gesteld aan intern bege-

⁶² Van Eck, 2018; Ledoux e.a., i.v.

⁶³ Smeets, E., Boer, A. de, Van Loon-Dijkers, L., Rissen, L. & Ledoux, G. (2017). *Passend onderwijs op school en in de klas. Eerste meting in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs*. Nijmegen: KBA.

⁶⁴ Ledoux, G. (2017). *Stand van zaken Evaluatie Passend Onderwijs. Deel 3: Wat betekent passend onderwijs tot nu toe voor leraren en ouders?* Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

⁶⁵ Eck, P. van, Rietdijk, S., Van der Linden, C. (2017). *Keuzevrijheid van ouders van kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte binnen passend onderwijs*. Utrecht/Rotterdam: Oberon/CED-groep.

leiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren. Vergelijking laat op sommige punten een verbetering zien, op andere punten een achteruitgang. Van de intern begeleiders in het basisonderwijs vond in 2016 tweederde dat de basisondersteuning in ruime of zeer ruime mate werd gerealiseerd; in 2018 is dat volgens driekwart het geval. Bij de extra ondersteuning rapporteren de respondenten ook een verbetering, maar minder sterk (van 38% naar 45%). In het voortgezet onderwijs vond in 2016 al een groot deel van de zorg/ondersteuningscoördinatoren dat de basisondersteuning werd gerealiseerd (81%), in 2018 is dat nog licht verder gestegen (naar 86%). Ook op het punt van de extra ondersteuning was er in het vo een toename (van 61% naar 68%).

Deze toename (die dus het sterkst is in het basisonderwijs) is opmerkelijk, als we de lijst met functionarissen die in 2016 beschikbaar waren om ondersteuning aan leerlingen te bieden, vergelijken met de lijst van 2018. In het basisonderwijs is er weliswaar een toename van het aantal scholen waar onderwijsassistenten kunnen worden ingezet (van 63% naar 82%), maar verder is de beschikbaarheid van ondersteunende functionarissen over bijna de gehele linie afgenomen. Dat geldt voor de schoolmaatschappelijk werker, de logopedist, de specialist in hoogbegaafdheid, de (ortho)pedagoog, de gedragspecialist, de remedial teacher, de dyslexiespecialist en de schoolpsycholoog. Ook in het voortgezet onderwijs is een aanzienlijke daling van het aantal voor ondersteunende activiteiten beschikbare functionarissen te zien. Dit wijst er op dat scholen nu meer dan voorheen zelf de extra ondersteuning (willen of moeten) organiseren en daarbij minder en beroep (willen of kunnen) doen op externe ondersteuners. Het kan zijn dat de beschikbaarheid van externe ondersteuners is afgenomen door keuzes in het samenwerkingsverband. Maar het kan ook zijn dat scholen zelf de keuze om ondersteuners in te schakelen minder vaak maken, en het budget voor passend onderwijs liever inzetten binnen de school. De verschuiving van de hoeveelheid middelen die direct naar de scholen gaat, kan hiermee te maken hebben (zorgt voor grotere beleidsvrijheid van scholen).

Passend onderwijs heeft voor scholen twee nieuwe documenten geïntroduceerd die een rol moeten vervullen bij het bieden van steun aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en hun ouders: het schoolondersteuningsprofiel en het ontwikkelingsperspectief. Over het schoolondersteuningsprofiel rapporteren de intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren dat dit een nuttige functie vervult in de communicatie met ouders en dat het geholpen heeft, in de fase van opstelling, om vast te stellen over welke deskundigheden leraren wel en niet beschikken. Naderhand vervult het ondersteuningsprofiel echter geen functie meer in de ontwikkeling van de school, omdat het niet periodiek wordt gebruikt/herijkt. Hier is dus ruimte voor verbetering/verandering.

Bij het ontwikkelingsperspectief (OPP) valt op dat er zeer grote variatie is tussen scholen in het aantal leerlingen waarvoor ze een ontwikkelingsperspectief opstellen. In het basisonderwijs gebeurt dit gemiddeld voor 6% van de leerlingen, maar er zijn ook scholen die voor tweederde van hun leerlingen een OPP maken. In het voortgezet onderwijs heeft gemiddeld 22% een OPP en zijn er scholen (vooral in het praktijkonderwijs en het vmbo) waar (vrijwel) alle leerlingen een OPP krijgen. Dit verklaart ook het verschil tussen het basis- en het voortgezet onderwijs in gemiddelde. Scholen maken dus heel verschillende keuzes als het gaat om de vraag voor wie een OPP nodig of wenselijk is. De consequentie daarvan is dat het OPP geen goede indicator is (in een samenwerkingsverband of lande-

lijk) voor het aantal leerlingen dat extra steun krijgt. Uit eerder onderzoek ⁶⁶ is bekend dat ook het beleid van het samenwerkingsverband hierin een rol speelt: sommige samenwerkingsverbanden stellen een OPP verplicht bij leerlingen voor wie een arrangement wordt aangevraagd, andere doen dit niet. Ook dit beïnvloedt het aantal OPP's in een regio.

Net als in eerder onderzoek ⁶⁷ geven intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren aan dat zij OPP's nuttig vinden als houvast bij de begeleiding, als bewijs voor externen wat de school doet, om het gesprek met ouders te voeren over de ondersteuning en (in regulier onderwijs) om de benodigde middelen voor ondersteuning te krijgen. Maar tegelijkertijd is een groot deel niet tevreden over de tijdsinvestering die nodig is voor het werken daarmee; dit geldt het sterkst voor het basisonderwijs. Ook dit vonden we in eerder onderzoek.

7.8 Zorgplicht en thuiszitters

Een opvallende uitkomst bij de vragen aan schoolleiders over de toepassing van de zorgplicht is dat zij vinden dat zijzelf goed aan de zorgplicht voldoen, maar dat niet altijd vinden van andere scholen. Bijna driekwart van de schoolleiders signaleert bij andere scholen dat die tenminste 'enigszins' proberen de zorgplicht te ontwijken. Een aanwijzing dat scholen dat ook zelf toch toegeven te doen is dat een meerderheid van de schoolleiders vindt dat het soms verstandig is om ouders vóór aanmelding te verwijzen naar een andere school. We hebben dit 'wegadviseren' genoemd en de gedachte dat het soms goed is om 'weg te adviseren' leeft kennelijk op grote schaal. We kunnen geen uitspraak doen over de mate waarin dit terecht is (omdat evident is dat de school van aanmelding niet de meest geschikte is voor de betreffende leerling, gezien de ondersteuningsvraag) of een vorm van strategisch gedrag (er voor zorgen dat ouders zich niet officieel aanmelden en aldus de zorgplicht ontwijken). Er zijn geen cijfers bekend over de mate waarin 'wegadvisering' feitelijk voorkomt, de indruk is dat het niet op grote schaal gebeurt.⁶⁸

Een ander belangrijk punt is dat in dit onderzoek voor het eerst bij scholen zelf geïnterviewd is in hoeverre zij te maken hebben met thuiszitters. Het blijkt niet om veel leerlingen te gaan: gemiddeld één per basisschool, vier op scholen in het voortgezet onderwijs en twee op sbo/so-scholen in een periode van twee jaar. In het basisonderwijs blijkt het thuiszitten in de meeste gevallen oplosbaar, in het voortgezet onderwijs en het sbo/so is dat minder vaak het geval. Dit gegeven spoort met ander onderzoek naar thuiszitters.⁶⁹ We zien dus hier bevestigd dat thuiszitten (per school) in omvang geen groot probleem is, maar dat het wel om een moeilijk oplosbaar probleem gaat, zeker bij oudere leerlingen.

⁶⁶ O.a. Eimers e.a., 2016

⁶⁷ Kuiper e.a., 2015; Eimers e.a., 2016

⁶⁸ Ledoux, 2019

⁶⁹ Ledoux, 2019

7.9 Medezeggenschap

Er zijn formele kanalen voor medezeggenschap van ouders, leerlingen en professionals over beleid passend onderwijs dat gevoerd wordt op het niveau van scholen (MR), besturen (GMR) en samenwerkingsverband (OPR). Daarin kunnen echter per definitie maar enkele personen in een vertegenwoordigende functie actief zijn en vaak zijn er problemen met het bereiken van de achterban. In de Monitor scholen is gevraagd welke invloed de scholen ervaren als het gaat om het beleid van het samenwerkingsverband. Gebleken is dat dit, naast de medezeggenschapsorganen, langs verschillende lijnen georganiseerd kan worden: via een adviesgroep van schoolleiders, via een netwerk van intern begeleiders of zorg/ondersteuningscoördinatoren en via deelname van schoolleiders in bestuurlijke organen van het samenwerkingsverband. Al deze vormen komen voor, maar meer in het voortgezet onderwijs dan in de andere sectoren en schoolleiders in het voortgezet onderwijs zijn waarschijnlijk daardoor ook tevredener over hun eigen invloed op dit beleid dan de schoolleiders in de andere sectoren. Vooral adviesgroepen van schoolleiders instellen lijkt een goede vorm om inspraak van scholen in het beleid dat bovenschools gemaakt wordt te regelen, omdat de medezeggenschapsorganen daarin niet voldoende voorzien. Tegelijkertijd is gebleken dat ook de medezeggenschapslijn nog versterking behoeft, in ieder geval op schoolniveau. Onderwerpen rond passend onderwijs worden maar op de helft van de scholen regelmatig besproken in de MR.

7.10 Samenwerking met jeugdhulp

Voor een deel van de leerlingen met specifieke ondersteuningsbehoeften is goede samenwerking met jeugdhulp en/of zorginstanties nodig, en/of met de gemeente. Er zijn verschillende signalen dat die samenwerking nog niet altijd goed verloopt. Recent onderzoek bij zowel directies van samenwerkingsverbanden als beleidsmedewerkers van gemeenten laat zien dat er weliswaar veel beweging is op dit gebied en er veel geëxperimenteerd wordt met verschillende aanpakken en organisatievormen, maar dat er ook nog de nodige knelpunten zijn. Een deel van die knelpunten is rechtstreeks relevant voor scholen: bijvoorbeeld onduidelijkheid over wie wat betaalt, kinderen die niet de juiste hulp krijgen of daar te lang op moeten wachten, te veel personele wisselingen. Opvallend daarbij is dat samenwerkingsverbanden kritischer zijn over de samenwerking en meer/vaker knelpunten noemen dan vertegenwoordigers van gemeenten.⁷⁰

Het oordeel van scholen hierover was tot nu toe onbekend. Vanuit de Monitor scholen kunnen we nu laten zien wat de ervaringen van scholen zijn als het gaat om samenwerking met de jeugdhulp.

Een positief gegeven is dat eerstelijns hulpverleners (zoals schoolmaatschappelijk werkers, medewerkers van wijk- of jeugdteams en opvoedingsondersteuners) redelijk veel op de scholen aanwezig zijn; op ongeveer de helft van de scholen is dit regelmatig of vaak het geval. Medewerkers van de tweedelijns hulp (bijvoorbeeld jeugd-ggz) zijn aanzienlijk minder vaak op de scholen actief, dit geldt vooral voor het basisonderwijs. De meeste scholen

⁷⁰ Van der Grinten e.a., 2018; Smeets & Van Veen, 2018.

hebben met een veelheid van aanbieders van jeugdhulp te maken, dit geldt het sterkst in het sbo/so. Ze zijn over de samenwerking daarmee gemiddeld redelijk tevreden. Maar niet alles gaat goed, ook de scholen noemen nog knelpunten. Een meerderheid van de intern begeleiders en zorg/ondersteuningscoördinatoren vindt de wachttijden voor de jeugdhulp te lang en ongeveer de helft vindt dat er onvoldoende terugkoppeling plaatsvindt vanuit de jeugdhulp. Andere klachten zijn gebrek aan continuïteit in personen, onduidelijkheid over bij wie de casusregie ligt en te weinig tijd voor de samenwerking. In het voortgezet onderwijs worden deze klachten het sterkst geuit, mogelijk omdat zich bij oudere leerlingen vaker ontwikkelingsproblemen voordoen die om inzet van de jeugdhulp vragen. Er is dus ook vanuit de scholen gezien nog alle reden om verder te werken aan samenwerking met de jeugdhulp, specifiek gaat het daarbij om het oplossen van zaken waar scholen veel last van hebben.

Referenties

- Boer, A. de, & Van der Worp, L. (2016). *Impact van passend onderwijs op het SO-SBO-VSO*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- ECPO (2011a). *Passend onderwijs – passend beleid? Drie visies op beleidsvorming rondom Passend onderwijs*. Den Haag: ECPO.
- Grinten, M. van der, Walraven, M., Kooij, D., Bomhof, M., Smeets, E., & Ledoux, G. (2018). *Landelijke inventarisatie aansluiting onderwijs en jeugdhulp*. Utrecht/Nijmegen/Amsterdam: Oberon/KBA/Kohnstamm Instituut.
- Kuiper, E., van Loon-Dijkers, L., & Ledoux, G. (2015). *Vervolgmeting ervaren bureaucratie passend onderwijs*. Onderzoek bij scholen en ouders in het kader van de kortetermijnevaluatie passend onderwijs. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Ledoux, G., Kuiper, E., Oomens, M., Bomhof, M., & De Wijs, F. (2017). M.m.v. Waslander, S., & Huisman, P. *Governance in de samenwerkingsverbanden passend onderwijs*. Amsterdam/Utrecht: Kohnstamm Instituut/Oberon.
- Ledoux, G. (2018). *Integrale cases ronde 2017, thema model en middelen*. www.evaluatiepassendonderwijs.nl.
- Ledoux, G. (2019, i.v.). *Over zorgplicht en thuiszitters in passend onderwijs* (werktitel). In artikelenbundel over aspecten van passend onderwijs, nog te verschijnen.
- Meer, J. van der (2016). *De bomen en het bos. Leraren en ouders over passend onderwijs*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Smeets, E., Ledoux, G., & Van Loon-Dijkers, L. (in voorbereiding). *Passend onderwijs in de klas. Tweede meting in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs*. Nijmegen / Amsterdam: KBA Nijmegen / Kohnstamm Instituut.
- Smeets, E., & Van Veen, D. (2018). *Samenwerking tussen onderwijs, gemeenten en jeugdhulp*. Onderzoek naar succesfactoren in praktijkvoorbeelden. Nijmegen/Zwolle: KBA Nijmegen / Hogeschool Windesheim / NCOJ.
- Van der Vegt, A. (2019). *Pilot extra ondersteuning swv Zuid-Holland West*. Utrecht: Oberon.

Bijlage 1 – Samengestelde variabelen

Met behulp van factoranalyse en betrouwbaarheidsanalyse zijn samengestelde variabelen (of schaalvariabelen) gemaakt. Daarbij worden items gegroepeerd die als indicatoren van eenzelfde factor kunnen worden beschouwd. Deze items worden zo gekozen dat de betrouwbaarheidscoëfficiënt, Cronbachs alpha, voldoende hoog is.⁷¹ Een samengestelde variabele is de gemiddelde score over de onderliggende items.⁷² Daarmee kunnen vervolgens verdere analyses worden uitgevoerd. In de onderstaande tabellen worden per thema de samengestelde variabelen met onderliggende items en betrouwbaarheidscoëfficiënten getoond.

Beleid

Tabel 1-1 Financiën (vragenlijst schoolleiders)

<i>In hoeverre bent u tevreden over ...</i>		bao	vo
<ul style="list-style-type: none"> • de hoeveelheid geld die de school krijgt / beschikbaar heeft voor passend onderwijs • de manier waarop het bestuur het geld voor passend onderwijs verdeelt over de scholen • de manier waarop u zich moet verantwoorden over de inzet van de middelen voor passend onderwijs • de manier waarop de middelen voor passend onderwijs besteed worden in uw school 		x x x x	x x x x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('heel ontevreden') tot 5 ('heel tevreden')	Aantal items: Cronbachs alpha:	4 .76	4 .68

Toelichting: Vragen over financiën ontbraken in de vragenlijst voor schoolleiders in het sbo-so-vso.

Tabel 1-2 Administratie en procedures: belastend (vragenlijst ib / zoco)

<i>De administratie/registratie en procedures voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften ...</i>		sbo-(v)so	bao	vo
<ul style="list-style-type: none"> • vragen veel (bijvoorbeeld dubbel) papierwerk • zijn ingewikkeld om uit te voeren • kosten mij weinig tijd (*) • gaan ten koste van mijn andere taken • doe ik vaak in mijn vrije tijd 		x x	x x x	x x x x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('helemaal niet van toepassing') tot 5 ('helemaal van toepassing')	Aantal items: Cronbachs alpha:	2 .72	3 .68	5 .75

⁷¹ Cronbachs alpha is een score tussen 0 en 1. Een hogere waarde wijst op een hogere betrouwbaarheid van de schaal. Als vuistregel geldt dat waarden vanaf .70 voldoende zijn, en vanaf .80 goed.

⁷² Daarbij worden scores die horen bij antwoordmogelijkheden 'dat weet ik niet' of 'niet van toepassing' buiten beschouwing gelaten.

Tabel 1-3 Administratie en procedures: zinvol (vragenlijst ib / zoco)

<i>De administratie/registratie en procedures voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften ...</i>		sbo-(v)so	bao	vo
<ul style="list-style-type: none"> • zijn op onze school helder geregeld • helpen om goede hulp aan deze leerlingen te bieden • zijn belangrijk voor een goede ondersteuning van leerlingen op school 		x x x	x x x	x x x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('helemaal niet van toepassing') tot 5 ('helemaal van toepassing')	Aantal items: Cronbachs alpha:	2 .83	3 .70	3 .74

*Randvoorwaarden op school***Tabel 1-4 Professionaliseringsbeleid (vragenlijst schoolleiders)**

<i>In hoeverre zijn de onderstaande uitspraken van toepassing op het beleid rond professionalisering passend onderwijs op uw school?</i>		sbo-(v)so	bao	vo
<ul style="list-style-type: none"> • Professionalisering wordt systematisch aangepakt • Het team wordt betrokken bij de keuze van professionaliseringsactiviteiten • Professionalisering sluit aan bij het schoolondersteuningsprofiel • Professionalisering sluit aan bij het integraal personeelsbeleid en is gekoppeld aan specifieke taken 		x x x x	x x x x	x x x x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('niet of nauwelijks') tot 5 ('zeer sterk')	Aantal items: Cronbachs alpha:	4 .87	4 .80	4 .84

Tabel 1-5 Professionaliseringsbeleid (vragenlijst ib / zoco)

<i>In hoeverre bent u het eens met de volgende uitspraken over uw school?</i>		sbo-(v)so	bao	vo
<ul style="list-style-type: none"> • Er is gericht professionaliseringsbeleid (in verband met passend onderwijs) • De leraren hebben voldoende mogelijkheden om hun kennis en vaardigheden op het gebied van onderwijs (aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften) te onderhouden of uit te breiden • De leerkrachten worden systematisch op de hoogte gesteld van mogelijke nascholing (gericht op passend onderwijs) • Van de leraren wordt verwacht dat zij tijdens scholing opgedane kennis delen met collega's 		x x x x	x x x x	x x x x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('zeer mee oneens') tot 5 ('zeer mee eens')	Aantal items: Cronbachs alpha:	4 .73	4 .62	4 .77

Toelichting: De tekst tussen haakjes ontbrak in de vragenlijst voor het sbo-so-vso.

Tabel 1-6 Teamcultuur (vragenlijst schoolleiders)

<i>In hoeverre zijn de onderstaande uitspraken van toepassing op het team op uw school?</i>		sbo-(v)so	bao	vo
<ul style="list-style-type: none"> • Leraren vragen elkaar (informeel) advies over onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften • In het team wordt overlegd over de aanpak van leerproblemen • In het team wordt overlegd over de aanpak van gedragsproblemen • In het team wordt overlegd over de beste manier om ouders van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften bij de aanpak te betrekken 		x x x x	x x x x	x x x x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('niet of nauwelijks') tot 5 ('zeer sterk')	Aantal items: Cronbachs alpha:	4 .89	4 .90	4 .88

Tabel 1-7 Professionalisering en competenties (vragenlijst schoolleiders)

In hoeverre bent u tevreden over ...		bao	vo
• De rol van het samenwerkingsverband wat betreft professionalisering van leraren voor passend onderwijs		x	x
• De rol van het bestuur wat betreft professionalisering van leraren voor passend onderwijs		x	x
• Uw eigen professionaliseringsbeleid op school wat betreft passend onderwijs		x	x
• De huidige deskundigheid van de leraren op uw school wat betreft passend onderwijs		x	x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('heel ontevreden') tot 5 ('heel tevreden')	Aantal items: Cronbachs alpha:	4 .71	4 .68

Toelichting: Deze vragen ontbraken in de vragenlijst voor schoolleiders in het sbo-so-vso.

Tabel 1-8 Pedagogisch-didactische competenties in het team (vragenlijst ib / zoco)

	sbo-(v)so	bao	vo
• Kan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften bij de groepsactiviteiten betrekken	x	x	x
• Kan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften duidelijk maken wat zij/hij van hen verwacht	x	x	x
• Kan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften tot gewenst gedrag stimuleren	x	x	x
• Kan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften op constructieve manier aanspreken op ongewenst gedrag	x	x	x
• Kan rustig blijven in stress-situaties	x	x	x
• Kan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften motiveren voor hun leertaken	x	x	x
• Kan conflicten beheersbaar maken door balans tussen corrigeren en negeren van gedrag	x	x	x
• Kan op adequate wijze omgaan met leerlingen met beperkingen (zoals ADHD, autisme, gedragsproblemen)	x	x	x
• Kan een adequaat plan van aanpak maken	x	x	x
• Kan effecten van een plan van aanpak vaststellen	x	x	x
• Kan een plan van aanpak bijstellen	x	x	x
• Kan effectieve leergesprekken voeren met leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	x	x	x
• Kan beoordelen welke leerstof of materialen de leerling met extra ondersteuningsbehoeften ondersteunen in zijn/haar ontwikkeling	x	x	x
• Kan de didactische behoefte van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften vertalen in concrete doelen	x	x	x
• Kan zijn instructie afstemmen op de behoefte of leerstijl van de leerlingen	x	x	x
• Is in staat een gerichte planning van leeractiviteiten te maken voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	x	x	x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('minder dan 1/3 van het team') tot 3 ('meer dan 2/3 van het team')	Aantal items: Cronbachs alpha:	16 .93	16 .94

Tabel 1-9 Competenties van het team op het gebied van scholing (vragenlijst ib / zoco)

		sbo- (v)so	bao	vo
• Kan initiatieven nemen om zichzelf verder te ontwikkelen op het gebied van onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften		x	x	x
• Is bereid te werken aan eventuele tekorten in kennis en vaardigheden in het hanteren van leerproblemen		x	x	x
• Is bereid te werken aan eventuele tekorten in kennis en vaardigheden in het hanteren van gedragsproblemen		x	x	x
• Kan de eigen mogelijkheden en grenzen als leraar benoemen		x	x	x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('minder dan 1/3 van het team') tot 3 ('meer dan 2/3 van het team')	Aantal items: Cronbachs alpha:	4 .82	4 .81	4 .82

Tabel 1-10 Competenties van het team in communicatie met ouders (vragenlijst ib / zoco)

		sbo- (v)so	bao	vo
• Is in staat tot constructief overleg met ouders van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften		x	x	x
• Kan ouders/verzorgers gerichte informatie geven over hun kind		x	x	x
• Kan naar ouders/verzorgers luisteren en hun inbreng serieus nemen		x	x	x
• Kan ouders/verzorgers stimuleren en motiveren om bij te dragen aan de ontwikkeling van hun kind		x	x	x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('minder dan 1/3 van het team') tot 3 ('meer dan 2/3 van het team')	Aantal items: Cronbachs alpha:	4 .83	4 .82	4 .88

Tabel 1-11 Beschikbare tijd voor interne begeleiding / coördinatie van ondersteuning (vragenlijst ib / zoco)

<i>In hoeverre bent u het eens met de volgende uitspraken over uw school?</i>		sbo- (v)so	bao	vo
• Ik heb als intern begeleider / zorgcoördinator voldoende tijd om leraren te adviseren bij het onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften		x	x	x
• Ik heb als intern begeleider / zorgcoördinator voldoende tijd om leraren te ondersteunen bij het onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften		x	x	x
• Ik heb als intern begeleider / zorgcoördinator voldoende tijd om lessen te bezoeken		x	x	x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('zeer mee oneens') tot 5 ('zeer mee eens')	Aantal items: Cronbachs alpha:	3 .89	3 .84	3 .85

Tabel 1-12 Externe ondersteuning: samenwerkingsverband (vragenlijst ib / zoco)

		bao	vo
<ul style="list-style-type: none"> • Het samenwerkingsverband biedt onze school goede diagnostische ondersteuning op het gebied van leerlingenzorg • Het samenwerkingsverband biedt onze school waar nodig goede ondersteuning voor leraren bij het onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften • Het samenwerkingsverband heeft waar nodig voldoende bovenschoolse voorzieningen voor leerlingen op mijn school 		x	x
		x	x
		x	x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('zeer mee oneens') tot 5 ('zeer mee eens')	Aantal items: Cronbachs alpha:	3 .75	3 .74

Toelichting: Deze vragen ontbraken in de vragenlijst voor schoolleiders in het sbo-so-vso.

Ondersteuning van leerlingen

Tabel 1-13 School kan leerlingen ondersteunen (vragenlijst ib / zoco)

		bao	vo
<ul style="list-style-type: none"> • Op onze school lukt het om leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften te bieden wat zij nodig hebben • Op onze school lukt het om de ondersteuning van leerlingen in te passen in het onderwijs • Leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften zijn bij ons op school goed op hun plek 		x	x
		x	x
		x	x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('zeer mee oneens') tot 5 ('zeer mee eens')	Aantal items: Cronbachs alpha:	3 .81	3 .66

Toelichting: Deze vragen ontbraken in de vragenlijst ib / zoco in het sbo-so-vso.

Tabel 1-14 Zorgplicht (vragenlijst schoolleiders)

<i>Wat geldt voor uw school ten aanzien van de zorgplicht?</i>	sbo-(v)so	bao	vo
<ul style="list-style-type: none"> • Wij zijn goed in staat om aan de zorgplicht te voldoen • Afspraken over verantwoordelijkheden rondom de zorgplicht zijn duidelijk voor ons • Het schoolbestuur helpt indien nodig bij de uitvoering van de zorgplicht • Het samenwerkingsverband treedt op tegen ontwijking van de zorgplicht • Het samenwerkingsverband biedt ondersteuning bij het zoeken van een passende school voor een leerling 		x	x
		x	x
		x	x
		x	x
		x	x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('helemaal niet het geval') tot 5 ('heel sterk het geval')	Aantal items: Cronbachs alpha:	-- <.60	5 .69
			5 .66

Tabel 1-15 Zorgplicht / thuiszitters: uitvoering (vragenlijst schoolleiders)

<i>In hoeverre bent u tevreden over ...</i>	sbo-(v)so	bao	vo
<ul style="list-style-type: none"> • Hoe met de zorgplicht wordt omgegaan in uw bestuur • Hoe met de zorgplicht wordt omgegaan in uw samenwerkingsverband • De samenwerking met andere scholen bij uitvoering van de zorgplicht • De samenwerking met anderen bij het oplossen van thuiszitters 		x	x
		x	x
		x	x
		x	x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('heel ontevreden') tot 5 ('heel tevreden')	Aantal items: Cronbachs alpha:	-- <.60	4 .82
			4 .77

Tabel 1-16 Zorgplicht / thuiszitters: mogelijkheden (vragenlijst schoolleiders)

In hoeverre bent u tevreden over ...		bao	vo
• De mogelijkheden van uw eigen school voor het opnemen van leerlingen die van een andere basisschool / vo-school komen		x	x
• De mogelijkheden van uw eigen school voor het opnemen van leerlingen die van een school voor speciaal basisonderwijs / (voortgezet) speciaal onderwijs komen		x	x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('heel ontevreden') tot 5 ('heel tevreden')	Aantal items: Cronbachs alpha:	2 .75	2 .71

Toelichting: Het eerste item ontbrak in de vragenlijst schoolleiders in het sbo-so-vso.

Tabel 1-17 Preventie en aanpak: gedrag (vragenlijst ib'er) / gedrag en leerproblemen (vragenlijst zoco)

	sbo-(v)so	bao	vo	
• Programma's of methodieken die zich richten op preventie van gedragsproblemen	x	x	x	
• Programma's of methodieken die zich richten op aanpak van gedragsproblemen	x	x	x	
• Programma's of methodieken die zich richten op sociale veiligheid	x	x		
• Programma's of methodieken die zich richten op dyslexie			x	
• Programma's of methodieken die zich richten op dyscalculie			x	
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('niet') tot 4 ('in ruime mate')	Aantal items: Cronbachs alpha:	3 .85	3 .83	4 .70

Tabel 1-18 Preventie en aanpak: sociaalemotioneel (vragenlijst ib'ers / zoco's)

	sbo-(v)so	bao	vo	
• Faalangstraining	x	x	x	
• Training in sociale vaardigheden	x	x	x	
• Weerbaarheidstraining	x	x	x	
• Anti-pestprogramma		x		
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('niet') tot 4 ('in ruime mate')	Aantal items: Cronbachs alpha:	3 .69	4 .74	3 .71

Tabel 1-19 Preventie en aanpak: dyslexie en dyscalculie (vragenlijst ib'ers / zoco's)

	sbo-(v)so	bao	vo
• Programma's of methodieken die zich richten op dyslexie	x		
• Programma's of methodieken die zich richten op dyscalculie	x		
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('niet') tot 4 ('in ruime mate')	Aantal items: Cronbachs alpha:	2 .78	

Tabel 1-20 Functie van het Schoolondersteuningsprofiel

<i>In hoeverre speelt het schoolondersteuningsprofiel op uw school een rol bij de onderstaande activiteiten?</i>	sbo-(v)so	bao	vo
• periodieke afstemming in het team over de ondersteuning die de school kan bieden	x	x	x
• inventariseren van de aanwezige expertise in het team en de professionaliseringsbehoefte	x	x	x
• communicatie met ouders over welke ondersteuning ze kunnen verwachten	x	x	x
• communicatie met het team over welke ondersteuning de leerkrachten moeten kunnen bieden	x	x	x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('niet') tot 4 ('in ruime mate')	Aantal items: 4 Cronbachs alpha: .88	4 .87	4 .85

*Communicatie en medezeggenschap***Tabel 1-21 Ouders: onenigheid (vragenlijst schoolleiders)**

<i>Doen zich wel eens situaties van onenigheid voor tussen school en ouders van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften, over ...</i>	sbo-(v)so	bao	vo
• De mogelijkheid om de leerling op de school toe te laten	x	x	x
• Een doorverwijzing naar een andere school, omdat de school geen passend aanbod kan bieden	n.v.t.	x	x
• Het aanbod aan extra hulp of ondersteuning	x	x	x
• Een verwijzing naar het speciaal basisonderwijs of het (voortgezet) speciaal onderwijs	x	x	x
• Een verwijzing naar een bovenschoolse voorziening	x	x	x
• De inhoud van een ontwikkelingsperspectiefplan (OPP)	x	x	x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('nooit') tot 5 ('vaak')	Aantal items: 5 Cronbachs alpha: .72	6 .85	6 .82

*Externe samenwerking en invloeden***Tabel 1-22 Werkzame factoren in de samenwerking met jeugdhulp (vragenlijst ib / zoco)**

<i>In hoeverre is het volgende van toepassing op de samenwerking met jeugdhulp?</i>	sbo-(v)so	bao	vo
• Er is continuïteit in personen	x	x	x
• Het is duidelijk bij wie de casusregie is belegd	x	x	x
• Er is een goede bereikbaarheid	x	x	x
• Er zijn korte lijnen	x	x	x
• Er zijn korte wachttijden voor jeugdhulp	x	x	x
• Er is voldoende tijd om samen te werken	x	x	x
• Er is voldoende kennis van elkaars werkveld	x	x	x
• We maken gebruik van elkaars deskundigheid	x	x	x
• Er is voldoende terugkoppeling vanuit jeugdhulp	x	x	x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('helemaal niet zo') tot 5 ('helemaal zo')	Aantal items: 9 Cronbachs alpha: .89	9 .91	9 .94

Tabel 1-23 Werkzame factoren in de samenwerking met de gemeente (vragenlijst ib / zoco)

<i>In hoeverre is het volgende van toepassing op de samenwerking met de gemeente?</i>		sbo- (v)so	bao	vo
<ul style="list-style-type: none"> • Er is continuïteit in personen • Er is een goede bereikbaarheid, we kunnen makkelijk met elkaar in contact komen • Er zijn korte lijnen • Zaken worden snel opgepakt 		x x x x	x x x x	x x x x
Antwoordmogelijkheden variëren van 1 ('helemaal niet zo') tot 5 ('helemaal zo')	Aantal items: Cronbachs alpha:	4 .93	4 .87	4 .94

Bijlage 2 – Beleid

Beleid en afspraken

Tabel 1 Bestaan er voor uw school afspraken over onderstaande elementen van passend onderwijs met het samenwerkingsverband (schoolleiders basisonderwijs (n=205), voortgezet onderwijs (n=117) en sbo-(v)so (n=109) en/of uw bestuur (schoolleiders basisonderwijs (n=202), voortgezet onderwijs (n=97) en sbo-(v)so (n=107))

	Basisonderwijs		Voortgezet onderwijs		Sbo-(v)so	
	met het swv	met het bestuur	met het swv	met het bestuur	met het swv	met het bestuur
Afspraken over hoe te handelen bij de zorgplicht	84.9%	89.1%	89.9%	89.7%	84.4%	87.9%
Afspraken over hoe te handelen in het geval van thuiszitters	76.6%	81.7%	91.5%	81.4%	78.9%	81.3%
Afspraken over hoe/waaraan middelen besteed moeten of mogen worden	76.1%	78.7%	81.2%	84.5%	67.0%	78.5%
Afspraken over het niveau van de basisondersteuning (versie bao/vo) /de ondersteuning die onze school moet bieden (versie sbo/(v)so)	86.8%	86.6%	91.5%	84.5%	80.7%	86.0%
Afspraken over deskundigheid van leraren/schoolteams (de deskundigheid die in elke school aanwezig moet zijn)	41.0%	61.4%	48.7%	73.2%	27.5%	77.6%
Afspraken over hoe een schoolondersteuningsprofiel opgesteld moet worden	84.9%	79.7%	85.5%	77.3%	73.4%	82.2%

Toelichting: Bij deze vraag waren meer antwoorden mogelijk. Daardoor is de som van de percentages > 100.

Tabel 2 In hoeverre bemoeit uw bestuur zich met de manier waarop de school omgaat met passend onderwijs? Schoolleiders basisonderwijs (n=213)

	Helemaal niet	Weinig	Niet weinig, niet veel	Tamelijk veel	Heel veel
wat betreft de inhoudelijke keuzes	11.7%	31.5%	32.4%	21.1%	3.3%
wat betreft de besteding van de middelen	10.8%	22.5%	33.3%	25.8%	7.5%
wat betreft de omvang van de verwijzing naar het speciaal (basis)onderwijs	22.1%	24.9%	34.3%	14.1%	4.7%

Tabel 3 In hoeverre bemoeit uw bestuur zich met de manier waarop de school omgaat met passend onderwijs? Schoolleiders voortgezet onderwijs (n=117)

	Helemaal niet	Weinig	Niet weinig, niet veel	Tamelijk veel	Heel veel
wat betreft de inhoudelijke keuzes	17.9%	32.5%	28.2%	17.1%	4.3%
wat betreft de besteding van de middelen	19.0%	19.0%	23.3%	35.3%	3.4%
wat betreft de omvang van de verwijzing naar het speciaal (basis)onderwijs	35.9%	27.4%	21.4%	12.8%	2.6%

Tabel 4 In hoeverre bemoeit uw bestuur zich met de manier waarop de school omgaat met passend onderwijs? Schoolleiders sbo-(v)so (n=113)

	Helemaal niet	Weinig	Niet weinig, niet veel	Tamelijk veel	Heel veel
wat betreft de inhoudelijke keuzes	8.0%	20.4%	37.2%	25.7%	8.8%
wat betreft de besteding van de middelen	5.4%	25.9%	24.1%	27.7%	17.0%
wat betreft de omvang van de verwijzing naar het speciaal (basis)onderwijs	23.2%	33.9%	22.3%	15.2%	5.4%

Tabel 5 In hoeverre bent u tevreden over hoe uw bestuur handelt ten aanzien van de manier waarop de school omgaat met passend onderwijs? Schoolleiders basisonderwijs (n=212), voortgezet onderwijs (n=117) en sbo-(v)so (n=112)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
Heel ontevreden	3.3%	2.6%	5.4%
Tamelijk ontevreden	13.2%	6.0%	9.8%
Niet tevreden en niet ontevreden	23.1%	12.8%	14.3%
Tamelijk tevreden	38.2%	49.6%	47.3%
Heel tevreden	22.2%	29.1%	23.2%

Tabel 6 Samenwerkingsverbanden verschillen in hun beleid wat betreft toegang en toelating tot het (voortgezet) speciaal onderwijs en/of speciaal basisonderwijs. Wat geldt voor uw samenwerkingsverband? Schoolleiders basisonderwijs (n=186), voortgezet onderwijs (n=95) en sbo-(v)so (n=114)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
Het samenwerkingsverband heeft als beleid om de deelname aan speciaal basisonderwijs en/of (voortgezet) speciaal onderwijs af te remmen en stuurt daar ook op	22.0%	29.5%	31.3%
Het samenwerkingsverband heeft als beleid om de deelname aan speciaal basisonderwijs en/of (voortgezet) speciaal onderwijs af te remmen, maar stuurt daar niet expliciet op	49.5%	46.3%	42.7%
Het samenwerkingsverband heeft geen beleid op dit gebied	9.1%	5.3%	15.6%
Dat weet ik niet	19.4%	18.9%	10%

Tabel 7 In hoeverre bent u tevreden over het beleid van uw samenwerkingsverband wat betreft toegang en toelating tot het speciaal basisonderwijs en het (voortgezet) speciaal onderwijs? Schoolleiders basisonderwijs (n=194), voortgezet onderwijs (n=96) en sbo-(v)so (n=106)

	Basisonderwijs		Voortgezet onderwijs		Sbo-(v)so
	Toegang en toelating tot het speciaal basisonderwijs	Toegang en toelating tot het speciaal onderwijs	Toegang en toelating tot het voortgezet speciaal onderwijs	Toegang en toelating tot het speciaal basisonderwijs	Toegang en toelating tot het (voortgezet) speciaal onderwijs
Heel ontevreden	4.6%	3.6%	2.1%	2.9%	4.7%
Tamelijk ontevreden	11.9%	10.4%	15.6%	11.5%	13.2%
Niet tevreden en niet ontevreden	20.1%	21.8%	31.3%	23.1%	27.4%
Tamelijk tevreden	45.9%	46.4%	43.8%	31.7%	35.8%
Heel tevreden	14.9%	12.4%	7.3%	16.3%	16.0%
n.v.t.	2.6%	5.2%	-	14.4%	2.8%

Tabel 8 Is voor u duidelijk hoeveel middelen voor passend onderwijs beschikbaar zijn voor uw school? Schoolleiders basisonderwijs (n=213) en voortgezet onderwijs (n=116)

	basisonderwijs	voortgezet onderwijs
heel onduidelijk	9.9%	6.0%
tamelijk onduidelijk	12.2%	7.8%
deels duidelijk, deels onduidelijk	13.1%	9.5%
tamelijk duidelijk	38.0%	32.8%
heel duidelijk	26.8%	44.0%

Tabel 9 Heeft de vereveningsopdracht van het samenwerkingsverband invloed op de middelen die u krijgt voor uw school? Schoolleiders basisonderwijs (n=213) en voortgezet onderwijs (n=117)

	basisonderwijs	voortgezet onderwijs
ja, vanwege de verevening krijgt de school/het schoolbestuur elk jaar <i>minder</i> middelen en/of diensten	21.1%	44.4%
ja, vanwege de verevening krijgt de school/het schoolbestuur elk jaar <i>meer</i> middelen en/of diensten	14.1%	23.1%
nee, geen merkbare invloed	17.8%	12.8%
dat weet ik niet	46.9%	19.7%

Tabel 10 Heeft de school naar uw mening in het afgelopen schooljaar voldoende middelen gekregen om de gewenste ondersteuning te bieden aan leerlingen die dat nodig hebben? Schoolleiders basisonderwijs (n=213) en voortgezet onderwijs (n=117)

	basisonderwijs	voortgezet onderwijs
volstrekt onvoldoende	9.4%	10.3%
onvoldoende	33.8%	41.0%
voldoende	49.3%	44.4%
ruim voldoende	7.5%	4.3%

Tabel 11 Heeft de school in het afgelopen schooljaar naast de middelen voor passend onderwijs van het samenwerkingsverband en/of schoolbestuur ook nog eigen middelen ingezet voor passend onderwijs? Schoolleiders basisonderwijs (n=213) en voortgezet onderwijs (n=118)

	basisonderwijs	voortgezet onderwijs
ja, gewichtenmiddelen	20.7%	---
ja, leerplussmiddelen	---	16.1%
ja, (andere) middelen uit de lump sum	63.8%	87.3%
ja, middelen uit specifieke subsidies	26.3%	33.9%
ja, andere middelen	10.3%	5.1%
nee	17.4%	1.7%
dat weet ik niet	3.8%	2.5%

Toelichting: Bij deze vraag waren meer antwoorden mogelijk. Daardoor is de som van de percentages > 100.

Tabel 12 Beheert en verdeelt uw schoolbestuur zelf de middelen die het van het samenwerkingsverband krijgt voor passend onderwijs? Schoolleiders basisonderwijs (n=213) en voortgezet onderwijs (n=118)

	basisonderwijs	voortgezet onderwijs
nee, deze middelen gaan direct naar de scholen	48.8%	64.4%
ja, het schoolbestuur besteedt deze middelen (deels) aan bovenschoolse voorzieningen voor passend onderwijs	21.6%	21.2%
ja, het schoolbestuur besteedt deze middelen (deels) aan deskundigheidsbevordering passend onderwijs	9.9%	11.9%
ja, scholen krijgen (een deel van) deze middelen alleen op basis van onderbouwde aanvragen bij het bestuur	18.8%	9.3%
ja, anders	7.5%	2.5%
dat weet ik niet	8.5%	7.6%

Toelichting: Bij deze vraag waren meer antwoorden mogelijk. Daardoor is de som van de percentages > 100.

Tabel 13 Moet uw school zich verantwoorden over de besteding van het budget dat de school rechtstreeks krijgt (zonder aanvragen te hoeven doen)? Schoolleiders basisonderwijs (n=213) en voortgezet onderwijs (n=118)

	Basisonderwijs		Voortgezet onderwijs	
	aan het swv	aan het bestuur	aan het swv	aan het bestuur
ja	41.8%	57.3%	72.9%	50.0%
nee	32.9%	26.3%	16.1%	33.1%
dat weet ik niet	13.1%	5.6%	5.1%	5.1%
niet van toepassing	5.6%	6.6%	1.7%	1.7%
niet ingevuld	6.6%	4.2%	4.2%	10.2%

Tabel 14 Moet uw school zich verantwoorden over de besteding van het budget dat de school op aanvraag krijgt (bijvoorbeeld voor specifieke vormen van extra steun, professionalisering, innovaties)? Schoolleiders basisonderwijs (n=213) en voortgezet onderwijs (n=118)

	Basisonderwijs		Voortgezet onderwijs	
	aan het swv	aan het bestuur	aan het swv	aan het bestuur
ja	54.5%	59.2%	81.4%	47.5%
nee	13.6%	19.7%	3.4%	30.5%
dat weet ik niet	15.0%	5.2%	5.9%	5.9%
niet van toepassing	11.3%	8.9%	5.9%	6.8%
niet ingevuld	5.6%	7.0%	3.4%	9.3%

Tabel 15 Hoe worden op uw school de middelen voor passend onderwijs ingezet? Schoolleiders basisonderwijs (n=209) en voortgezet onderwijs (n=117)

	Basisonderwijs	voortgezet onderwijs
inzet/inhuur van externe hulp voor specifieke leerlingen	60.3%	60.7%
inzet van klassenassistenten en/of lerarenondersteuners	57.9%	41.9%
extra uren voor zorgcoördinatoren / intern begeleider(s) / leerlingenbegeleider(s)	56.5%	83.8%
ondersteuning van leraren door specialisten (bijv. orthopedagoog)	49.8%	80.3%
scholing/deskundigheidsbevordering van leraren	42.1%	76.1%
extra leermiddelen	42.1%	50.4%
specifieke voorzieningen of hulpmiddelen voor leerlingen met auditieve, visuele of motorische beperking	34.9%	59.8%
inzet van remedial teachers	30.1%	54.7%
creëren van een specifieke hulpvoorziening binnen de eigen school (time-outplek, trajectklas, hulpklas etc.)	25.4%	65.0%
klassen klein(er) maken	21.1%	53.0%
anders	2.4%	0.0%

Toelichting: Bij deze vraag waren meer antwoorden mogelijk. Daardoor is de som van de percentages > 100.

Tabel 16 **Tevredenheid over financiële aspecten; schoolleiders basisonderwijs (n=208)**

	heel onte- vreden	tamelijk ontevreden	niet onte- vreden, niet tevreden	tamelijk tevreden	heel te- vreden	n.v.t.
Hoeveel geld de school krijgt/beschikbaar heeft voor passend onderwijs	12.0%	36.1%	23.1%	24.0%	3.4%	1.4%
De manier waarop het bestuur het geld voor passend onderwijs verdeelt over de scholen	3.4%	6.3%	22.1%	30.8%	27.4%	10.1%
De manier waarop u zich moet verantwoorden over de inzet van de middelen passend onderwijs	1.9%	7.7%	22.6%	45.2%	18.8%	3.8%
De manier waarop de middelen passend onderwijs besteed worden in uw school	1.4%	4.8%	14.9%	44.7%	32.7%	1.4%

Tabel 17 **Tevredenheid over financiële aspecten; schoolleiders voortgezet onderwijs (n=114)**

	heel onte- vreden	tamelijk ontevreden	niet onte- vreden, niet tevreden	tamelijk tevreden	heel te- vreden	n.v.t.
Hoeveel geld de school krijgt/beschikbaar heeft voor passend onderwijs	13.8%	30.2%	25.0%	24.1%	6.9%	--
De manier waarop het bestuur het geld voor passend onderwijs verdeelt over de scholen	2.6%	12.1%	23.3%	23.3%	16.4%	22.4%
De manier waarop u zich moet verantwoorden over de inzet van de middelen passend onderwijs	2.6%	5.2%	26.7%	44.0%	20.7%	0.9%
De manier waarop de middelen passend onderwijs besteed worden in uw school	--	3.4%	14.7%	39.7%	42.2%	--

Tabel 18 Heeft u de afgelopen twee jaar een arrangement (extra middelen voor ondersteuning) bij het samenwerkingsverband aangevraagd? lb'ers basisonderwijs (n=275), zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=119) en sbo-(v)so (n=137)

	basisonderwijs	voortgezet onderwijs	sbo-(v)so
ja	81.1%	63.9%	48.9%
nee	10.2%	14.3%	24.8%
niet van toepassing	8.7%	21.8%	26.3%

Tabel 19 Hoe vaak heeft u de afgelopen twee jaar een arrangement (extra middelen voor ondersteuning) bij het samenwerkingsverband aangevraagd? lb'ers basisonderwijs (n=221), zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=xxx) en sbo-(v)so (n=65)

	basisonderwijs	voortgezet onderwijs	sbo-(v)so
minimum	1	1	1
maximum	60	200	50
gemiddeld	7.4	19.8	7.6
standaarddeviatie	7.4	35.8	9.3

Tabel 20 Voor hoeveel leerlingen heeft u de afgelopen twee jaar een TLV voor verwijzing aangevraagd? lb'ers basisonderwijs (n=271) en zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=116)

	Basisonderwijs		Voortgezet onderwijs
	naar speciaal basisonderwijs	naar speciaal onderwijs	naar voortgezet speciaal onderwijs
minimum	0	0	0
maximum	35	9	24
gemiddeld	2.1	0.9	6.2
standaarddeviatie	2.8	1.2	5.7

Tabel 21 Oordeel over de administratie/registratie en procedures voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften; ib'ers basisonderwijs (n=274)

	helemaal niet van toepassing				helemaal van toepassing
zijn op onze school helder geregeld	0.7%	5.1%	18.6%	53.6%	21.9%
vragen veel (bijvoorbeeld dubbel) werk	1.1%	11.0%	17.9%	44.0%	26.0%
zijn ingewikkeld om uit te voeren	5.1%	26.3%	32.8%	29.6%	6.2%
kosten mij weinig tijd	42.3%	31.4%	15.0%	8.8%	2.6%
gaan ten koste van mijn andere taken	5.1%	19.7%	27.0%	31.4%	16.8%
doe ik vaak in mijn vrije tijd	14.3%	22.7%	25.3%	28.6%	9.2%
helpen om goede hulp aan deze leerlingen te bieden	2.9%	14.6%	25.5%	42.7%	14.2%
zijn belangrijk voor een goede ondersteuning van leerlingen op school	1.8%	13.5%	20.8%	40.1%	23.7%

Tabel 22 Oordeel over de administratie/registratie en procedures voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften; zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=119)

	helemaal niet van toepassing				helemaal van toepassing
zijn op onze school helder geregeld	1.7%	5.9%	16.0%	49.6%	26.9%
vragen veel (bijvoorbeeld dubbel) werk	4.2%	12.7%	26.3%	36.4%	20.3%
zijn ingewikkeld om uit te voeren	5.9%	44.1%	29.7%	14.4%	5.9%
kosten mij weinig tijd	28.6%	46.2%	15.1%	6.7%	3.4%
gaan ten koste van mijn andere taken	8.4%	20.2%	33.6%	27.7%	10.1%
doe ik vaak in mijn vrije tijd	17.6%	25.2%	33.6%	18.5%	5.0%
helpen om goede hulp aan deze leerlingen te bieden	4.2%	7.6%	26.1%	40.3%	21.8%
zijn belangrijk voor een goede ondersteuning van leerlingen op school	4.2%	7.6%	22.7%	33.6%	31.9%

Tabel 23 Oordeel over de administratie/registratie en procedures voor leerlingen; ib'ers, zorg- of ondersteuningscoördinatoren sbo-(v)so (n=136)

	helemaal niet van toepassing				helemaal van toepassing
zijn op onze school helder geregeld	0.7%	2.2%	16.2%	50.0%	30.9%
vragen veel (bijvoorbeeld dubbel) werk	3.7%	11.0%	22.1%	45.6%	17.6%
zijn ingewikkeld om uit te voeren	9.6%	29.4%	37.5%	19.9%	3.7%
kosten mij weinig tijd	33.8%	37.5%	17.6%	9.6%	1.5%
gaan ten koste van mijn andere taken	3.7%	17.6%	24.3%	36.8%	17.6%
doe ik vaak in mijn vrije tijd	20.6%	23.5%	27.9%	21.3%	6.6%
helpen om goede hulp aan deze leerlingen te bieden	1.5%	12.5%	30.9%	37.5%	17.6%
zijn belangrijk voor een goede ondersteuning van leerlingen op school	1.5%	8.8%	25.0%	41.9%	22.8%

Tabel 24 Is er naar uw mening sprake van meer, minder of evenveel bureaucratie rond de extra ondersteuning van leerlingen in vergelijking met de situatie vóór 2014 (vóór de invoering van passend onderwijs)? Ib'ers / zoco's basisonderwijs (n=273), voortgezet onderwijs (n=119) en sbo-(v)so (n=136)

	basisonderwijs	voortgezet onderwijs	sbo-(v)so
meer bureaucratie	38.1%	33.6%	46.0%
net zoveel bureaucratie	24.9%	28.6%	19.7%
minder bureaucratie	9.5%	11.8%	8.0%
geen mening / dat weet ik niet	2.9%	2.5%	5.8%
ik werkte destijds nog niet als ib'er of zorgcoördinator	24.5%	23.5%	20.4%

Tabel 25 Is er naar uw mening sprake van meer, minder of evenveel bureaucratie rond de extra ondersteuning van leerlingen dan twee jaar geleden? Ib'ers / zoco's basisonderwijs (n=271), voortgezet onderwijs (n=119) en sbo-(v)so (n=136)

	basisonderwijs	voortgezet onderwijs	sbo-(v)so
meer bureaucratie	25.8%	27.7%	30.1%
net zoveel bureaucratie	47.6%	43.7%	38.2%
minder bureaucratie	9.6%	11.8%	7.4%
geen mening / dat weet ik niet	4.8%	6.7%	14.7%
ik werkte destijds nog niet als ib'er of zorgcoördinator	12.2%	10.1%	9.6%

Bijlage 3 – Randvoorwaarden op school

Teamcultuur en professionalisering

Tabel 26 Wie is verantwoordelijk voor de professionalisering van de leraren op uw school (op het gebied van passend onderwijs) en wie bekostigt het? Schoolleiders basisonderwijs (n=194), voortgezet onderwijs (n=99) en sbo-(v)so (n=106)

	Basisonderwijs		Voortgezet onderwijs		Sbo-(v)so	
	verantwoorde- lijk	bekos- tigt	verantwoorde- lijk	bekos- tigt	verantwoorde- lijk	bekos- tigt
De school	95.4%	84.5%	81.4%	71.2%	98.1%	89.6%
Het bestuur	44.8%	52.6%	22.0%	29.7%	50.0%	57.5%
Het samenwerkings- verband	26.8%	33.5%	20.3%	35.6%	6.6%	19.8%

Tabel 27 In hoeverre zijn de onderstaande uitspraken van toepassing op het beleid rond professionalisering passend onderwijs op uw school? Schoolleiders basisonderwijs (n=194)

	niet of nau- welijks	enigszins	tamelijk sterk	sterk	zeer sterk
Professionalisering wordt sys- tematisch aangepakt	5.2%	27.8%	33.5%	27.3%	6.2%
Het team wordt betrokken bij de keuze van professionalise- ringsactiviteiten	5.2%	14.9%	36.1%	33.5%	10.3%
Professionalisering sluit aan bij het schoolondersteuningspro- fiel	7.3%	28.6%	40.1%	19.8%	4.2%
Professionalisering sluit aan bij het integraal personeelsbeleid en is gekoppeld aan specifieke taken	7.2%	23.2%	36.6%	27.3%	5.7%
Leraren leren van externe ex- perts (bijvoorbeeld ondersteu- ners uit het samenwerkings- verband of ambulante begelei- ders)	10.8%	42.3%	29.9%	14.4%	2.6%

Tabel 28 In hoeverre zijn de onderstaande uitspraken van toepassing op het beleid rond professionalisering passend onderwijs op uw school? Schoolleiders voortgezet onderwijs (n=97)

	niet of nauwelijks	enigszins	tamelijk sterk	sterk	zeer sterk
Professionalisering wordt systematisch aangepakt	2.1%	37.1%	38.1%	18.6%	4.1%
Het team wordt betrokken bij de keuze van professionaliseringsactiviteiten	2.1%	29.9%	39.2%	27.8%	1.0%
Professionalisering sluit aan bij het schoolondersteuningsprofiel	1.0%	26.0%	41.7%	27.1%	4.2%
Professionalisering sluit aan bij het integraal personeelsbeleid en is gekoppeld aan specifieke taken	2.1%	19.6%	50.5%	23.7%	4.1%
Leraren leren van externe experts (bijvoorbeeld ondersteuners uit het samenwerkingsverband of ambulante begeleiders)	6.2%	34.0%	42.3%	14.4%	3.1%

Tabel 29 In hoeverre zijn de onderstaande uitspraken van toepassing op het beleid rond professionalisering op uw school? Schoolleiders sbo-(v)so (n=105)

	niet of nauwelijks	enigszins	tamelijk sterk	sterk	zeer sterk
Professionalisering wordt systematisch aangepakt	2.9%	17.1%	28.6%	39.0%	12.4%
Het team wordt betrokken bij de keuze van professionaliseringsactiviteiten	1.9%	15.2%	26.7%	41.0%	15.2%
Professionalisering sluit aan bij het schoolondersteuningsprofiel	2.9%	14.3%	36.2%	36.2%	10.5%
Professionalisering sluit aan bij het integraal personeelsbeleid en is gekoppeld aan specifieke taken	1.9%	20.0%	30.5%	41.9%	5.7%
Leraren leren van externe experts (bijvoorbeeld ondersteuners uit het samenwerkingsverband of ambulante begeleiders)	16.2%	35.2%	21.0%	21.9%	5.7%

**Tabel 30 In hoeverre bent u het eens met onderstaande uitspraken over uw school?
Intern begeleiders basisonderwijs (n=275)**

	zeer oneens	oneens	niet oneens en niet eens	eens	zeer eens
Er is gericht professionaliseringsbeleid in verband met passend onderwijs	3.3%	22.9%	30.2%	38.9%	4.7%
De leerkrachten hebben voldoende mogelijkheden om hun kennis en vaardigheden op het gebied van onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften te onderhouden of uit te breiden	1.8%	14.9%	20.4%	56.0%	6.9%
De leerkrachten worden systematisch op de hoogte gesteld van mogelijke nascholing gericht op passend onderwijs	1.5%	13.8%	22.9%	54.2%	7.6%
Van de leerkrachten wordt verwacht dat zij tijdens scholing opgedane kennis delen met collega's	0.4%	10.6%	20.8%	61.3%	6.9%

**Tabel 31 In hoeverre bent u het eens met onderstaande uitspraken over uw school?
Zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=119)**

	zeer oneens	oneens	niet oneens en niet eens	eens	zeer eens
Er is gericht professionaliseringsbeleid in verband met passend onderwijs	6.7%	15.1%	26.9%	45.4%	5.9%
De docenten hebben voldoende mogelijkheden om hun kennis en vaardigheden op het gebied van onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften te onderhouden of uit te breiden	2.5%	17.6%	27.7%	47.1%	5.0%
De docenten worden systematisch op de hoogte gesteld van mogelijke nascholing gericht op passend onderwijs	7.6%	24.4%	30.3%	35.3%	2.5%
Van de docenten wordt verwacht dat zij tijdens scholing opgedane kennis delen met collega's	0.8%	18.5%	31.9%	43.7%	5.0%

Tabel 32 In hoeverre bent u het eens met onderstaande uitspraken over op uw school? Zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=131)

	zeer oneens	oneens	niet oneens en niet eens	eens	zeer eens
Er is gericht professionaliseringsbeleid in verband met passend onderwijs	0.0%	8.4%	17.6%	59.5%	14.5%
De leerkrachten / docenten hebben voldoende mogelijkheden om hun kennis en vaardigheden op het gebied van onderwijs aan onze leerlingen te onderhouden of uit te breiden	0.8%	8.3%	15.9%	58.3%	16.7%
De leerkrachten / docenten worden systematisch op de hoogte gesteld van mogelijke nascholing	2.3%	8.3%	21.8%	54.9%	12.8%
Van de leerkrachten / docenten wordt verwacht dat zij tijdens scholing opgedane kennis delen met collega's	1.5%	10.5%	30.1 %	52.6%	5.3%

Tabel 33 In hoeverre zijn de onderstaande uitspraken van toepassing op het team op uw school? Schoolleiders basisonderwijs (n=192)

	niet of nauwelijks	enigszins	tamelijk sterk	sterk	zeer sterk
Leraren vragen elkaar (informeel) advies over onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	1.0%	7.8%	30.7%	46.9%	13.5%
In het team wordt overlegd over de aanpak van leerproblemen	0.5%	10.4%	31.3%	47.4%	10.4%
In het team wordt overlegd over de aanpak van gedragsproblemen	1.0%	6.3%	31.3%	45.8%	15.6%
In het team wordt overlegd over de beste manier om ouders van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften bij de aanpak te betrekken	1.6%	18.2%	29.2%	40.1%	10.9%

Tabel 34 In hoeverre zijn de onderstaande uitspraken van toepassing op het team op uw school? Schoolleiders voortgezet onderwijs (n=96)

	niet of nauwelijks	enigszins	tamelijk sterk	sterk	zeer sterk
Leraren vragen elkaar (informeel) advies over onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	2.1%	17.7%	37.5%	32.5%	10.4%
In het team wordt overlegd over de aanpak van leerproblemen	1.0%	9.4%	39.6%	38.5%	11.5%
In het team wordt overlegd over de aanpak van gedragsproblemen	0.0%	6.3%	35.4%	45.8%	12.5%
In het team wordt overlegd over de beste manier om ouders van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften bij de aanpak te betrekken	3.1%	18.8%	35.4%	34.4%	8.3%

Tabel 35 In hoeverre zijn de onderstaande uitspraken van toepassing op het team op uw school? Schoolleiders sbo-(v)so (n=104)

	niet of nauwelijks	enigszins	tamelijk sterk	sterk	zeer sterk
Leraren vragen elkaar (informeel) advies over onderwijs aan leerlingen	1.0%	9.6%	17.3%	43.3%	28.8%
In het team wordt overlegd over de aanpak van leerproblemen	0.0%	6.7%	27.9%	46.2%	19.2%
In het team wordt overlegd over de aanpak van gedragsproblemen	0.0%	1.9%	18.3%	48.1%	31.7%
In het team wordt overlegd over de beste manier om ouders bij de aanpak te betrekken	0.0%	13.5%	30.8%	41.4%	14.4%

Tabel 36 Als individuele leraren scholing volgen met het oog op onderwijs aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, werkt dit dan ook door bij collega's? Schoolleiders basisonderwijs (n=193), voortgezet onderwijs (n=96) en sbo-(v)so (n=103)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
niet of nauwelijks	12.4%	12.5%	14.6%
ja, maar dit wordt niet systematisch gestimuleerd	37.3%	58.3%	30.1%
ja, op school wordt gestimuleerd dat leraren opgedane kennis delen met collega's	50.3%	29.2%	55.3%

Tabel 37 Is de professionaliteit van het team toegenomen sinds de start van passend onderwijs? Schoolleiders basisonderwijs (n=193), voortgezet onderwijs (n=97) en sbo-(v)so (n=102)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
niet of nauwelijks	11.4%	8.2%	17.6%
enigszins	46.1%	52.6%	38.2%
tamelijk sterk	31.1%	24.7%	26.5%
sterk	10.4%	13.4%	14.7%
zeer sterk	1.0%	1.0%	2.9%

Tabel 38 Tevredenheid over deskundigheid en professionalisering; schoolleiders basisonderwijs (n=193)

	heel ontevreden	tamelijk ontevreden	niet ontevreden, niet tevreden	tamelijk tevreden	heel tevreden	n.v.t.
De rol van het samenwerkingsverband wat betreft professionalisering van leraren voor passend onderwijs	6.2%	24.4%	34.7%	22.8%	2.6%	9.3%
De rol van het bestuur wat betreft professionalisering van leraren voor passend onderwijs	1.6%	16.6%	28.0%	35.8%	7.3%	10.9%
Uw eigen professionaliseringsbeleid op school wat betreft passend onderwijs	0.5%	6.2%	25.9%	52.3%	13.5%	1.6%
De huidige deskundigheid van de leraren op uw school wat betreft passend onderwijs	0.0%	8.3%	22.3%	59.1%	9.8%	0.5%

Tabel 39 Tevredenheid over deskundigheid en professionalisering; schoolleiders voortgezet onderwijs (n=97)

	heel ontevreden	tamelijk ontevreden	niet ontevreden, niet tevreden	tamelijk tevreden	heel tevreden	n.v.t.
De rol van het samenwerkingsverband wat betreft professionalisering van leraren voor passend onderwijs	4.1%	16.5%	39.2%	26.8%	3.1%	10.3%
De rol van het bestuur wat betreft professionalisering van leraren voor passend onderwijs	5.2%	9.3%	37.1%	20.6%	7.2%	20.6%
Uw eigen professionaliseringsbeleid op school wat betreft passend onderwijs	1.0%	5.2%	28.9%	51.5%	11.3%	2.1%
De huidige deskundigheid van de leraren op uw school wat betreft passend onderwijs	1.0%	7.2%	39.2%	43.3%	8.2%	1.0%

Tabel 40 Tevredenheid over deskundigheid en professionalisering; schoolleiders sbo-(v)so (n=104)

	heel ontevreden	tamelijk ontevreden	niet ontevreden, niet tevreden	tamelijk tevreden	heel tevreden	n.v.t.
De rol van het samenwerkingsverband wat betreft professionalisering van leraren op uw school	12.5%	17.3%	26.9%	12.5%	4.8%	26.0%
De rol van het bestuur wat betreft professionalisering van leraren op uw school	1.0%	11.5%	30.8%	31.7%	17.3%	7.7%
Uw eigen professionaliseringsbeleid op school	0.0%	5.8%	15.4%	52.9%	26.0%	0.0%
De huidige deskundigheid van de leraren op uw school	0.0%	1.9%	14.4%	58.7%	25.0%	0.0%

Competenties van het team

Tabel 41 Welk deel van het team beheerst de volgende pedagogische en didactische competenties voldoende? Intern begeleiders basisonderwijs (n=260)

<i>Competentie wordt voldoende beheerst door ...</i>	minder dan 1/3 van het team	1/3 tot 2/3 van het team	meer dan 2/3 van het team	weet ik niet
Kan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften bij de groepsactiviteiten betrekken	1.9%	32.8%	63.7%	1.5%
Kan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften duidelijk maken wat zij/hij van hen verwacht	4.6%	36.0%	57.9%	1.5%
Kan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften tot gewenst gedrag stimuleren	8.1%	39.6%	50.8%	1.5%
Kan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften op constructieve manier aanspreken op ongewenst gedrag	6.2%	37.3%	55.4%	1.2%
Kan rustig blijven in stresssituaties	3.1%	33.8%	60.8%	2.3%
Kan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften motiveren voor hun leertaken	3.9%	45.1%	48.6%	2.3%
Kan conflicten beheersbaar maken door balans tussen corrigeren en negeren van gedrag	4.6%	39.2%	54.6%	1.5%
Kan op adequate wijze omgaan met leerlingen met beperkingen (zoals ADHD, autisme, gedragsproblemen)	9.7%	41.7%	47.1%	1.5%
Kan een adequaat plan van aanpak maken	22.3%	51.2%	24.2%	2.3%
Kan effecten van een plan van aanpak vaststellen	16.6%	47.9%	32.8%	2.7%
Kan een plan van aanpak bijstellen	18.5%	45.6%	32.8%	3.1%
Kan effectieve leergesprekken voeren met leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	16.2%	44.4%	35.1%	4.2%
Kan beoordelen welke leerstof of materialen de leerling met extra ondersteuningsbehoeften ondersteunen in zijn/haar ontwikkeling	16.9%	45.8%	35.4%	1.9%
Kan de didactische behoefte van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften vertalen in concrete doelen	22.7%	47.7%	28.1%	1.5%
Kan haar/zijn instructie afstemmen op de behoefte of leerstijl van de leerlingen	14.6%	48.5%	35.4%	1.5%
Is in staat een gerichte planning van leeractiviteiten te maken voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	21.5%	46.5%	30.4%	1.5%

Tabel 42 Welk deel van het team beheerst de volgende pedagogische en didactische competenties voldoende? Zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=118)

<i>Competentie wordt voldoende beheerst door ...</i>	minder dan 1/3 van het team	1/3 tot 2/3 van het team	meer dan 2/3 van het team	weet ik niet
Kan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften bij de groepsactiviteiten betrekken	3.4%	43.2%	50.0%	3.4%
Kan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften duidelijk maken wat zij/hij van hen verwacht	5.9%	41.5%	51.7%	0.8%
Kan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften tot gewenst gedrag stimuleren	5.1%	61.9%	30.5%	2.5%
Kan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften op constructieve manier aanspreken op ongewenst gedrag	12.7%	53.4%	30.5%	3.4%
Kan rustig blijven in stresssituaties	4.2%	49.2%	39.0%	7.6%
Kan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften motiveren voor hun leertaken	10.4%	56.5%	28.7%	4.3%
Kan conflicten beheersbaar maken door balans tussen corrigeren en negeren van gedrag	12.0%	53.8%	25.6%	8.5%
Kan op adequate wijze omgaan met leerlingen met beperkingen (zoals ADHD, autisme, gedragsproblemen)	12.1%	50.0%	36.2%	1.7%
Kan een adequaat plan van aanpak maken	42.7%	46.3%	5.1%	6.0%
Kan effecten van een plan van aanpak vaststellen	37.1%	41.4%	12.1%	9.5%
Kan een plan van aanpak bijstellen	36.2%	44.8%	11.2%	7.8%
Kan effectieve leergesprekken voeren met leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	18.3%	51.3%	26.1%	4.3%
Kan beoordelen welke leerstof of materialen de leerling met extra ondersteuningsbehoeften ondersteunen in zijn/haar ontwikkeling	23.5%	43.5%	27.8%	5.2%
Kan de didactische behoefte van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften vertalen in concrete doelen	29.3%	47.4%	16.4%	6.9%
Kan haar/zijn instructie afstemmen op de behoefte of leerstijl van de leerlingen	19.8%	60.3%	17.2%	2.6%
Is in staat een gerichte planning van leeractiviteiten te maken voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	19.8%	55.2%	21.6%	3.4%

Tabel 43 Welk deel van het team beheerst de volgende pedagogische en didactische competenties voldoende? Ib'ers / Zorg- of ondersteuningscoördinatoren sbo-(v)so (n=126)

<i>Competentie wordt voldoende beheerst door ...</i>	minder dan 1/3 van het team	1/3 tot 2/3 van het team	meer dan 2/3 van het team	weet ik niet
Kan leerlingen bij de groepsactiviteiten betrekken	0.8%	12.7%	85.7%	0.8%
Kan leerlingen duidelijk maken wat zij/hij van hen verwacht	0.8%	15.9%	82.5%	0.8%
Kan leerlingen tot gewenst gedrag stimuleren	1.6%	20.8%	76.8%	0.8%
Kan leerlingen op constructieve manier aanspreken op ongewenst gedrag	1.6%	27%	70.6%	0.8%
Kan rustig blijven in stresssituaties	3.2%	25.6%	70.4%	0.8%
Kan leerlingen motiveren voor hun leertaken	2.4%	24.6%	72.2%	0.8%
Kan conflicten beheersbaar maken door balans tussen corrigeren en negeren van gedrag	1.6%	28.6%	69%	0.8%
Kan op adequate wijze omgaan met leerlingen met beperkingen (zoals ADHD, autisme, gedragsproblemen)	2.4%	19.8%	77%	0.8%
Kan een adequaat plan van aanpak maken	8.7%	50.8%	39.7%	0.8%
Kan effecten van een plan van aanpak vaststellen	9.5%	44.4%	45.2%	0.8%
Kan een plan van aanpak bijstellen	6.3%	53.2%	39.7%	0.8%
Kan effectieve leergesprekken voeren met leerlingen	7.5%	44.8%	45.6%	2.4%
Kan beoordelen welke leerstof of materialen de leerling ondersteunen in zijn/haar ontwikkeling	6.4%	34.4%	57.6%	1.6%
Kan de didactische behoefte van leerlingen vertalen in concrete doelen	7.1%	37.3%	54%	1.6%
Kan haar/zijn instructie afstemmen op de behoefte of leerstijl van de leerlingen	3.2 %	43.7%	52.4%	0.8%
Is in staat een gerichte planning van leeractiviteiten te maken voor leerlingen	2.4%	41.3%	55.6%	0.8%

**Tabel 44 Welk deel van het team beheerst de volgende competenties voldoende?
Intern begeleiders basisonderwijs (n=249)**

<i>Competentie wordt voldoende beheerst door ...</i>	minder dan 1/3 van het team	1/3 tot 2/3 van het team	meer dan 2/3 van het team	weet ik niet
Kan initiatieven nemen om zichzelf verder te ontwikkelen op het gebied van onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	15.7%	48.6%	32.5%	3.2%
Is bereid te werken aan eventuele tekorten in kennis en vaardigheden in het hanteren van leerproblemen	10.0%	36.5%	49.4%	4.0%
Is bereid te werken aan eventuele tekorten in kennis en vaardigheden in het hanteren van gedragsproblemen	9.2%	45.4%	49.8%	4.8%
Kan de eigen mogelijkheden en grenzen als leraar benoemen	7.6%	41.0%	48.6%	2.8%
Is in staat tot constructief overleg met ouders van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	5.6%	41.9%	51.2%	1.2%
Kan ouders/verzorgers gerichte informatie geven over hun kind	1.6%	23.3%	74.7%	0.4%
Kan naar ouders/verzorgers luisteren en hun inbreng serieus nemen	1.2%	26.5%	71.9%	0.4%
Kan ouders/verzorgers stimuleren en motiveren om bij te dragen aan de ontwikkeling van hun kind	3.2%	31.0%	64.1%	1.6%

**Tabel 45 Welk deel van het team beheerst de volgende competenties voldoende?
Intern begeleiders basisonderwijs (n=112)**

<i>Competentie wordt voldoende beheerst door ...</i>	minder dan 1/3 van het team	1/3 tot 2/3 van het team	meer dan 2/3 van het team	weet ik niet
Kan initiatieven nemen om zichzelf verder te ontwikkelen op het gebied van onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	27.7%	51.8%	11.6%	8.9%
Is bereid te werken aan eventuele tekorten in kennis en vaardigheden in het hanteren van leerproblemen	16.1%	51.8%	23.2%	8.9%
Is bereid te werken aan eventuele tekorten in kennis en vaardigheden in het hanteren van gedragsproblemen	22.3%	46.4%	24.1%	7.1%
Kan de eigen mogelijkheden en grenzen als leraar benoemen	11.6%	41.1%	39.3%	8.0%
Is in staat tot constructief overleg met ouders van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	4.5%	39.3%	53.6%	2.7%
Kan ouders/verzorgers gerichte informatie geven over hun kind	0.9%	32.1%	65.2%	1.8%
Kan naar ouders/verzorgers luisteren en hun inbreng serieus nemen	1.8%	33.0%	63.3%	1.8%
Kan ouders/verzorgers stimuleren en motiveren om bij te dragen aan de ontwikkeling van hun kind	8.9%	41.1%	45.5%	4.5%

**Tabel 46 Welk deel van het team beheerst de volgende competenties voldoende?
Intern begeleiders basisonderwijs (n=123)**

<i>Competentie wordt voldoende beheerst door ...</i>	minder dan 1/3 van het team	1/3 tot 2/3 van het team	meer dan 2/3 van het team	weet ik niet
Kan initiatieven nemen om zichzelf verder te ontwikkelen op het gebied van onderwijs aan onze leerlingen	6.5%	43.9%	47.2%	2.4%
Is bereid te werken aan eventuele tekorten in kennis en vaardigheden in het hanteren van leerproblemen	4.1%	37.4%	56.1%	2.4%
Is bereid te werken aan eventuele tekorten in kennis en vaardigheden in het hanteren van gedragsproblemen	4.1%	29.3%	63.4%	3.3%
Kan de eigen mogelijkheden en grenzen als leraar benoemen	4.9%	43.9%	48.8%	2.4%
Is in staat tot constructief overleg met ouders van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	2.4%	29.3%	67.5%	0.8%
Kan ouders/verzorgers gerichte informatie geven over hun kind	0.0%	20.3%	78.9%	0.8%
Kan naar ouders/verzorgers luisteren en hun inbreng serieus nemen	0.8%	22%	76.4%	0.8%
Kan ouders/verzorgers stimuleren en motiveren om bij te dragen aan de ontwikkeling van hun kind	1.6%	35%	62.6%	0.8%

Ondersteuning van het team

**Tabel 47 In hoeverre bent u het eens met onderstaande uitspraken over uw school?
Intern begeleiders basisonderwijs (n=275)**

	zeer oneens	oneens	niet oneens en niet eens	eens	zeer eens
Ik heb als intern begeleider voldoende tijd om leerkrachten te adviseren bij het onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	5.8%	31.6%	21.8%	37.8%	2.9%
Ik heb als intern begeleider voldoende tijd om leerkrachten te ondersteunen bij het onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	9.1%	44.0%	24.0%	20.7%	2.2%
Ik heb als intern begeleider voldoende tijd om lessen te bezoeken	13.5%	38.5%	25.1%	21.5%	1.5%

**Tabel 48 In hoeverre bent u het eens met onderstaande uitspraken over uw school?
Zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=119)**

	zeer oneens	oneens	niet oneens en niet eens	eens	zeer eens
Ik heb als zorgcoördinator voldoende tijd om docenten te adviseren bij het onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	5.9%	25.2%	28.6%	38.7%	1.7%
Ik heb als zorgcoördinator voldoende tijd om leerkrachten te ondersteunen bij het onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	9.2%	34.5%	28.6%	26.9%	0.8%
Ik heb als zorgcoördinator voldoende tijd om lessen te bezoeken	21.0%	45.4%	22.7%	10.1%	0.8%

**Tabel 49 In hoeverre bent u het eens met onderstaande uitspraken over uw school?
Intern begeleiders, zorg- of ondersteuningscoördinatoren sbo-(v)so (n=133)**

	zeer oneens	oneens	niet oneens en niet eens	eens	zeer eens
Ik heb als intern begeleider / zorgcoördinator voldoende tijd om leerkrachten / docenten te adviseren bij het onderwijs	10.5%	27.8%	26.6%	33.8%	1.5%
Ik heb als intern begeleider / zorgcoördinator voldoende tijd om leerkrachten / docenten te ondersteunen bij het onderwijs	8.3%	35.6%	28%	26.5%	1.5%
Ik heb als intern begeleider /zorgcoördinator voldoende tijd om lessen te bezoeken	13.6%	37.9%	27.3%	20.5%	0.8%

Tabel 50 Welke van de onderstaande functionarissen zijn dit schooljaar beschikbaar om ondersteuning te geven aan leerlingen en/of leerkrachten / docenten? Ib'ers basisonderwijs (n=249), zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=113) en sbo-(v)so (n=124)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
onderwijsassistent(en)	81.9%	---	85.5%
gedragsspecialist	47.8%	48.7%	55.6%
remedial teacher	33.7%	52.2%	22.6%
taalspecialist / dyslexiespecialist	32.9%	69.9%	31.5%
rekenspecialist / dyscalculiespecialist	40.6%	30.1%	33.1%
ambulant begeleider cluster 1	12.9%	15.9%	14.5%
ambulant begeleider cluster 2	47.0%	47.8%	34.7%
leerkracht- of docentondersteuner of consulent van het samenwerkingsverband	53.8%	59.3%	35.5%
schoolmaatschappelijk werker	60.2%	78.8%	62.1%
(ortho)pedagoog	52.2%	69.0%	87.1%
(school)psycholoog	10.0%	17.1%	37.9%
logopedist	47.4	4.4%	73.4%
specialist in hoogbegaafdheid	52.6%	20.4%	---
iemand anders	80.7%	59.7%	64.2%

Toelichting: Bij deze vraag waren meer antwoorden mogelijk. Daardoor is de som van de percentages > 100.

Tabel 51 Wat is uw mening over de ondersteuning die onderstaande partijen bieden? Intern begeleiders basisonderwijs (n=271)

<i>Ondersteuning door ...</i>	slecht	matig	redelijk	goed	zeer goed	weet ik niet/n.v.t.
Het schoolbestuur	6.3%	15.7%	28.0%	28.0%	4.1%	17.9%
Cluster 1 so	1.9%	2.7%	6.9%	10.7%	3.4%	74.4%
Cluster 2 so	1.8%	7.4%	15.1%	35.8%	10.7%	29.2%
Cluster 3 so	1.9%	5.2%	8.9%	23.0%	7.1%	53.9%
Cluster 4 so	2.6%	10.8%	12.3%	30.5%	4.5%	39.4%
Het speciaal basisonderwijs	3.3%	7.0%	15.9%	26.3%	5.6%	41.9%

**Tabel 52 Wat is uw mening over de ondersteuning die onderstaande partijen bieden?
Zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=117)**

Ondersteuning door ...	slecht	matig	redelijk	goed	zeer goed	weet ik niet/n.v.t.
Het schoolbestuur	7.8%	16.5%	20.0%	22.6%	3.5%	29.6%
Cluster 1 vso	1.7%	2.6%	6.0%	18.8%	4.3%	66.7%
Cluster 2 vso	0.0%	7.7%	19.7%	27.4%	6.0%	39.3%
Cluster 3 vso	2.6%	6.0%	17.1%	29.1%	6.8%	38.5%
Cluster 4 vso	6.0%	9.4%	16.2%	32.5%	3.4%	32.5%

**Tabel 53 Wat is uw mening over de ondersteuning die onderstaande partijen bieden?
Ib'ers / zorg- of ondersteuningscoördinatoren sbo-(v)so (n=131)**

Ondersteuning door ...	slecht	matig	redelijk	goed	zeer goed	weet ik niet/n.v.t.
Cluster 1 so / vso	1.6%	2.3 %	10.1%	14.7%	1.6%	69.8%
Cluster 2 so / vso	3.1%	8.4%	21.4%	23.7%	2.3%	41.2%

Tabel 54 In hoeverre bent u het eens over de onderstaande uitspraken over uw samenwerkingsverband primair onderwijs? Intern begeleiders basisonderwijs (n=243)

	zeer mee oneens	mee oneens	niet eens / niet oneens	mee eens	zeer mee eens	weet ik niet
Het samenwerkingsverband biedt onze school goede diagnostische ondersteuning op het gebied van leerlingenzorg	5.8%	21.8%	19.8%	35.8%	10.3%	6.6%
Het samenwerkingsverband biedt onze school waar nodig goede ondersteuning voor leerkrachten bij het onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	3.7%	14.0%	21.4%	45.7%	10.3%	4.9%
Het samenwerkingsverband heeft waar nodig voldoende bovenschoolse voorzieningen voor leerlingen op mijn school	7.0%	24.7%	25.9%	27.2%	5.3%	9.9%

Tabel 55 In hoeverre bent u het eens met de onderstaande uitspraken over uw samenwerkingsverband voortgezet onderwijs? Zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=110)

	zeer mee oneens	mee oneens	niet eens / niet oneens	mee eens	zeer mee eens	weet ik niet
Het samenwerkingsverband biedt onze school goede diagnostische ondersteuning op het gebied van leerlingenzorg	5.5%	16.4%	15.5%	29.1%	6.4%	27.3%
Het samenwerkingsverband biedt onze school waar nodig goede ondersteuning voor leerkrachten bij het onderwijs aan leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften	3.6%	20.9%	18.2%	24.5%	4.5%	28.2%
Het samenwerkingsverband heeft waar nodig voldoende bovenschoolse voorzieningen voor leerlingen op mijn school	10.1%	9.2%	15.6%	31.2%	6.4%	27.5%

Bijlage 4 – Ondersteuning van leerlingen

Basisondersteuning en extra ondersteuning op school

Tabel 56 In hoeverre bent u het eens met onderstaande uitspraken over uw school? Intern begeleiders basisonderwijs (n=275)

	zeer oneens	oneens	niet oneens en niet eens	eens	zeer eens
Op onze school lukt het om leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften te bieden wat zij nodig hebben	1.1%	13.8%	29.8%	51.6%	3.6%
Op onze school lukt het om ondersteuning van leerlingen in te passen in het onderwijs	1.1%	13.8%	34.2%	46.%	4%
Leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften zijn bij ons op school goed op hun plek	1.5%	5.5%	40%	47.3%	5.8%

Tabel 57 In hoeverre bent u het eens met onderstaande uitspraken over uw school? Zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=119)

	zeer oneens	oneens	niet oneens en niet eens	eens	zeer eens
Op onze school lukt het om leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften te bieden wat zij nodig hebben	0.0%	5.9%	22.7%	67.2%	4.2%
Op onze school lukt het om ondersteuning van leerlingen in te passen in het onderwijs	0.0%	9.2%	35.3%	51.3%	4.2%
Leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften zijn bij ons op school goed op hun plek	0.0%	4.2%	28.8%	57.6%	9.3%

Tabel 58 In hoeverre maakt uw school gebruik van onderstaande mogelijkheden voor ondersteuning van leerlingen? Intern begeleiders basisonderwijs (n=275)

	niet	in geringe mate	in enige mate	in ruime mate	weet ik niet
Programma's of methodieken die zich richten op preventie van gedragsproblemen	4.4%	12.4%	32.7%	50.2%	0.4%
Programma's of methodieken die zich richten op het aanpakken van gedragsproblemen	4.0%	19.6%	41.8%	34.5%	0.0%
Programma's of methodieken die zich richten op sociale veiligheid	3.6%	6.6%	33.2%	56.6%	0.0%
Faalangstraining	39.6%	26%	23.4%	11%	0.0%
Training in sociale vaardigheden	16.8%	16.1%	28.8%	38.3%	0.0%
Weerbaarheidstraining	25.8%	20.0%	30.2%	24.0%	0.0%
Anti-pestprogramma	13.3%	14%	29.9%	42.4%	0.4%
Programma's of methodieken die zich richten op dyslexie	2.9%	7.3%	30.2%	58.2%	1.5%
Programma's of methodieken die zich richten op dyscalculie	25.9%	35.6%	33.7%	4.4%	0.4%
Programma's of methodieken die zich richten op hoogbegaafdheid	4.4%	9.1%	33.9%	52.2%	0.4%

Tabel 59 In hoeverre maakt uw school gebruik van onderstaande mogelijkheden voor ondersteuning van leerlingen? Zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=119)

	niet	in geringe mate	in enige mate	in ruime mate	weet ik niet
Programma's of methodieken die zich richten op preventie van gedragsproblemen	7.6%	29.4%	40.3%	22.7%	0.0%
Programma's of methodieken die zich richten op het aanpakken van gedragsproblemen	8.4%	22.7%	45.4%	23.5%	0.0%
Programma's of methodieken die zich richten op sociale veiligheid	0.0%	17.6%	37.8%	44.5%	0.0%
Faalangstraining	5.9%	6.7%	31.9%	54.6%	0.8%
Training in sociale vaardigheden	7.6%	14.3%	30.3%	47.1%	0.8%
Weerbaarheidstraining	18.5%	16.0%	31.1%	33.6%	0.8%
Anti-pestprogramma	3.4%	12.7%	47.5%	36.4%	0.0%
Programma's of methodieken die zich richten op dyslexie	4.2%	11%	12.7%	70.3%	1.7%
Programma's of methodieken die zich richten op dyscalculie	17.8%	22%	32.2%	27.1%	0.8%
Programma's of methodieken die zich richten op hoogbegaafdheid	45.4%	15.1%	23.5%	14.3%	1.7%

Tabel 60 In hoeverre maakt uw school gebruik van onderstaande mogelijkheden voor ondersteuning van leerlingen? Intern begeleiders, zorg- of ondersteuningscoördinatoren sbo-(v)so (n=137)

	niet	in geringe mate	in enige mate	in ruime mate	weet ik niet
Programma's of methodieken die zich richten op preventie van gedragsproblemen	4.4%	2.9%	20.4%	72.3%	0.0%
Programma's of methodieken die zich richten op het aanpakken van gedragsproblemen	3.6%	4.4%	21.2%	70.8%	0.0%
Programma's of methodieken die zich richten op sociale veiligheid	1.5%	2.9%	24.1%	70.1%	1.5%
Faalangstraining	30.7%	23.4%	34.3%	10.2%	1.5%
Training in sociale vaardigheden	3.6%	8.8%	30.7%	56.2%	0.7%
Weerbaarheidstraining	10.9%	17.5%	37.2%	33.6%	0.7%
Anti-pestprogramma	10.3%	14.7%	38.2%	36.0%	0.7%
Programma's of methodieken die zich richten op dyslexie	20.6%	12.5%	25%	40.4%	1.5%
Programma's of methodieken die zich richten op dyscalculie	39.7%	29.4%	19.9%	10.3%	0.7%

Tabel 61 Is er op uw school een duidelijk onderscheid tussen basisondersteuning en extra ondersteuning? Intern begeleiders basisonderwijs (n=275) en zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=118)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs
nee	16.7%	14.4%
ja	83.3%	85.6%

Tabel 62 In welke mate kan dit schooljaar op uw school de ondersteuning worden gerealiseerd die de leerlingen nodig hebben? Intern begeleiders, zorg- of ondersteuningscoördinatoren sbo-(v)so (n=137)

	sbo-(v)so
niet	0.7%
in geringe mate	7.3%
in enige mate	28.5%
in ruime mate	56.9%
weet ik niet	6.6%

Tabel 63 In welke mate kan dit schooljaar op uw school de basisondersteuning en de extra ondersteuning worden gerealiseerd, zoals die is beschreven in het schoolondersteuningsprofiel? Intern begeleiders basisonderwijs (n=272) en zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=119)

	Basisonderwijs		Voortgezet onderwijs	
	basis-ondersteuning	extra ondersteuning	basis-ondersteuning	extra ondersteuning
niet	0.0%	0.4%	0.0%	0.0%
in geringe mate	2.2%	10.6%	1.7%	5.9%
in enige mate	22.4%	44.9%	11.8%	26.1%
in ruime mate	65.1%	42.7%	72.3%	58.0%
in zeer ruime mate	10.3%	1.5%	14.3%	10.1%

Tabel 64 Voor hoeveel leerlingen krijgt de school geen extra middelen, terwijl u vindt dat er meer nodig is dan de school vanuit de basisondersteuning kan bieden? Ib'ers basisonderwijs (n=255) en zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=97)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs
minimum	0	0
maximum	300	350
gemiddeld	12.98	23.74
standaarddeviatie	23.89	48.82

Tabel 65 In hoeverre speelt het schoolondersteuningsprofiel op uw school een rol bij de onderstaande activiteiten? Intern begeleiders basisonderwijs (n=275)

	Niet	In geringe mate	In enige mate	In ruime mate	Weet ik niet
periodieke afstemming in het team over de ondersteuning die de school kan bieden	22.2%	31.3%	28.7%	16.0%	1.8%
inventariseren van de aanwezige expertise in het team en de professionaliseringsbehoefte	13.5%	22.9%	33.1%	30.2%	0.4%
communicatie met ouders over welke ondersteuning ze kunnen verwachten	11.3%	22.2%	32.4%	33.1%	1.1%
communicatie met het team over welke ondersteuning de leerkrachten moeten kunnen bieden	10.5%	24.7%	33.1%	31.3%	0.4%

Tabel 66 In hoeverre speelt het schoolondersteuningsprofiel op uw school een rol bij de onderstaande activiteiten? Zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (119)

	Niet	In geringe mate	In enige mate	In ruime mate
periodieke afstemming in het team over de ondersteuning die de school kan bieden	22.7%	26.9%	24.4%	6.1%
inventariseren van de aanwezige expertise in het team en de professionaliseringsbehoefte	11.8%	21.8%	31.9%	34.5%
communicatie met ouders over welke ondersteuning ze kunnen verwachten	6.7%	18.5%	23.5%	51.3%
communicatie met het team over welke ondersteuning de docenten moeten kunnen bieden	9.2%	24.4%	36.1%	30.3%

Tabel 67 In hoeverre speelt het schoolondersteuningsprofiel op uw school een rol bij de onderstaande activiteiten? Intern begeleiders/ zorgcoördinatoren sbo-(v)so (n=136)

	Niet	In geringe mate	In enige mate	In ruime mate	Weet ik niet
periodieke afstemming in het team over de ondersteuning die de school kan bieden	17.0%	20.7%	29.6%	8.9%	3.7%
inventariseren van de aanwezige expertise in het team en de professionaliseringsbehoefte	9.6%	16.3%	31.9%	38.5%	3.7%
communicatie met ouders over welke ondersteuning ze kunnen verwachten	6.7%	11.9%	34.1%	44.4%	3.0%
communicatie met het team over welke ondersteuning de docenten moeten kunnen bieden	8.9%	11.1%	35.6%	41.5%	3.0%

Ontwikkelingsperspectief

Tabel 68 Hoe groot is het percentage leerlingen met een ontwikkelingsperspectief (OPP) op uw school? Intern begeleiders basisonderwijs (n=235) en zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=105)

	Basisonderwijs	Praktijkonderwijs	Vbo of combi Vbo en anders	Mavo / Havo / Vwo
minimum	0	5	0.5	0
maximum	61	100	100	50
gemiddeld	6.20	80.83	21.61	8.27
standaarddeviatie	7.01	37.22	31.06	10.24
aantal	235	12	44	45

Tabel 69 Hoe nuttig vindt u de ontwikkelingsperspectieven? Intern begeleiders basisonderwijs (n=244)

	helemaal niet nuttig				heel nuttig	niet van toepassing
Als houvast bij de begeleiding	8.6%	16%	20.9%	30.3%	23.4%	0.8%
Als bewijs voor externen wat wij doen	9.9%	11.1%	15.2%	30%	32.1%	1.6%
Om de benodigde middelen voor ondersteuning te krijgen	8.6%	11.9%	12.3%	30.3%	33.6%	3.3%
Om het gesprek met ouders te voeren over de ondersteuning van hun kind	6.1%	13.1%	15.6%	32.8%	31.6%	0.8%

**Tabel 70 Hoe nuttig vindt u de ontwikkelingsperspectieven?
Zorg- of ondersteunings-coördinatoren voortgezet onderwijs (n=112)**

	helemaal niet nuttig				heel nuttig	niet van toepassing
Als houvast bij de begeleiding	2.7%	16.1%	16.1%	33%	31.3%	0.8%
Als bewijs voor externen wat wij doen	4.5%	3.6%	8.9%	38.4%	42.9%	1.8%
Om de benodigde middelen voor ondersteuning te krijgen	6.3%	6.3%	13.4%	31.3%	34.8%	8%
Om het gesprek met ouders te voeren over de ondersteuning van hun kind	5.4%	6.3%	18%	35.1%	34.2%	0.9%

**Tabel 71 Hoe nuttig vindt u de ontwikkelingsperspectieven?
Intern begeleiders, zorg- of ondersteuningscoördinatoren sbo-(v)so (n=124)**

	helemaal niet nuttig				heel nuttig	niet van toepassing
Als houvast bij de begeleiding	0.8%	4%	10.5%	39.5%	31.5%	0.0%
Als bewijs voor externen wat wij doen	4.8%	10.5%	17.7%	35.5%	31.5%	0.0%
Om het gesprek met ouders te voeren over de ondersteuning van hun kind	0.8%	8.1%	6.5%	37.1%	47.6%	0.0%

Tabel 72 Hoe tevreden bent u over de tijdsinvestering die nodig is voor het werken met ontwikkelingsperspectieven? Intern begeleiders basisonderwijs (n=243), zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=112) en sbo-(v)so (n=123)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
helemaal niet tevreden	22.2%	16.1%	4.9%
niet tevreden	39.5%	34.8%	34.1%
niet ontevreden en niet tevreden	27.6%	29.5%	28.5%
tevreden	8.6%	19.6%	27.6%
heel tevreden	0.0%	0.0%	4.9%
niet van toepassing	2.1%	0.0%	---

**Tabel 73 Wat geldt voor uw school ten aanzien van de zorgplicht?
Schoolleiders basisonderwijs (n varieert van 93 tot 103)**

	Helemaal niet het geval				Heel sterk het geval
Wij zijn goed in staat om aan de zorgplicht te voldoen	0.5%	2.5%	24.1%	51.2%	21.7%
Wij signaleren bij andere scholen dat ze proberen de zorgplicht te ontwijken	17.7%	25.9%	32.7%	14.3%	9.5%
Afspraken over verantwoordelijkheden rondom de zorgplicht zijn duidelijk voor ons	0.5%	3.0%	13.4%	49.0%	34.2%
Het schoolbestuur helpt indien nodig bij de uitvoering van de zorgplicht	2.1%	10.3%	17.9%	39.5%	30.3%
Het samenwerkingsverband treedt op tegen ontwijking van de zorgplicht	17.2%	24.7%	17.2%	20.4%	20.4%
Het samenwerkingsverband biedt ondersteuning bij het zoeken van een passende school voor een leerling	1.7%	13.9%	18.9%	36.7%	28.9%
De zorgplicht is een zware last voor onze school	3.0%	20.0%	36.5%	21.5%	19.0%
Het is soms verstandig om ouders vóór aanmelding te verwijzen naar een andere school	5.8%	13.8%	31.7%	25.4%	23.3%

**Tabel 74 Wat geldt voor uw school ten aanzien van de zorgplicht?
Schoolleiders voort-gezet onderwijs (n varieert van 84 tot 114)**

	Helemaal niet het geval				Heel sterk het geval
Wij zijn goed in staat om aan de zorgplicht te voldoen	--	--	20.2%	51.8%	28.1%
Wij signaleren bij andere scholen dat ze proberen de zorgplicht te ontwijken	6.0%	29.8%	42.9%	11.9%	9.5%
Afspraken over verantwoordelijkheden rondom de zorgplicht zijn duidelijk voor ons	--	1.8%	9.9%	47.7%	40.5%
Het schoolbestuur helpt indien nodig bij de uitvoering van de zorgplicht	10.1%	18.2%	19.2%	35.4%	17.2%
Het samenwerkingsverband treedt op tegen ontwijking van de zorgplicht	2.4%	10.7%	31.0%	35.7%	20.2%
Het samenwerkingsverband biedt ondersteuning bij het zoeken van een passende school voor een leerling	0.9%	9.1%	24.5%	38.2%	27.3%
De zorgplicht is een zware last voor onze school	--	23.9%	36.3%	22.1%	17.7%
Het is soms verstandig om ouders vóór aanmelding te verwijzen naar een andere school	0.9%	15.0%	32.7%	26.2%	25.2%

Tabel 75 Wat geldt voor uw school ten aanzien van de zorgplicht?
Schoolleiders sbo-(v)s0 (n varieert van 84 tot 114)

	Helemaal niet het geval				Heel sterk het geval
Wij zijn goed in staat om aan de zorgplicht te voldoen	--	--	12.3%	40.4%	47.4%
Wij signaleren bij andere scholen dat ze proberen de zorgplicht te ontwijken	3.0%	28.0%	51.0%	15.0%	3.0%
Afspraken over verantwoordelijkheden rondom de zorgplicht zijn duidelijk voor ons	--	0.9%	10.6%	38.9%	49.6%
Het schoolbestuur helpt indien nodig bij de uitvoering van de zorgplicht	1.9%	14.8%	17.6%	32.4%	33.3%
Het samenwerkingsverband treedt op tegen ontwijking van de zorgplicht	3.6%	14.3%	28.6%	39.3%	14.3%
Het samenwerkingsverband biedt ondersteuning bij het zoeken van een passende school voor een leerling	2.7%	10.6%	23.0%	34.5%	29.2%
De zorgplicht is een zware last voor onze school	6.2%	31.9%	33.6%	23.9%	4.4%
Het is soms verstandig om ouders vóór aanmelding te verwijzen naar een andere school	8.2%	19.4%	37.8%	20.4%	14.3%

Tabel 76 Heeft u in de afgelopen twee schooljaren wel eens een leerling...
Schoolleiders basisonderwijs (n=205)

	Ja	Nee
... met extra ondersteuningsbehoeften aangenomen die door een andere reguliere basisschool was afgewezen/doorverwezen.	49.3%	50.7%
... met extra ondersteuningsbehoeften niet aangenomen en doorverwezen naar een andere school.	38.3%	61.7%
..op uw school geplaatst die afkomstig was uit het speciaal basisonderwijs of speciaal onderwijs/ voortgezet speciaal onderwijs?	27.3%	72.7%
...op uw school geplaatst die afkomstig was uit een residentiële jeugdinstelling?*	4.1%	95.9%

Toelichting: het gaat hierbij om een instelling voor jeugdhulp waar de leerling tijdelijk woonde of een justitiële jeugdinrichting.

**Tabel 77 Heeft u in de afgelopen twee schooljaren wel eens een leerling...
Schoolleiders voortgezet onderwijs (n=113)**

Heeft u in de afgelopen twee schooljaren wel eens een leerling...	Ja	Nee
... met extra ondersteuningsbehoeften aangenomen die door een andere reguliere vo-school was afgewezen/doorverwezen.	77.0%	23.0%
... met extra ondersteuningsbehoeften niet aangenomen en doorverwezen naar een andere school.	69.7%	30.3%
..op uw school geplaatst die afkomstig was uit het voortgezet speciaal onderwijs?	65.7%	34.3%
...op uw school geplaatst die afkomstig was uit een residentiële jeugdinstelling?*	26.2%	73.8%

Toelichting: het gaat hierbij om een instelling voor jeugdhulp waar de leerling tijdelijk woonde of een justitiële jeugdinrichting.

**Tabel 78 Heeft u in de afgelopen twee schooljaren wel eens een leerling...
Schoolleiders sbo-(v)so (n=113)**

	Ja	Nee
Heeft u in de afgelopen twee schooljaren wel eens een leerling met extra ondersteuningsbehoeften aangenomen die door een andere school voor sbo of (v)so was afgewezen/doorverwezen?	77.0%	23.0%
Heeft u in de afgelopen twee schooljaren wel eens een leerling niet aangenomen en doorverwezen naar een andere school?	68.8%	31.3%
Is het in de afgelopen twee schooljaren wel eens voorgekomen dat u een kind wilde terugplaatsen naar het regulier onderwijs en dat dit niet is gelukt?	33.9%	66.1%
Heeft u in de afgelopen twee schooljaren wel eens een leerling op uw school geplaatst die afkomstig was uit een residentiële jeugdinstelling?*	38.4%	61.6%

Toelichting: het gaat hierbij om een instelling voor jeugdhulp waar de leerling tijdelijk woonde of een justitiële jeugdinrichting.

**Tabel 79 Hoe vaak is dit de afgelopen twee schooljaren voorgekomen?
Schoolleiders basisonderwijs (n=zie tabel)**

	Min	Max	Gemiddelde	Standaard-deviatie	n
Aantal leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften die in de afgelopen twee schooljaren zijn aangenomen die door een andere reguliere basisschool was afgewezen/doorverwezen	1	14	2.6	2.0	100
Aantal leerlingen die in de afgelopen twee schooljaren niet aangenomen of doorverwezen naar een andere school zijn	1	10	1.8	1.5	77
Aantal leerlingen in de afgelopen twee schooljaren die op uw school geplaatst zijn die afkomstig waren uit het speciaal basisonderwijs of speciaal onderwijs	1	3	1.4	0.6	53
Aantal leerlingen in de afgelopen twee schooljaren die op uw school geplaatst zijn die afkomstig waren uit een residentiële jeugdinstelling?	1	3	1.3	0.7	8

**Tabel 80 Hoe vaak is dit de afgelopen twee schooljaren voorgekomen?
Schoolleiders voortgezet onderwijs (n=zie tabel)**

	Min	Max	Gemiddelde	Standaard-deviatie	n
Aantal leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften die in de afgelopen twee schooljaren zijn aangenomen die door een andere reguliere vo-school was afgewezen/doorverwezen	1	60	8.9	11.5	76
Aantal leerlingen die in de afgelopen twee schooljaren niet aangenomen en doorverwezen naar een andere school zijn	1	40	3.6	5.3	65
Aantal leerlingen in de afgelopen twee schooljaren die op uw school geplaatst zijn die afkomstig waren uit het voortgezet speciaal onderwijs	1	80	4.8	10.2	63
Aantal leerlingen in de afgelopen twee schooljaren die op uw school geplaatst zijn die afkomstig waren uit een residentiële jeugdinstelling?	1	7	1.8	1.47	25

**Tabel 81 Hoe vaak is dit de afgelopen twee schooljaren voorgekomen?
Schoolleiders sbo-(v)so (n=zie tabel)**

	Min	Max	Gemiddelde	Standaarddeviatie	n
Aantal leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften die in de afgelopen twee schooljaren zijn aangenomen die door een andere school voor sbo of (v)so was afgewezen/doorverwezen	1	100	8.8	13.9	76
Aantal leerlingen die in de afgelopen twee schooljaren niet aangenomen en doorverwezen naar een andere school zijn	1	25	3.7	4.4	70
Aantal leerlingen in de afgelopen twee schooljaren waarbij terugplaatsing naar het regulier onderwijs niet is gelukt	1	10	2.0	1.8	34
Aantal leerlingen in de afgelopen twee schooljaren die op uw school geplaatst zijn die afkomstig waren uit een residentiële jeugdinstelling?	1	100	11.1	20.2	36

**Tabel 82 Heeft u de afgelopen twee schooljaren te maken gehad met thuiszitters bij leerlingen van uw school?
Schoolleiders basisonderwijs (n=197), voortgezet onderwijs (n= 107) en sbo-(v)so (n=112)**

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
Ja	17.8%	79.4%	60.7%
Nee	82.2%	20.6%	39.3%

Toelichting 1: een thuiszitter is een leerling die zonder geldige reden langer dan vier weken school heeft verzuimd.

Toelichting 2: Ziekte is een geldige reden, handelingsverlegenheid of wachten op een plek in het speciaal onderwijs niet.

Toelichting 3: Het gaat hier niet om leerlingen die een vrijstelling van de leerplicht hebben gekregen.

**Tabel 83 Hoe vaak is dit de afgelopen twee schooljaren voorgekomen?
Schoolleiders basisonderwijs (n=35), voortgezet onderwijs (n= 81) en sbo-(v)so (n=64)**

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
Minimum	1	1	1
Maximum	4	5	14
Gemiddelde	1.3	3.8	2.2
Standaarddeviatie	0.6	2.7	1.9

Tabel 84 Is het thuiszitten oplosbaar gebleken? Bij meer casussen de twee meest actuele kiezen. Schoolleiders basisonderwijs (n=40 casussen), voortgezet onderwijs (n= 130 casussen) en sbo-(v)so (n=99 casussen)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
Ja	72.5%	44.6%	53.5%
Nee	26.5%	55.4%	46.5%

Toelichting: Bij meer casussen de twee meest actuele kiezen. Casus 1 en 2 zijn samengevoegd in de tabel.

Tabel 85 Heeft u de afgelopen twee schooljaren te maken gehad met bij uw school ingeschreven leerlingen die een vrijstelling van de leerplicht hebben gekregen?

Schoolleiders basisonderwijs (n=197), voortgezet onderwijs (n= 102) en sbo-(v)so (n=108)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
Ja	11.2%	35.3%	48.1%
Nee	88.8%	64.7%	51.9%

Toelichting: Het gaat hier om een vrijstelling 'Artikel 5 onder a'.

Tabel 86 Hoe vaak is dit de afgelopen twee schooljaren voorgekomen?

Schoolleiders basisonderwijs (n=22), voortgezet onderwijs (n=35) en sbo-(v)so (n=64)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
Minimum	1	1	1
Maximum	2	4	10
Gemiddelde	1.2	1.8	2.6
Standaarddeviatie	0.4	0.8	2.2

Tabel 87 In hoeverre bent u tevreden over de onderstaande aspecten?

Schoolleiders basisonderwijs (n varieert van 113 tot 188)

	Heel onte- vreden				Heel tevre- den
Hoe met de zorgplicht wordt omgegaan in uw bestuur	0.5%	2.7%	14.4%	55.6%	26.7%
Hoe met de zorgplicht wordt omgegaan in uw samenwerkingsverband	2.1%	6.9%	21.3%	50.5%	19.1%
De samenwerking met andere scholen bij uitvoering van de zorgplicht	0.6%	15.6%	36.4%	38.2%	9.2%
De samenwerking met anderen bij het oplossen van thuiszitters	1.8%	18.6%	24.8%	36.3%	18.6%
De mogelijkheden van uw eigen school voor het opnemen van leerlingen die van een andere basisschool komen	1.1%	4.4%	19.7%	51.9%	23.0%
De mogelijkheden van uw eigen school voor het opnemen van leerlingen die van een school voor speciaal (basis)onderwijs komen	1.5%	8.1%	28.9%	45.2%	16.3%

**Tabel 88 In hoeverre bent u tevreden over de onderstaande aspecten?
Scholleiders voortgezet onderwijs (n varieert van 87 tot 97)**

	Heel onte- vreden				Heel tevre- den
Hoe met de zorgplicht wordt omgegaan in uw bestuur	--	3.3%	20.7%	45.7%	30.4%
Hoe met de zorgplicht wordt omgegaan in uw samenwer- kingsverband	1.0%	5.1%	17.3%	46.9%	29.6%
De samenwerking met andere scholen bij uitvoering van de zorgplicht	2.1%	11.6%	25.3%	52.6%	8.4%
De samenwerking met anderen bij het oplossen van thuiszitters	7.4%	14.7%	33.7%	34.7%	9.5%
De mogelijkheden van uw eigen school voor het opnemen van leerlingen die van een andere vo-school komen	1.0%	4.1%	20.6%	55.7%	18.6%
De mogelijkheden van uw eigen school voor het opnemen van leerlingen die van een school voor voortgezet speciaal onder- wijs komen	--	8.0%	21.8%	50.6%	19.5%

**Tabel 89 In hoeverre bent u tevreden over de onderstaande aspecten?
Scholleiders sbo-(v)so (n varieert van 96 tot 106)**

	Heel onte- vreden				Heel tevre- den
Hoe met de zorgplicht wordt omgegaan in uw bestuur	--	5.8%	13.5%	42.3%	38.5%
Hoe met de zorgplicht wordt omgegaan in uw samenwer- kingsverband	2.0%	7.8%	31.4%	43.1%	15.7%
De samenwerking met andere scholen bij uitvoering van de zorgplicht	1.0%	9.4%	37.5%	46.9%	5.2%
De samenwerking met anderen bij het oplossen van thuiszitters	6.1%	15.3%	25.5%	46.9%	6.1%
De mogelijkheden van uw eigen school voor het opnemen van leerlingen die van een andere sbo- of (v)so-school of instelling komen	--	4.7%	17.0%	47.2%	31.1%

Bijlage 5 – Communicatie en medezegenschap

Communicatie met ouders

Tabel 90 Doen zich op school wel eens situaties voor van onenigheid tussen de school en ouders van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften, over: Schoolleiders basisonderwijs (n = 193)

	Nooit	Heel soms	Af en toe	Regelmatig	Vaak
<i>Bij aanmelding</i>					
De mogelijkheid om de leerling op de school toe te laten	36.3%	46.6%	16.6%	0.5%	--
Een doorverwijzing naar een andere school, omdat de school geen passend aanbod kan bieden	35.2%	42.0%	18.7%	3.1%	1.0%
<i>Als de leerling al op school zit</i>					
Het aanbod aan extra hulp of ondersteuning	12.4%	41.5%	34.7%	11.4%	--
Een verwijzing naar het speciaal (basis)onderwijs of speciaal onderwijs	18.7%	43.0%	28.0%	9.3%	1.0%
Een verwijzing naar een bovenschoolse voorziening	43.7%	31.1%	18.4%	5.3%	1.6%
De inhoud van een ontwikkelingsperspectiefplan (OPP)	40.9%	36.8%	18.7%	3.1%	0.5%

Tabel 91 Doen zich op school wel eens situaties voor van onenigheid tussen de school en ouders van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften, over: Schoolleiders voortgezet onderwijs (n = 97)

	Nooit	Heel soms	Af en toe	Regelmatig	Vaak
<i>Bij aanmelding</i>					
De mogelijkheid om de leerling op de school toe te laten	9.3%	51.5%	36.1%	3.1%	--
Een doorverwijzing naar een andere school, omdat de school geen passend aanbod kan bieden	7.3%	57.3%	29.2%	5.2%	1.0%
<i>Als de leerling al op school zit</i>					
Het aanbod aan extra hulp of ondersteuning	10.3%	49.5%	34.0%	6.2%	--
Een verwijzing naar het voorgezet speciaal onderwijs	10.3%	56.7%	27.8%	4.1%	1.0%
Een verwijzing naar een boven-schoolse voorziening	16.5%	52.6%	25.8%	4.1%	1.0%
De inhoud van een ontwikkelingsperspectiefplan (OPP)	18.9%	63.2%	15.8%	2.1%	--

Tabel 92 Doen zich op school wel eens situaties voor van onenigheid tussen de school en ouders van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften, over: Schoolleiders sbo-(v)so (n = 103)

	Nooit	Heel soms	Af en toe	Regelmatig	Vaak
<i>Bij aanmelding</i>					
De mogelijkheid om de leerling op de school te plaatsen	19.8%	53.5%	20.8%	5.0%	1.0%
<i>Als de leerling al op school zit</i>					
Het aanbod aan extra hulp of ondersteuning	8.8%	44.1%	43.1%	3.9%	--
Een verwijzing naar een andere school(soort)	14.6%	42.7%	38.8%	3.9%	--
Een verwijzing naar een boven-schoolse voorziening	43.7%	34.0%	20.4%	1.0%	1.0%
De inhoud van een ontwikkelingsperspectiefplan (OPP)	17.5%	58.3%	21.4%	1.9%	1.0%

Tabel 93 Zijn er momenteel leerlingen op school die u eigenlijk zou willen verwijzen naar een school voor speciaal (basis)onderwijs (versie bao) / praktijkonderwijs of voortgezet speciaal onderwijs (versie vo), maar waar dit niet gebeurt omdat de ouders dat weigeren? Schoolleiders basisonderwijs (n= 193) voortgezet onderwijs (n = 99)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs
Ja	27.5%	24.2%
Nee	71.5%	61.6%
Dat weet ik niet	1.0%	14.1%

Tabel 94 Om hoeveel leerlingen gaat het, die u zou willen verwijzen naar een school voor speciaal (basis)onderwijs (versie bao) / praktijkonderwijs of voortgezet speciaal onderwijs (versie vo) maar waarvan de ouders weigeren? Schoolleiders basisonderwijs (n= 53) en voortgezet onderwijs (n= 22)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs
Minimum	1	1
Maximum	10	5
Gemiddelde	1.9	2.0
Standaarddeviatie	1.6	1.0

Tabel 95 Zijn er momenteel leerlingen op school die u eigenlijk zou willen terugplaatsen naar het regulier onderwijs, maar waar dit niet gebeurt omdat de ouders dat weigeren of reguliere scholen de leerling niet willen plaatsen? Schoolleiders sbo-(v)so (n = 103)

	Aangeklikt	Niet aangeklikt
Ja, omdat de ouders van de leerling weigeren	8.7	92.7
Ja, omdat reguliere scholen de leerling niet willen plaatsen	10.7	89.3
Nee	84.5	15.5
Dat weet ik niet	1.0	99.0

Tabel 96 Om hoeveel leerlingen gaat het, die u zou willen terugplaatsen naar het regulier onderwijs maar waarvan de ouders weigeren of de reguliere scholen niet willen plaatsen? Schoolleiders sbo-(v)so (n, respectievelijk =8 en 10)

	Omdat de ouders weigeren	Omdat de reguliere scholen niet willen plaatsen
Minimum	1	1
Maximum	3	5
Gemiddelde	1.5	1.8
Standaarddeviatie	0.8	1.3

Tabel 97 Spelen scholen in het samenwerkingsverband (swv) waar uw school bij hoort een rol in de bepaling van het beleid van het samenwerkingsverband?

Schoolleiders basisonderwijs (n=119) , voortgezet onderwijs (n=115) en sbo-(v)so (n=102)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
Nee, dat is helemaal een zaak van de besturen	26.6%	7.8%	26.5%
Ja, (sommige) schoolleiders hebben zitting in een bestuursorgaan van het samenwerkingsverband	30.2%	51.3%	25.5%
Ja, het samenwerkingsverband kent een adviesgroep van schoolleiders	30.2%	58.3%	42.2%
ja, de intern begeleider / zorgcoördinator van de school neemt deel aan een overleg van intern begeleiders / zorgcoördinatoren in het samenwerkingsverband	43.7%	59.1%	44.1%

Toelichting: Bij deze vraag waren meer antwoorden mogelijk. Daardoor is de som van de percentages > 100.

Tabel 98 Neemt u zelf deel aan een bestuursorgaan of adviesgroep van schoolleiders van het swv?

Schoolleiders basisonderwijs (n=106), voortgezet onderwijs (n=100) en sbo-(v)so (n=61)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
Ja	36.8%	71.0%	77.0%
Nee	63.2%	29.0%	23.0%

Tabel 99 In hoeverre bent u tevreden over de invloed die scholen (kunnen) hebben op het beleid van het samenwerkingsverband?

Schoolleiders basisonderwijs (n=213), voortgezet onderwijs (n=118) en sbo-(v)so (n=114)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
Heel ontevreden	4.2%	3.4%	6.1%
Tamelijk ontevreden	23.5%	8.5%	26.3%
Niet ontevreden en niet tevreden	33.3%	27.1%	22.8%
Tamelijk tevreden	29.6%	42.4%	36.0%
Heel tevreden	9.4%	18.6%	8.8%

Tabel 100 Is passend onderwijs/ondersteuning van leerlingen met specifieke ondersteuningsbehoeften een onderwerp dat besproken wordt in uw MR?
Schoolleiders basisonderwijs (n=193) en voortgezet onderwijs (n=99)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs
Nee	26.9%	28.3%
Ja, bij incidenten/bijzondere situaties	29.5%	20.2%
Ja, regelmatig (het beleid van de school wordt besproken)	43.5%	51.5%

Tabel 101 In hoeverre waren de onderstaande personen of partijen betrokken bij het opstellen van het schoolondersteuningsprofiel op uw school?
Intern begeleiders basisonderwijs (n=275)

	Niet	in geringe mate	in enige mate	in ruime mate	weet ik niet
Leerkrachten	19.6%	21.8%	31.3%	21.8%	5.5%
Intern begeleider(s)	0.4%	1.5%	3.6%	92.0%	2.5%
Schoolleiding	1.8%	4.0%	10.9%	80.0%	3.3%
Externe ondersteuning	43.3%	17.8%	18.9%	9.5%	10.5%

Tabel 102 In hoeverre waren de onderstaande personen of partijen betrokken bij het opstellen van het schoolondersteuningsprofiel op uw school?
Zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=119)

	Niet	in geringe mate	in enige mate	in ruime mate	weet ik niet
Docenten	47.0%	26.5%	20.5%	5.1%	0.9%
Zorgcoördinator(en)	0.8%	3.4%	13.4%	80.7%	1.7%
Schoolleiding	2.5%	3.4%	12.6%	79.8%	1.7%
Externe ondersteuning	28.8%	22.9%	20.3%	23.7%	4.2%

Tabel 103 In hoeverre waren de onderstaande personen of partijen betrokken bij het opstellen van het schoolondersteuningsprofiel op uw school?
Intern begeleiders/ zorgcoördinatoren sbo-(v)so (n=136)

	Niet	in geringe mate	in enige mate	in ruime mate	weet ik niet
Leerkrachten / docenten	11.1%	34.8%	30.4%	21.5%	2.2%
Intern begeleider(s) /zorgcoördinator(en)	0.7%	5.2%	12.6%	79.3%	2.2%
Schoolleiding	--	2.9%	6.6%	88.2%	2.2%
Externe ondersteuning	31.3%	19.8%	19.1%	12.2%	17.6%

Bijlage 6 – Externe samenwerking en invloed

Samenwerking onderwijs, gemeenten en jeugdhulp

**Tabel 104 In hoeverre is jeugdhulp op school aanwezig om ondersteuning te bieden?
Intern begeleiders basisonderwijs (n=242)**

	Nooit	Zelden	Af en toe	Regelmatig	Vaak
Eerstelijns jeugdhulpverleners zijn aanwezig op school (bijv, schoolmaatschappelijk werk, opvoedingsondersteuning, medewerker jeugd- of wijkteam)	3.7%	13.2%	35.5%	39.3%	8.3%
Tweedelijns jeugdhulpverleners zijn aanwezig op school (bijv, medewerker jeugd-ggz, gespecialiseerd jeugdteam)	27.7%	31.8%	28.9%	8.7%	2.9%

**Tabel 105 In hoeverre is jeugdhulp op school aanwezig om ondersteuning te bieden?
Zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=112)**

	Nooit	Zelden	Af en toe	Regelmatig	Vaak
Eerstelijns jeugdhulpverleners zijn aanwezig op school (bijv, schoolmaatschappelijk werk, opvoedingsondersteuning, medewerker jeugd- of wijkteam)	6.3%	7.1%	18.8%	46.4%	21.4%
Tweedelijns jeugdhulpverleners zijn aanwezig op school (bijv, medewerker jeugd-ggz, gespecialiseerd jeugdteam)	23.2%	33.9%	25.0%	16.1%	1.8%

**Tabel 106 In hoeverre is jeugdhulp op school aanwezig om ondersteuning te bieden?
Intern begeleiders/ zorgcoördinatoren sbo-(v)so (n=124)**

	Nooit	Zelden	Af en toe	Regelmatig	Vaak
Eerstelijns jeugdhulpverleners zijn aanwezig op school (bijv, schoolmaatschappelijk werk, opvoedingsondersteuning, medewerker jeugd- of wijkteam)	6.5%	12.2%	26.0%	43.9%	11.4%
Tweedelijns jeugdhulpverleners zijn aanwezig op school (bijv, medewerker jeugd-ggz, gespecialiseerd jeugdteam)	16.9%	25.0%	28.2%	21.8%	8.1%

Tabel 107 Is er op uw school sprake van een vaste contactpersoon bij eerstelijns jeugdhulp? Ib'ers / zoco's basisonderwijs (n=238), voortgezet onderwijs (n=110) en sbo-(v)so (n=122)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
Nee	13.4%	17.3%	26.2%
Ja	86.6%	82.7%	73.8%

Tabel 108 Heeft u te maken met de volgende partijen? Ib'ers / zoco's basisonderwijs (n=243), voortgezet onderwijs (n=123) en sbo-(v)so (n=123)

	Nee			Incidenteel			Regelmatig		
	Bao	Vo	Sbo-(v)so	Bao	Vo	Sbo-(v)so	Bao	Vo	Sbo-(v)so
Lokale teams (bijv. wijkteams, buurtteams, jeugdteams, ouder-kindteams)	32.1%	8.0%	16.5%	36.2%	44.6%	33.9%	31.7%	47.3%	49.6%
Centra voor Jeugd en Gezin (CJG)	17.4%	9.8%	13.1%	38.6%	34.8%	35.2%	44.0%	55.4%	51.6%
Schoolmaatschappelijk werk	23.7%	17.0%	12.4%	26.6%	13.4%	21.5%	49.8%	69.6%	66.1%
Jeugdgezondheidszorg (consultatiebureau, schoolarts, jeugdverpleegkundige)	1.2%	--	2.5%	37.2%	8.0%	27.0%	61.6%	92.0%	70.5%
Gespecialiseerde zorgaanbieders	7.8%	3.6%	2.4%	51.9%	45.5%	22.8%	40.3%	50.9%	74.8%
Gecertificeerde instellingen (die jeugdbescherming en jeugdreclassering mogen bieden)	30.0%	7.1%	11.5%	57.2%	66.1%	47.5%	1.8%	26.8%	41.0%
Anders, namelijk:	65.3%	42.7%	35.8%	24.5%	30.2%	30.3%	10.2%	27.1%	33.9%

Tabel 109 Hoe tevreden bent u over deze partijen?**Intern begeleiders basisonderwijs (n=243)**

	Zeer onte- vreden	Ontevreden	Niet onte- vreden en niet tevre- den	Tevreden	Zeer te- vreden	Geen zicht op / n.v.t.
Lokale teams	0.4%	8.3%	25.8%	31.3%	2.1%	32.1%
Centra voor Jeugd en Gezin	0.4%	9.5%	28.4%	35.0%	7.0%	19.8%
Schoolmaatschappelijk werk	0.4%	4.1%	16.2%	30.7%	23.2%	25.3%
Jeugdgezondheidszorg	--	4.2%	22.2%	53.1%	14.2%	6.3%
Gespecialiseerde zorg-aanbieders	--	3.3%	27.3%	45.5%	10.3%	13.6%
Gecertificeerde instellingen	0.8%	2.9%	30.0%	29.6%	4.2%	32.5%
Een andere partij	0.5%	2.1%	14.0%	16.1%	6.7%	60.6%

Tabel 110 Hoe tevreden bent u over deze partijen?**Zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n varieert van 92 tot 111)**

	Zeer onte- vreden	Ontevreden	Niet onte- vreden en niet tevre- den	Tevreden	Zeer te- vreden	geen zicht op / n.v.t.
Lokale teams	1.0%	10.9%	41.6%	33.7%	5.9%	6.9%
Centra voor Jeugd en Gezin	2.0%	8.1%	39.4%	36.4%	6.1%	8.1%
Schoolmaatschappelijk werk	--	4.3%	9.8%	39.1%	43.5%	3.3%
Jeugdgezondheidszorg	0.9%	8.1%	19.8%	42.3%	26.1%	2.7%
Gespecialiseerde zorg-aanbieders	1.9%	7.5%	47.2%	34.0%	4.7%	4.7%
Gecertificeerde instellingen	1.9%	8.7%	46.6%	22.3%	1.0%	19.4%
Een andere partij	--	3.6%	20.0%	61.8%	14.5%	--

Tabel 111 Hoe tevreden bent u over deze partijen?
Intern begeleiders/ zorgcoördinatoren sbo-(v)so (n=212)

	Ze er onte- vreden	Ontevreden	Niet onte- vreden en niet tevre- den	Tevreden	Ze er te- vreden	Geen zicht op / n.v.t.
Lokale teams	--	8.3%	40.0%	33.3%	--	18.3%
Centra voor Jeugd en Gezin	--	10.0%	37.5%	32.5%	2.5%	17.5%
Schoolmaatschappelijk werk	--	1.7%	17.6%	41.2%	24.4%	15.1%
Jeugdgezondheidszorg	--	6.7%	18.5%	58.0%	10.9%	5.9%
Gespecialiseerde zorgaanbieders	--	5.8%	30.6%	52.9%	7.4%	3.3%
Gecertificeerde instellingen	--	6.7%	38.7%	37.8%	4.2%	12.6%
Een andere partij	--	4.4%	18.9%	32.2%	11.1%	33.3%

Tabel 112 Heeft u contacten met gemeentelijke instellingen over de volgende activiteiten en thema's?
Ib'ers / zoco's basisonderwijs (n=243), voortgezet onderwijs (n=112) en sbo-(v)so (n=122)

	Nee			Ja			N.v.t.		
	Bao	Vo	Sbo-(v)so	Bao	Vo	Sbo-(v)so	Bao	Vo	Sbo-(v)so
Leerplicht	18.2%	3.6%	5.9%	77.3%	96.4%	91.6%	4.5%	--	2.5%
Financiering van onderwijszorgarrangementen (integrale samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp)	53.9%	42.9%	29.5%	27.8%	46.4%	58.2%	18.3%	10.7%	12.3%
Leerlingenvervoer	64.2%	65.8%	15.6%	12.8%	18.0%	78.7%	23.0%	16.2%	5.7%

Tabel 113 Hoe tevreden bent u over deze contacten?
Intern begeleiders basisonderwijs (n=243)

	Ze er onte- vreden	Ontevreden	Niet onte- vreden en niet tevre- den	Tevreden	Ze er te- vreden	Geen zicht op / n.v.t.
Leerplicht	--	4.1%	2.6%	42.0%	7.8%	23.5%
Financiering van onderwijszorgarrangementen (integrale samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp)	0.4%	7.1%	15.0%	11.3%	2.1%	64.2%
Leerlingenvervoer	1.2%	2.9%	9.9%	3.3%	--	82.7%

Tabel 114 Hoe tevreden bent u over deze contacten?**Zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n varieert van 20 tot 106)**

	Zeer ontevreden	Ontevreden	Niet ontevreden en niet tevreden	Tevreden	Zeer tevreden	Geen zicht op / n.v.t.
Leerplicht	3,8%	1,9%	11,3%	59,4%	23,6%	--
Financiering van onderwijszorgarrangementen (integrale samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp)	1,9%	15,4%	32,7%	38,5%	7,7%	3,8%
Leerlingenvervoer	5,0%	30,0%	20,0%	35,0%	10,0%	--

Tabel 115 Hoe tevreden bent u over deze contacten?**Intern begeleiders/ zorgcoördinatoren sbo-(v)so (n=122)**

	Zeer ontevreden	Ontevreden	Niet ontevreden en niet tevreden	Tevreden	Zeer tevreden	Geen zicht op / n.v.t.
Leerplicht	0,8%	4,9%	13,9%	54,9%	18,0%	7,4%
Financiering van onderwijszorgarrangementen (integrale samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp)	1,6%	14,8%	24,6%	18,9%	1,6%	38,5%
Leerlingenvervoer	3,3%	16,4%	34,4%	25,4%	0,8%	19,7%

Tabel 116 Werkzame factoren. In hoeverre is het volgende van toepassing op de samenwerking met jeugdhulp? Intern begeleiders basisonderwijs (n=239)

	Helemaal niet zo	Overwegend niet zo	Deels niet, deels wel zo	Overwegend wel zo	Helemaal zo	Geen zicht op / n.v.t.
Er is continuïteit in personen	16,0%	15,1%	27,3%	25,2%	4,2%	12,2%
Het is duidelijk bij wie de casusregie is belegd	11,8%	16,8%	28,6%	26,1%	5,9%	10,9%
Er is een goede bereikbaarheid	4,2%	13,0%	29,3%	35,6%	9,6%	8,4%
Er zijn korte lijnen	5,0%	14,2%	30,5%	30,5%	9,6%	10,0%
Er zijn korte wachttijden voor jeugdhulp	23,4%	29,3%	23,4%	7,9%	1,3%	14,6%
Er is voldoende tijd om samen te werken	8,0%	26,5%	29,4%	22,3%	2,5%	11,3%
Er is voldoende kennis van elkaars werkveld	8,0%	18,9%	33,2%	24,8%	4,2%	10,9%
We maken gebruik van elkaars deskundigheid	5,0%	14,6%	28,5%	34,3%	8,8%	8,8%
Er is voldoende terugkoppeling vanuit jeugdhulp	10,1%	31,9%	30,3%	13,9%	3,8%	10,1%

Tabel 117 Werkzame factoren. In hoeverre is het volgende van toepassing op de samenwerking met jeugdhulp?

Zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n = 112)

	Helemaal niet zo	Overwegend niet zo	Deels niet, deels wel zo	Overwegend wel zo	Helemaal zo	Geen zicht op / n.v.t
Er is continuïteit in personen	25.2%	26.1%	25.2%	18.9%	2.7%	1.8%
Het is duidelijk bij wie de casusregie is belegd	19.6%	30.4%	27.7%	15.2%	6.3%	0.9%
Er is een goede bereikbaarheid	11.7%	14.4%	39.6%	22.5%	9.9%	1.8%
Er zijn korte lijnen	8.9%	10.7%	42.0%	28.6%	8.0%	1.8%
Er zijn korte wachttijden voor jeugdhulp	43.8%	29.5%	15.2%	8.9%	1.8%	0.9%
Er is voldoende tijd om samen te werken	16.4%	35.5%	30.9%	10.0%	4.5%	2.7%
Er is voldoende kennis van elkaars werkveld	11.6%	27.7%	29.5%	21.4%	8.0%	1.8%
We maken gebruik van elkaars deskundigheid	7.1%	20.5%	27.7%	33.0%	10.7%	0.9%
Er is voldoende terugkoppeling vanuit jeugdhulp	15.2%	39.3%	33.0%	8.9%	2.7%	0.9%

Tabel 118 Werkzame factoren. In hoeverre is het volgende van toepassing op de samenwerking met jeugdhulp? Intern begeleiders/ zorgcoördinatoren sbo-(v)so (n=119)

	Helemaal niet zo	Overwegend niet zo	Deels niet, deels wel zo	Overwegend wel zo	Helemaal zo	Geen zicht op / n.v.t
Er is continuïteit in personen	10.2%	22.0%	37.3%	21.2%	1.7%	7.6%
Het is duidelijk bij wie de casusregie is belegd	9.2%	20.2%	38.7%	24.4%	3.4%	4.2%
Er is een goede bereikbaarheid	3.4%	17.6%	46.2%	22.7%	4.2%	5.9%
Er zijn korte lijnen	2.5%	21.8%	42.0%	24.4%	3.4%	5.9%
Er zijn korte wachttijden voor jeugdhulp	22.7%	38.7%	21.0%	5.9%	1.7%	10.1%
Er is voldoende tijd om samen te werken	10.1%	30.3%	40.3%	10.9%	0.8%	7.6%
Er is voldoende kennis van elkaars werkveld	9.2%	16.8%	43.7%	23.5%	0.8%	5.9%
We maken gebruik van elkaars deskundigheid	8.4%	30.3%	42.0%	10.1%	2.5%	6.7%
Er is voldoende terugkoppeling vanuit jeugdhulp	8.4%	30.3%	42.0%	10.1%	2.5%	6.7%

Tabel 119 In hoeverre is het volgende van toepassing op de samenwerking met de gemeente? Intern begeleiders basisonderwijs (n=239)

	Helemaal niet zo	Overwegend niet zo	Deels niet, deels wel zo	Overwegend wel zo	Helemaal zo	Geen zicht op / n.v.t
Er is continuïteit in personen	7.9%	12.1%	15.5%	20.1%	4.6%	39.7%
Er is een goede bereikbaarheid, we kunnen gemakkelijk met elkaar in contact komen	4.2%	9.2%	18.8%	24.7%	4.6%	38.5%
Er zijn korte lijnen	4.2%	12.6%	18.8%	19.7%	5.4%	39.3%
Zaken worden snel opgepakt	7.5%	15.9%	17.6%	10.9%	3.3%	44.8%

Tabel 120 In hoeverre is het volgende van toepassing op de samenwerking met de gemeente? Zorg- of ondersteuningscoördinatoren onderwijs (n = 111)

	Helemaal niet zo	Overwegend niet zo	Deels niet, deels wel zo	Overwegend wel zo	Helemaal zo	Geen zicht op / n.v.t
Er is continuïteit in personen	10.8%	13.5%	26.1%	27.0%	9.0%	13.5%
Er is een goede bereikbaarheid, we kunnen gemakkelijk met elkaar in contact komen	6.3%	12.6%	24.3%	33.3%	9.0%	14.4%
Er zijn korte lijnen	6.3%	13.5%	26.1%	32.4%	9.0%	12.6%
Zaken worden snel opgepakt	10.8%	13.5%	28.8%	22.5%	9.0%	15.3%

Tabel 121 In hoeverre is het volgende van toepassing op de samenwerking met de gemeente? Intern begeleiders/ zorgcoördinatoren sbo-(v)so (n=121)

	Helemaal niet zo	Overwegend niet zo	Deels niet, deels wel zo	Overwegend wel zo	Helemaal zo	Geen zicht op / n.v.t
Er is continuïteit in personen	6.6%	14.0%	30.6%	15.7%	6.6%	26.4%
Er is een goede bereikbaarheid, we kunnen gemakkelijk met elkaar in contact komen	4.1%	10.7%	32.2%	23.1%	5.0%	24.8%
Er zijn korte lijnen	4.1%	11.6%	34.7%	19.8%	5.0%	24.8%
Zaken worden snel opgepakt	7.4%	17.4%	31.4%	14.0%	5.0%	24.8%

**Tabel 122 Ervaart u knelpunten in de samenwerking met jeugdhulp?
Ib'ers / zoco's basisonderwijs (n=240), voortgezet onderwijs (n=112) en sbo-(v)so (n= 121)**

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
Nee	30.8%	23.2%	24.8%
Ja	58.8%	75.0%	70.2%
Niet van toepassing	10.4%	1.8%	5.0%

Inspectie van het Onderwijs

**Tabel 123 Hoe ervaart u de rol van de Inspectie van het Onderwijs bij het bieden van passend onderwijs op uw school?
Schoolleiders basisonderwijs (n=191), voortgezet onderwijs (n= 98) en sbo-(v)so (n=102)**

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
Als stimulerend	12.0%	14.3%	19.6%
Het heeft geen invloed	72.8%	76.5%	57.8%
Als belemmerend	15.2%	9.2%	22.5%

Bijlage 7 – Achtergrondvariabelen

Tabel 124 Hoe lang bent u als schoolleider werkzaam op deze school?
Schoolleiders basisonderwijs (n=213), voortgezet onderwijs (n=113) en sbo-(v)so (n=117)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
Minimum	0	0	0
Maximum	40	58	38
Gemiddelde	7.55	7.57	7.84
Standaarddeviatie	7.91	8.07	7.16

Tabel 125 Hoeveel jaar onderwijservaring heeft u? Intern begeleiders en zorg- of ondersteuningscoördinatoren basisonderwijs (n=275), voortgezet onderwijs (n=118) en sbo-(v)so (n=137)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
Minimum	1	1	2
Maximum	44	43	43
Gemiddelde	20.96	20.14	21.33
Standaarddeviatie	9.60	11.45	10.37

Tabel 126 Hoeveel uren per week bent u op deze school ingeroosterd als intern begeleider, zorg- of ondersteuningscoördinator? Intern begeleiders en zorg- of ondersteuningscoördinatoren basisonderwijs (n=275), voortgezet onderwijs (n=117) en sbo-(v)so (n=137)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
Minimum	5	0	8
Maximum	72	40	40
Gemiddelde	21.58	19.93	27.26
Standaarddeviatie	9.15	9.77	8.19

Tabel 127 Hoeveel uren per week is er in totaal beschikbaar voor interne begeleiding / coördinatie van ondersteuning op uw school? Intern begeleiders en zorg- of ondersteuningscoördinatoren basisonderwijs (n=108), voortgezet onderwijs (n=31) en sbo-(v)so (n=92)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
Minimum	2	0	10
Maximum	135	64	250
Gemiddelde	41.75	29.35	60.42
Standaarddeviatie	23.19	16.14	34.22

Tabel 128 Heeft u ook andere functies of taken op deze school? Intern begeleiders basisonderwijs (n=275), zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=119) en sbo-(v)so (n=137)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
nee	50.5%	23.5%	52.6%
groepsleerkracht / vakdocent	25.8%	31.9%	14.6%
lid van de schoolleiding	19.3%	5.9%	17.5%
taalcoördinator	2.2%	---	0.7%
rekencoördinator	2.2%	---	1.5%
gedragsspecialist	4.4%	5.0%	5.1%
remedial teacher	5.5%	0.8%	0.7%
anders	17.8%	32.8%	19.0%

Toelichting: Bij deze vraag waren meer antwoorden mogelijk. Daardoor is de som van de percentages > 100.

Tabel 129 Welke opleiding(en) heeft u na het voortgezet onderwijs met een diploma afgerond? Intern begeleiders basisonderwijs (n=275), zorg- of ondersteuningscoördinatoren voortgezet onderwijs (n=119) en sbo-(v)so (n=137)

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Sbo-(v)so
PABO	86.9%	3.4%	75.9%
Academische PABO	1.1%	1.7%	1.5%
Lerarenopleiding (HBO)	---	62.2%	9.5%
Universitaire lerarenopleiding	---	7.6%	0.7%
Master Special Educational Needs	42.5%	21.0%	57.7%
IB-opleiding of opleiding zorgcoördinator	57.5%	1.7%	40.1%
Andere opleiding of master	70.2%	52.1%	51.1%

Toelichting: Bij deze vraag waren meer antwoorden mogelijk. Daardoor is de som van de percentages > 100.

KOHNSTAMM
INSTITUUT

